నా సాహిత్య కృషి

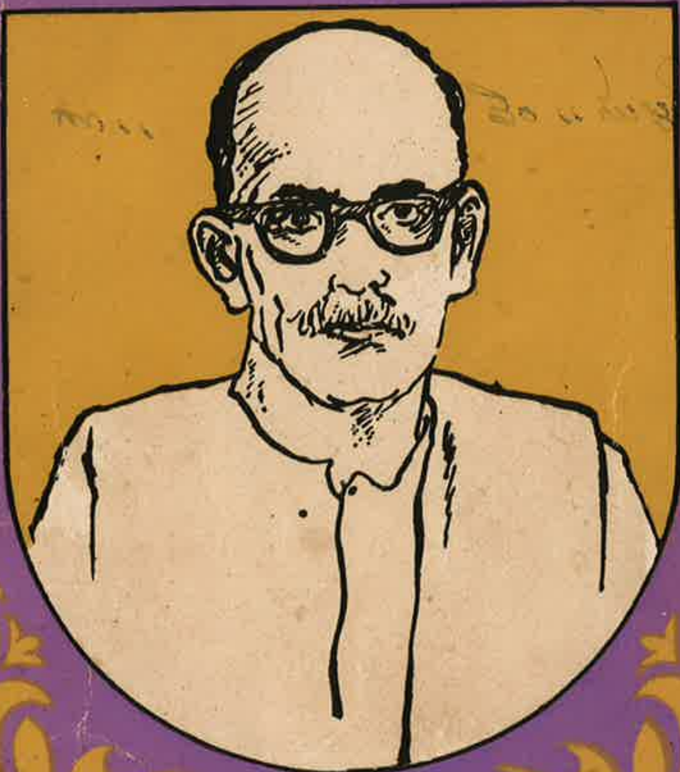

గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య

నా సాహిత్య కృషి

గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య

ఫోను : 72186

దేశీ బుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్స్
కాంగ్రెస్ ఆఫీస్ రోడ్ • విజయవాడ-2

దేశి ప్రచురణ

ప్రథమ ముద్రణ : 1979 మార్చి

వెల : రూ. 7-50

ముద్రణ :
సుమన ప్రింటర్స్
1-1-55, ముషీరాబాదు
హైదరాబాదు-20.

ప్రతులకు :
దేశి బుక్ హౌస్
నారాయణగూడ,
హైదరాబాదు-29.
ఫోను : 220451

అంకితం

సర్ ఆర్థర్ కాటన్ గోదావరి ఆనకట్ట 1852లో కట్టాడని మాత్రమే తెలుసు కొందరికి. దాని నిర్మాణంలో ఆయన పడిన బాధ ఎందరికి తెలుసు ? హిందూదేశంలో చాలామంది ఇంజనీర్లు కలరు. కాని కాటన్ వంటి వారెంత మంది కలరు ? ఆయన వాస్తవంగా ఇంజనీరే కాదు. ఆయన గొప్ప భక్తుడు. సున్నిత మేధావి, ఆర్ద్రితగల ఇంజనీరు.

మనం మనదేశానికి ఏ దేశమూ సాటిరాదని సహజంగా సంస్తుతిస్తాము. కాని కాటన్ మహాశయుడు బ్రిటీషువాడు. ఆయన ఈస్టిండియా కంపెనీ ఉద్యోగి. అయినప్పటికీ మనదేశాన్ని ప్రేమించాడు.

ఆ మహాశయుడు ఆంధ్రదేశాన్ని ప్రేమించినట్లు మరెవరూ ప్రేమించ లేదు. ఆయన మన దేశీయు లనుభవిస్తున్న బాధలన్నీ గమనించాడు. ఆ బాధల నివారణకై ఎంత శ్రమపడ్డాడో ! ఆయన మనదేశం సస్యశ్యామలం కావడానికీ, పడవ ప్రయాణం విరివిగా సాగడానికి, ఎంతో శ్రమపడ్డాడు.

ఆయన తన భార్యతో తను దైవకార్యాన్ని నిర్వహించినట్లు చెప్పు కున్నాడు. ఇంతేకాదు స్వర్గాన్ని భూమి మీదకు తీసుకువచ్చినట్లు చెప్పాడు. ఆ నీటిని ప్రవహింపజేయడం అంటె బంగారాన్నే ప్రవహింపజేసినట్లు భావించాడు.

ఆయన చెముడుపుట్టు. ఆయన చెప్పితే వినవలసిందేకాని ఆయనకు వినే యోగ్యత లేదు. ఆయనను "ఎప్పుడూ నీ తల నీళ్ళల్లోనే ఊరుతుంది" అనే వారు. "మన ప్రభుత్వం ఉండవచ్చు ఊడవచ్చు. కాని మనం చేసిన పని అధిక జన ప్రయోజన మవుతుంది" అనేవాడాయన.

ఉత్తరదేశంలోని గంగకు దక్షిణదేశంలోని కావేరితో సంగమం కలిగించడం ఆయన ఈప్సితార్థం. ఆయన మద్రాసు ప్రెసిడెన్సీ చీఫ్ ఇంజనీరుగా వుండగానే కృష్ణ ఆనకట్ట కూడ 1855లో పూర్తికావడం మన అదృష్టం ఆయన అదృష్టం అనాలి.

అటువంటి సర్ ఆర్థర్ కాటన్ మహాశయునకు (1803-1899) ఈ గ్రంథాన్ని అంకితమిస్తున్నాను.

వి ష య సూ చి క

1. మనవి	—	5
2. స్మృత్యంజలి	—	7
3. నేను రచయితను ఎలా అయ్యాను ?	—	19
4. నా రచనావ్యాపంగం	—	20
5. తారతమ్య చర్య; గాంధీమహాత్ముని నిర్బంధం— గీతాభూమిక	—	21
6. భట్టుమూర్తి రామరాజ భూషణుడా ? అక్షరాభిషేకము	—	23
7. పిల్లల పుస్తకాలు	—	26
8. మన జమీందారీలు	—	28
9. కేసరీద్వయం	—	28
10. హంపీ పిలుపు ; ఘంటసాల చరిత్ర	—	30
11. ఆచార్యరంగా ; వల్లభాయి పటేలు	—	33
12. మన రైతు పెద్ద ; మన కిసాన్ వెంకట సుబ్బయ్య	—	36
13. బహుమతి పొందిన గ్రంధాలు	—	41
14. కవిత్రయము	—	49
15. శోకకావ్యాలు వేదవ, వరలక్ష్మీ త్రిశతి	—	60
16. మాటా-మన్నన; మాటనేర్పరితనం	—	61
17. వంశ చరిత్ర	—	64
18. మధుర జీవనం; మర్మశాస్త్రము	—	73
19. తెలుగు సాహిత్యం తీరుతెన్నులు; సారస్వత నవనీతము	—	75
20. మితులూ - నేను; నా వాఙ్మయ మిత్రులు	—	75
21. రసతపస్వి కృష్ణరావు ; నవమేధావి నార్ల	—	87
22. సింహావలోకనము	—	89
23. అనుబంధం (జీవిత చరిత్ర రచనా పద్ధతులు)	—	93

మనవి

ప్రస్తుతం నేను నా జన్మస్థలమయిన ఘంటసాలలో ఉండటంలేదు. నా అర్ధాంగి అశక్తురాలవటంవల్ల ఇప్పుడు మేము కర్ణాటక రాష్ట్రంలో బళ్లారికి దాపున దేవీనగర్‌లో మా అబ్బాయి చి॥ రాధాకృష్ణ వద్దనే వుంటున్నాము. అబ్బాయి రాధాకృష్ణ, కోడలు జయప్రద, నన్నూ, నా అర్ధాంగినీ చాలా జాగ్రత్తగా చూస్తున్నారు. నేను ఆరోగ్యంగానూ, ఆనందంగానూ వుంటున్నాను.

నాలుగయిదు సంవత్సరాలనుండి మా అమ్మాయి శకుంతల మమ్మలను మార్చి, ఏప్రియల్ నెలలలో దేవీనగర్ తీసుకువచ్చి మళ్లా ఆగస్టు నెలలో ఘంటసాల తీసుకువెళ్ళేది మాకు ఈ మధ్య బాగా అశక్తత ఏర్పడటంవల్ల మేము ఇప్పుడు అక్కడకువెళ్ళే అవకాశంలేదు. అమ్మాయే అప్పుడప్పుడు వచ్చి చూచి వెళుతూ వుంటుంది.

ఇప్పుడు నాకు 80 ఏళ్ళు వచ్చాయి. ఈ పెద్దతనములో ఇంకా చదవటం, వ్రాయటం మంచిది కాదని మిత్రులు చాలామంది చెప్పారు. అయినా వూరికే కూర్చోటం ఇష్టంలేదు. ఇంక వ్రాయటం సంగతి. వయసు వద్దు అంటున్నా మనసు ఏదో వ్రాయమంటుంది దీనికి కారణం ఈ రంగంలో యింతవరకు నేను చేసిన పరిశ్రమే. "తిరిగే కాలూ తిట్టే నోరు ఊరుకోదు" అనే సామెత ప్రకారం ఏదో వ్రాయాలని వుంది వ్రాయటానికి మాత్రం శక్తి లేకపోయినా.

నా జీవితాన్ని గురించి వ్రాయమని కొంతమంది మిత్రులు కోరారు. నా జీవితాన్ని గురించి యితరులకు చెప్పుకునేఅంత గొప్పతనమేమీలేదు. అందువల్ల నేను చేసిన సాహిత్య కృషిని గురించి కొంచెం చెప్పాలనుకుంటున్నాను, ఈ "నా సాహిత్యకృషి" ద్వారా. నన్ను గురించి "చరిత్రకాదని చరిత్ర" అను పేరుతో సొరకాయల కృష్ణారెడ్డి (గోపీకృష్ణ) లోగడ వ్రాసినా నేను మరియొక విధంగా యిప్పుడు చెప్పాలనుకుంటున్నాను.

పింగళి లక్ష్మీకాంతం "మనము ఒక గ్రంథము అచ్చువేసినాక అది పాఠకలోకానిది అవుతుంది. వారివారి సంస్కారాన్ని అనుసరించి దూషించే వారూ భూషించే వారూ వుంటారు. కనుక దూషణలకు లొంగక, భూషణలకు ఉప్పొంగక మనకు తోచిన విధంగా రాస్తూవుండవలసినదే" అన్నారు.

లోగడ నేను ఏ రచన చేసినా ముందుగా మా గ్రామవాసి, రసజ్ఞుడు, ఆత్మీయుడు వేమూరి వెంకట్రామయ్యకు చదివి వినిపించటం, ఆయన అభిప్రాయాన్ని తీసుకోవటం జరుగుతూ వుండేది.

ఇప్పుడు ఈ రచన నన్ను చూడడానికి దేవీనగర్ వచ్చిన మిత్రులు, సాహితీ ప్రియులు వేగుంట కనకరామబ్రహ్మం, కలిదిండి నారాయణరాజులకు వినిపించి వారి సలహాలను పొందటం జరిగింది.

ఈ గ్రంథములో పెద్దలపట్ల ఏకవచనము ప్రయోగించాను. ప్రసిద్ధ వ్యక్తులకు 'గారు' సారళ్యముకొరకు ఉపయోగించలేదు.

ఈ రచనను సానునయంతో పాఠకలోకం చదవాలని నా కోరిక. సెలవు.

దేవీనగర్
1-11-78

గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య

స్మృత్యంజలి

మా పెద్దక్కయ్య (*1878-1915*)

మా తండ్రి వెంకన్న నా ఎనిమిదో ఏటనే పోయాడు. ఇక మా అమ్మ రత్నమ్మ నాకు గార్డియన్. ఊళ్ళో చదువు బాగానే చెప్పించింది. బందరు చదువుకు వెళతానంటే వల్లకాదని వాపోయింది. "రాళ్ళకు రప్పలకు, చెట్లకు, పుట్టలకు మొక్కి నిన్ను కన్నాను. నిన్ను విడిచి ఉండలేను. నీకు ఇంగ్లీషు వద్దు. మనకు పొలమున్నది. వ్యవసాయం చేసుకో నాయనా" అంటూ బతిమాలింది. కళ్ళ వెంట నీరు కార్చింది.

ఆమె వాత్సల్యం అటువంటిది. అయిదుగురు తోబుట్టువుల తరువాత నేను జన్మించాను.

అప్పుడు మా పెద్దక్కయ్య సీతమ్మ నా స్మృతి పథంలోకి వచ్చింది. ఆమెను ఘంటసాల పాలెం ఇచ్చారు. ఆమె చాలా మంచిది. అంతే కాదు వివేకవంతురాలు కూడా. పైగా నేను బాల్యంలో ఆమె యింట్లో కొంత కాలమున్నాను. ఈ కారణాలవల్ల నా యందు ఆమెకు అధిక వాత్సల్యం. ఈ సంగతులన్నీ ఆవిడకు చెప్పాను.

ఆమె యిదంతా విని, ఇంటి గోడ మీద 25 రూపాయలు మూట కట్టి దానిపైన కుండ బోర్లించి వుంచానని చెప్పి, ఎవరినో పిలిపించి ఆ మూట అతనితో కిందికి దింపించి వాటిని నాకు యిస్తూ 'చదువుకొని నువ్వన్నా బాగుపడు', అని ఆశీర్వదించింది. 'నీకు డబ్బు కావలసి వచ్చినప్పుడల్లా మీ బావయ్యకు వ్రాస్తే ఆయన పంపిస్తూ ఉంటాడు,' అని చెప్పింది.

'రాయంటి బిడ్డ, లక్కంటి తల్లి' అని ఒక సామెత వుంది గదా। తద్దను గుణ్యంగానే మా అమ్మ నన్ను విడిచి పెట్టి ఉండలేక 1918లో బందరు

వచ్చేసింది. దేశోద్ధారక చరిత్ర నా తల్లి తండ్రులకు అంకిత మిచ్చి ఋణము తీర్చుకున్నాను.

మార్గదర్శి మా వెంకటేశ్వర్లు అన్నయ్య (1893–1916)

గొర్రెపాటి వెంకటేశ్వర్లు బందరు నోబుల్ కళాశాలలో చదువుతూ బ్రహ్మ సమాజం గదిలో ఉండేవాడు. వందేమాతరం ఉద్యమ ప్రభావం వల్ల ముట్నూరి కృష్ణరావు ఉపదేశంతో ఉత్తేజితుడై 1910లోనే సాంఘిక, రాజకీయ కార్యక్రమాల్లో పాల్గొన్న దేశాభిమాని.

ఈయనకు మహాపురుషుల జీవిత చరిత్రలు చదవడం చాలా ఇష్టం. ఎంత క్రొత్త వారితోనైనా చిటికెలో స్నేహం చేసుకునేవాడు. డ్రాయింగు బాగా వేసేవాడు. గ్రామంలో పార్టీలు లేకుండా ఐక్యంతో ఉండేందుకు కృషి చేశాడు. నిర్మొగమాటి, నిష్కపటి.

మంచి విద్యాభిమాని. ఘంటసాల నుండి మాత్రమే గాక, యితర గ్రామాల నుండి కూడ చాలా మంది యువకులను ప్రోత్సహించి ఆంగ్ల భాషా పఠనానికై బందరు తీసుకువచ్చి, వారందరికి సంరక్షకుడుగా ఉండి, వారి ఆరోగ్య విద్యా విషయాలను శ్రద్ధగా చూచేవాడు. భోజన వసతికి కానూరి వెంకటాచలపతయ్య సహాయంతో హాస్టలు కూడ ఏర్పరచాడు. తన సంరక్షణలో ఉన్న వారందరికీ, మంచి నడవడి, సంఘ సేవ, దేశ సేవ పెంపొందింపజేసిన యువజన నాయకుడు. ఆయన ద్వారానే కానూరి వెంకటాచలపతయ్య వంటి రైతు నాయకులతోను, ముట్నూరి కృష్ణరావు వంటి దేశ నాయకులతోను నాకు పరిచయ భాగ్యం కలిగింది.

తన దగ్గరున్న బెంగాలీ పుస్తకం నాకిచ్చి బెంగాలీలో పండితుడయిన కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి వద్ద బెంగాలీ నేర్పించిందాయనే.

ఘంటసాలలో రామమోహన గ్రంథాలయాన్ని 1914లో స్థాపించింది కూడ ఆయనే. ఆయన తర్వాత మిత్రుల సాయంతో బ్రహ్మయ్య, నేనూదాని

అభివృద్ధికి పాటు పడ్డాం. దాని ద్వారానే వయోజన విద్యా ప్రచారం కొంత చేశాం. ఆ గ్రంధాలయ ప్రభావంతోనే దేశ సేవ, సాహిత్య సేవ చేయాలనే అభిలాష మాకు కలిగింది. ఆ గ్రంధాలయమే నా రచనకు పునాది.

మా ఊరి కుర్ర కారు ఆయన వెంట ఉండే వారు. విద్యార్థి దశలోనే గొట్టి పాటి బ్రహ్మయ్య వగైరాలను, నన్ను స్వచ్ఛంద సేవకులుగా సభలకు తీసుకు వెళ్ళి సాంఘిక సేవాభిలాష కలిగించటమే గాక ఆ సభలకు వచ్చిన నాయకులను గురించి తెలిపేవాడు. 1916లో నన్ను కలకత్తాలో బ్రహ్మో బాయిస్ హైస్కూలులో చేర్పించింది ఆయనే. సుప్రసిద్ధ దేశభక్తుడగు మాగంటి బాపినీడు ఆయన సహాధ్యాయులు.

బందరులో ఇంటర్మీడియట్ తప్పినందున, కలకత్తాలో చదవాలని వచ్చాడు. అక్కడ సీటు దొరక్క నాగపూరు వెళ్ళి విష జ్వరం వల్ల అకాల మరణం పొందాడు.

ఆయన మరణం నాకు అధిక దుఃఖం కలిగించింది. ఆయన్ను గురించి ఒక వ్యాసం కూడా వ్రాశాను.

కానూరి వెంకటాచలపతయ్య కృష్ణాపత్రికలో 'ఆదర్శ సేవకుడగు ఒక విద్యార్థి అస్తమయము' అనే శీర్షికతో ఆయన్ను గురించి వ్రాశాడు.

"గాంధీమహాత్ముని నిర్బంధము", ఆయనకు అంకితం ఇచ్చాను.

ముట్నూరి కృష్ణరావు (*1879-1945*)

కృష్ణరావు గురించి చెప్పబోయేముందు వారి గురువులను గురించి చెప్పటం అవసరం. రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడు పూర్ణచంద్రునివంటి శీత కిరణుడు. ఆయన చల్లని చూపులతో అమృతమును చిందించి, పతితుల నెందరినో పవిత్రమొనర్చిన పావనమూర్తి. కళాశాలలో ప్రధానాచార్యుడు, విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షుడు.

ప్రసిద్ధ కవయిత్రి సరోజనీనాయుడు తండ్రి అఘోరనాథ చట్టోపాధ్యాయ హైదరాబాదు కళాశాలలో ఆచార్యుడు. ఆయనవద్దనే నాయుడు బ్రహ్మ సమాజ సిద్ధాంతాలను స్వీకరించాడు. తరువాత ఆయన బందరు నోబుల్ కళాశాలలో అధ్యాపకుడుగా వున్నప్పుడు బందరు నాయక త్రయమునకు ఆయన గురువయ్యాడు. అందులో ముట్నూరి కృష్ణరావు ఆయనకు ఆదర్శ శిష్యుడు. దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి కడగొట్టు శిష్యుడు.

కృష్ణరాయనిది గుండ్రని ముఖం, విశాలమయిన కాటుకకండ్లు, కోటేరు వంటి ముక్కు, విశాలమయిన వక్షస్థలం, దీర్ఘబాహువులు, పండువంటి శరీర చ్ఛాయ.

ఆ దివ్యసుందర విగ్రహానికి తగిన తెల్లని పొరాడే పంచెకట్టు, చీల మండల వరకు వ్యాపించిన బారులాల్చీ, రాజఠీవిని ధిక్కరిస్తూ కోణాలు తీరిన ధవళ శిరోవేష్టనమూ, నల్లని ఆకు చెప్పులు, చేతికర్రను ధరించిన ఆ నిండైన విగ్రహాన్నిచూచి, ఆయనను "ఎవరు ఈ మహానుభావుడు!" అనుకునేవారు. ఆయన యీ లోకపు మనిషికాదు. దివ్యలోకమునుండి అవతరించిన మహాను భావుడు.

ఆయన వర్చస్సు ఎట్టి ఆకర్షణీయమయినదో ఆయన వస్త్రాలంకరణము అట్టిదే. ఎట్టి దివ్యాకర్షణమది! ఆయన వర్చస్సేకాదు, వందనీయమయినది వాక్కుకూడా. అది దివ్యవాణి. వాక్కేకాదు వర్తనం కూడా అట్టిదే.

'Style is the man' అన్నాడు కార్లైయిలు. ఇది ఆయన యెడల సార్థకమయినది. ఆయన వ్రాతలో ఆవేశము, అభినివేశము, అంతర్దృష్టి అధికము. అందువల్లనే ఆయన వ్యాసములు వుపన్యాసములవలె ఉద్రేకం కల్గించేవి.

కృష్ణరాయుడు దర్బారీయులకేగాక యావదాంధ్రదేశానికే ఆచార్యుడు.

గురువులకు గురువైన ఆ నాయుడు కట్టించిన బ్రహ్మ మందిర గదులలో మేముండే వారము. ప్రతి ఆదివారము కృష్ణరావుతోబాటు బ్రహ్మ మందిరములో

బ్రహ్మ గీతాలు మేము పాడే వారము. ఆ తరువాత సందర్భాను సారంగా ఆయన ఎన్నో విషయాలు కర్ణ పేయముగా చెప్పేవాడు. ఆ రోజుల్లో రాజకీయ పరిజ్ఞానం కలవారు కృష్ణాపత్రిక చదువకుండా ఉండే వారు కాదు. నేను ఒక్కడనే కాదు. ఇటీవల పెరిగి పెద్ద వారయిన యువజనులు అంతా కృష్ణా పత్రిక ప్రోత్సాహంతో అభివృద్ధిగాంచిన వారే, ఆంగ్లము రాని అనేక మందికి రాజకీయ జ్ఞానం కలగజేసి ప్రజా నాయకులుగా తయారు చేసిన పత్రిక కృష్ణా పత్రిక-కృష్ణాపత్రిక ప్రభావం ఆంధ్ర దేశంలోని ప్రతి యువకునిలోను కలదన టంలో అతిశయోక్తి కాదు. ఈ విధంగా కృష్ణరావు నాకు గురువు అయ్యాడు.

"మన రైతు పెద్ద" గ్రంథాన్ని ఆయన స్మృతికి అంకితం ఇచ్చాను.

కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి (1873-1947)

కౌతా శ్రీరామ శాస్త్రి ప్రకృతే వేరు. వారి ఆంతర్యాన్ని అర్థం చేసు కున్న వారు అరుదు.వారి గొప్ప తనాన్ని గుర్తించిన వారు అంత కంటే అరుదు.

ఆంధ్ర దేశంలో నవ్యభావోదయానికి నాంది పలికిన పురుషుడాయన. ఆ కాలంలో అన్ని సభల్లోను ఆయనే వందేమాతరం కీర్తన పాడి, ఉత్తేజిత మొనరించే వాడు. జాతీయ భావాలుగల హరికథలను గద్యరూపాన చెప్పి ఆనంద సాగరంలో ముంచే వాడు. శాస్త్రికి ఇంగ్లీషు రాదు. ఆ రాక పోవటమే ఆయనలో గొప్ప విశేషం. తిలక్ స్వర్గస్థులయినప్పుడు పదోనాడు ధర్మోద కాలను ఇవ్వాలని ఉడత్తు సుబ్రహ్మణ్యంను చెరువుకు తీసుకొని వెళ్ళి ధర్మోద కాలు ఇప్పించాడు.

వీరి తండ్రి పేరు లక్ష్మయ్య, తల్లి లక్ష్మీదేవమ్మ. వెలనాటి వైదిక బ్రాహ్మణులు. వీరిది నండూరు-బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరు జిల్లా.

వీరి భార్య పేరు శేషమ్మ. ఈమె కైకలూరులో కరిణీకం చేస్తున్న వేంపాటి సూరయ్య-రామమ్మ దంపతుల కుమార్తె.

మిత్రులు వేమూరి రామకృష్ణారావు, వల్లూరు సూర్యనారాయణల ప్రోత్సా హంతో వీరు 1905లో బందరు వచ్చారు. వీరు గావించిన సేవ నిరుపమాన మైనది.

ఆంధ్ర జాతీయ కళాశాల కృష్ణాపత్రిక; ఆంధ్ర భాషాభి వర్ధనీ సంఘాల, స్థాపనతో ఆయనకు ఎనలేని సంబంధం వుంది. స్వదేశీ ఉద్యమం సరేసరి. 1921 సం॥ ప్రాంతంలో వీరిని స్వదేశీ అయ్యవారు అని ప్రజలు అనేవారు.

1918లో సరస్వతీ నికేతనం గ్రంథ మండలి ద్వారా ఎన్నో గ్రంథాలు వ్రాసి ప్రచురించాడు. అందులోనూ తన పేరు ప్రచురించలేదు.

1923లో 'శారద' మాస పత్రికలో-సుధాకరరావు, నాగరాజరావు, రంగనాథశాస్త్రి, మొదలైన పేర్లతో అనేక రచనలు చేశాడు.

భారతి, ఆంధ్రపత్రిక, వార పత్రిక, జన వాణి, కృష్ణా పత్రికలలో వివిధ విషయాలపై ఎన్నో వ్యాసాలు వ్రాశాడు.

బందరులో జాతీయ కళాశాల స్థాపన కోసం, బర్మా వెళ్ళి రెండు లక్షల రూపాయల చందాలను వసూలు చేశాడు వీరి వద్ద నేను 1915లో బెంగాలీ నేర్చుకొనుట ప్రారంభించాను. ప్రారంభించటమే కాదు ప్రతిరోజు సాయంత్రము వేళ వెళ్ళి చదువు కుంటూ ఉండే వాణ్ణి. ఆ గురువు కటాక్షము వల్లనే బెంగాలీ భాష లభించినది. బెంగాలీ నుండి అనేక గ్రంథాలను అనువదించాను, ప్రచురించక పోయినా. శరద్దర్శనం గొప్పగా ఉన్నదని అనేకులు అనుకొనుటకు కారణం నేను ఆయన వద్ద బెంగాలీ నేర్చుకొనుటమే; అందుచేత ఆయన అసలు గురువు అయ్యాడు. వీరి స్మృతికి అక్షరాభిషేకం అంకితమిచ్చాను.

ఆయనకు ముగ్గురు కుమార్లు, ముగ్గురు కుమార్తెలు. అందులో రామమోహనశాస్త్రి మొదటి వాడు. బెంగాలులో అప్పట్లో బ్రహ్మ సమాజాన్ని స్థాపించి నటువంటిన్నీ, సతీ సహగమనాన్ని మాన్పించినట్టిన్నీ, ఆంగ్ల భాషను ప్రోత్సహించి నటువంటిన్నీ రాజా రామమోహన్‌రాయ్‌ని, దృష్టిలో పెట్టుకొని తన పెద్ద కుమారునకు ఆ పేరు పెట్టడం జరిగింది. అయితే మిగతా వారి వలె ఆ పేరును యథా తథంగా అనుకరించటం మాని రాయ్‌కి మారుగా శాస్త్రిని కలిపి మన తెలుగు తనాన్ని చూపాడు.

రెండో అబ్బాయి ఆనంద మోహనశాస్త్రి, అప్పట్లో మదరాసు కాంగ్రెసు అధ్యక్షత వహించిన ఆనంద మోహనబోసును మనస్సులో ఉంచుకుని పెట్టిన పేరు యిది.

మూడో ఆయన కృష్ణమోహనశాస్త్రి, బొంబాయి శాండక్ కంపెనీలో పెద్ద ఉద్యోగంలో ఉంటూ ఉండే వాడు.

మొదటి యిద్దరు గొప్ప చిత్ర కారులు. రామమోహనశాస్త్రి విదేశాలు వెళ్ళి చిత్ర కళను అభ్యసించి వచ్చాడు.

ఆనంద మోహనశాస్త్రి బందరు జాతీయ కళాశాలలో చిత్ర కళను నేర్చుకొని ఆ తరువాత మైసూరు వెళ్ళి ప్రఖ్యాత చిత్రకారుడు వెంకటప్ప వద్ద శుశ్రూష చేసి ఉత్తమ చిత్రకారుడుగా ప్రఖ్యాతిగాంచాడు.

ముగ్గురు కుమార్తెలు కూడా ఉన్నత విద్యల నభ్యసించి మంచి మంచి పదవులలో రాణిస్తున్నారు.

మొదటి కుమార్తె పెమ్మరాజు లక్ష్మిదేవి (భర్త శ్రీరామమూర్తి) శివ వరంలో వుంటూ వున్నది.

రెండో ఆమె డాక్టరు వారణాసి యశోదాదేవి-(వెంకటాచలం, భార్య) యం. ఏ, యల్. టి; డి. లిట్-తిరుపతి వేంకటేశ్వర విశ్వవిద్యాలయ కళాశాలలో చరిత్రో పన్యాసకురాలుగా పనిచేస్తున్నది.

మూడో అమ్మాయి కుమారి జానకీదేవి, బి. యస్. సి· యల్. టి. బళ్లారి ప్రభుత్వ బాలికోన్నత పాఠశాలలో ప్రధమోపాధ్యాయినిగా పనిచేసింది.

ఆయన కుమారుడు రామమోహనశాస్త్రి నాకు వ్రాసిన వుత్తరములో కొన్ని భాగాలు-

"ఘంటసాల కళ గొప్పదనము మొదటి సారి ఆంధ్రదేశమున గుర్తించిన వారు నాన్న, శ్రీ కోపల్లె హనుమంతరావు. అందు వల్లనే మీరు బాల్యమున వుండుట వల్ల మిగతా వారిని, వాటిని గురించి గ్రంథమును వ్రాయమని కోరు పెట్టిరి. ఇది ఎంత సమంజసమో మీరు గ్రహించి, యీ అత్యుత్తమ గ్రంథ మును రచించి ధన్యులయిరని నమ్ముచున్నాను. మీ రచన ఘంటసాల చరిత్ర

నాన్న చూచి యుండిన ఎంత తృప్తిపడి ఆనందించెడి వారో వూహింపజాలను. ఆయన పరలోకమున నుండి అక్కడ నుండి మీ వంటి శిష్యుడు కలిగి యుండుట ఎంత గొప్ప అదృష్టమో గ్రహించి మిమ్ములను కాపాడుమని భగవంతుని సముక్షమున వుండి మిమ్ములను ఆశీర్వదించుచున్నాడు."

రామమోహన శాస్త్రి 1977లో కాలం చేశాడు. ఆనందమోహనశాస్త్రి 1940లో పోయాడు. బళ్లారిలో పనిచేస్తున్న ఆఖరి అమ్మాయి తుంగభద్రలో స్నానం చేస్తూ ఉండగా మొసలి లాక్కు పోయింది.

చెరుకువాడ వేంకటరనసింహం (*1887-1964*)

అమాయకత్వాన్ని సూచించే ముఖమూ, స్వచ్ఛతను ప్రకటించే తెల్లని కళ్ళూ, పట్టుదలనుసూచించే ముక్కూ, హృదయవైశాల్యంసూచించే వక్షస్థలమూ, లోక శ్రేయమును శ్రవహించే శ్రవణపుటములు, త్యాగాన్నిసూచించే ముండనమూ, జన్మచేతనే సమత్వాన్నిసూచించే దేహాకారమూ, ఖద్దరు వస్త్రధారణము కలవాడు మన చెరుకువాడ.

ఆయన చదివినది స్వల్పము. తెలుసుకున్నది అధికం- తెలిపినది అంతకంటే అధికం. గొప్ప వయోజనవిద్యా ప్రచారకుడు. అయన ఉపన్యాసాలు పామరులను పరిణితులను చేశాయి. అయనవంటి వక్త అరుదు. పల్లటూరివారికి తెలిసే భాషలో, అ వుపమానాలతో, వారిలో ఒక్కడై- చెప్పిన వాడు చెరుకువాడ. చెరుకువాడ వాక్కు చెరుకురసంగదా।

ఆంధ్రదేశంలో ఆయన పాదంపెట్టని గ్రామంగాని, ఆయన వాక్కు వినని వారు గాని ఉండరంటే అతిశయోక్తికాదు. ఆయన ఆంధ్ర డెమాస్తనీస్. ఉపన్యాస కేసరి. ఆంధ్రదేశాన్నంతా ఉఱ్ఱూత లూగించాడు, ఉపన్యాసాలద్వారా.

ఒక విషయాన్ని గురించి అనుకూలంగానూ, ప్రతికూలంగానూ గంటల తరబడి చెప్పగల ప్రజ్ఞావంతుడు. హాస్య చతురతలో అందెవేసిన చేయి.

ఆయనవంటి కాంగ్రెసు ప్రచారకులు ఎవరున్నారు ? ఆనాడు బౌద్ధమత ప్రచారానికి బౌద్ధభిక్షువులు బయలుదేరి బుద్ధభగవానుని బోధలు బోధించినట్లే, నరసింహం నడుంకట్టి కాంగ్రెసుమతాన్ని లోకానికి ఒంటబట్టేటట్లు బోధించాడు. కాళ్ళు బలపాలు కట్టేటట్లు పాదచారియై ప్రచారం చేశాడు ఆ పరివ్రాజకుడు.

ఆయనలో బౌద్ధుల ప్రచారకళ, జైనుల సేవాదీక్ష, వేదవిధుల ధర్మ తత్పరత దీప్తిగాంచాయి.

ఆయన నియోగి శాఖలో జన్మించాడు కాని స్వభావనుచేత శుద్ధవైదికుడు. తన జన్మలో ఇంగ్లీషు చదవటం మినహా మరేపాపమూ చేయలేదని చెప్పే ఛాందసుడాయన.

ఆయన కవుతరం విద్యాలయంలో పదిఏండ్లు ఉపాధ్యాయుడయినందున, ఆంధ్రజాతీయ కళాశాలలో ఆయన అధ్యాపకుడయినందున ఆయన గుర్తింపబడ లేదు. ఆనాటి ఆంధ్ర యువజన బృందానికి ఆయన గురువు శిష్యులు ఆయనకు వేనవేలు.

నరసింహం గాంధీమహాత్ముడు ప్రవచించిన స్వేచ్ఛా దారిద్ర్యాన్ని వరించి పదవీ వ్యామోహంలో పడకుండా జీవితకాలమంతా అక్షరాలా ఆచార్యుడుగా ఉంటూ, శిష్యుల ఉన్నతిచూచి ఉప్పొంగుతూ వారి నమస్కారాలు స్వీకరిస్తూ "అభివృద్ధిరస్తు" అని ఆశీర్వదిస్తూ "ధన్యోస్మి" అని అనుకుంటూ ఆనందంతో ఉండటమే ఆయన అభిమతం.

ఆయన స్వగ్రామం దివితాలూకాలోని చిరువోలు లంక. తండ్రి చాలా సౌమ్యులు. తల్లి శుద్ధఛాందసురాలు.

తాతముత్తాతల ఊరు మా ఘంటసాలే. నరసింహం ఇక్కడే జన్మించాడు. ఆయన మాతామహులు నృసింహోపాసకులు కావటంవల్ల మనవడికి వేంకటనరసింహం అని నామకరణం చేశారు. తన పెద్దక్కను మేనమామకే యిచ్చినందువల్ల నరసింహం ఘంటసాల తరచుగా వస్తూండేవాడు. ఆయన ఘంటసాలలో భూగోళాన్నిగూర్చి మొట్టమొదటి ఉపన్యాసం యిచ్చాడు.

ఆయన తణుకులో ఉంటూఉండగా బ్రహ్మయ్య, నేను ఆయన్ను సందర్శించి నేను వ్రాసిన "మన రైతుపెద్ద"లో గురుత్రయము అన్నభాగాన్ని చదివి వినిపించినప్పుడు కళ్లవెంట ఆనందభాష్పాలు రాల్చాడు. అప్పటికి నా రచనలు "ఆచార్య రంగా", "మన రైతుపెద్ద", "ఘంటసాల చరిత్ర" ఆయన కిచ్చాను. తరువాత ఆయన నాకు ఉత్తరంవ్రాస్తూ "నీ జీవిత చరిత్రల రచనా విధానం చాలా బాగా ఉంది. గురుపాదులు కృష్ణరాయలు రచనలు ఈ విధంగా ఉండాలంటూ ఉండేవారు. కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి ఘంటసాల చరిత్ర నన్ను వ్రాయమని కోరుతూ ఉండేవాడు. ఆ పని నేను చేయలేకపోయినా నీవు చేసినందుకు చాలా సంతోషం" అని తెలియజేశాడు.

అసహాయోద్యమం ఆరంభించిన తరువాత వారితో చనువు ఎక్కువైంది. ఆయన శిష్యులలో నేనొకణ్ణి. నరసింహంవద్ద యేమీ చదువుకోకపోయినా ఆయన సామీప్య సహచర్య భాగ్యములచేత నేర్చుకున్నది చాలావుంది. అందుచే వారిని గురువులుగా భావిస్తాను.

మా అల్లుడు శివరామకృష్ణ (*1919-1965*)

బొందలపాటి శివరామకృష్ణది దివితాలూకాలోని దాలిపర్రు. ఆయన చల్లపల్లి హైస్కూలులో మూడవఫారం వరకు ఆంగ్లవిద్య నభ్యసించాడు. అంతలో జాతీయోద్యమం ముమ్మరంగా సాగింది. దేశభక్తుడయిన శివరామ కృష్ణ విదేశ భాషాధ్యయనంమీద మోజు విడిచి జాతీయ భాషయయిన హిందీని కూలంకషంగా అభ్యసించాలని నిర్ణయించుకున్నాడు. గుడివాడలోను, తెనాలి లోను హిందీ అధ్యయనం చేసి అంతటితో తృప్తిపడక అలహాబాదు వెళ్ళి అక్కడ 'సాహిత్య రత్న' పరీక్షకు చదివి కృతార్థుడైనాడు. అప్పటికి ఆయన వయస్సు 21 సంవత్సరాలు మాత్రమే.

ఒకనాడు వేమూరి వెంకయ్య అనే మాగ్రామ కాపురస్థుడు ఆ స్ఫుర ద్రూపిని వెంటబెట్టుకొని మా యింటికి వచ్చాడు. ఆయన వచ్చిన పని చెప్పాడు. అందుకు నేను "మేము కట్నం యివ్వం. ఆయనకు ఇష్టమయితే పిల్లను ఇవ్వ డానికి సిద్ధమే" అన్నాను. ఆయన-నేను "కట్నంకోసముకాదు, కన్యకోసము

వచ్చాను!" అన్నాడు. అంతట మా అమ్మాయి శకుంతలకు ఆయనకు 1942 లో వివాహం జరిగింది.

అనంతరం శివరామకృష్ణ ముదునూరులో గోరా నెలకొల్పిన వయోజన పాఠశాలలో హిందీ పండితుడుగా వుండేవాడు. తరువాత కొద్ది పెట్టుబడితో సరయు, హేమాంగిని, బడదీది అనే గ్రంథాలను అనువదించి ప్రకటించి గ్రంథ ప్రకాశకులలో ఒకడైనాడు. అవి ఆంధ్రుల్ని బాగా ఆకర్షించాయి. దానితో ఆయనకు వుత్సాహం యినుమడించింది.

1944 సం॥లో విజయవాడ గవర్నరుపేటలో 'దయ్యాలమేడ' అని ప్రసిద్ధి పొందిన యింట్లో నెలకు అయిదు రూపాయల అద్దెకు ప్రవేశించాడు. అందరికీ భయహేతువయిన ఆమేడ ఆయనకు బాగా అచ్చివచ్చింది. "దేశి కవితామండలి" అనే పుస్తక ప్రచురణ సంస్థను నెలకొల్పా డాయన.

ఆయన చేసిన సాహిత్యసేవ అపారం. ఆయన ప్రచురించిన పుస్తకా లన్నీ ఒక ఎత్తు శరత్ సాహిత్య ప్రచురణ ఒక ఎత్తు. శరత్ సాహిత్యాన్ని ఆంధ్రదేశంలో ఊరూరా వ్యాప్తి గావించాడు. 'శరత్ సాహిత్యం అనగానే దేశి కవిత, దేశికవిత అనగానే శరత్ సాహిత్యం' అని స్ఫురించేటంతగా కృషిచేసిన ఘనత మాత్రం ఆయనకే చెల్లుతుంది.

కాని ఆయన ఎప్పుడూ తాను అంతటి అనువాదకుడనని చెప్పుకోలేదు. ఈ నిరాడంబరతే ఆయనకు ఘనతను తెచ్చింది.

శరత్ వల్లనే దేశికవితకు పేరువచ్చిందని ఆయనకు తెలుసు. అందుకనే ఆయన భవనానికి "శరత్ బిల్డింగ్స్" అని కృతజ్ఞతాసూచకంగా నామకరణం చేయటం జరిగింది.

శివరామకృష్ణ నా పుస్తకాలను ప్రచురించకముందు నాకు ప్రచురణ సంస్థలతో సంబంధము లేదు. నా "నవ్వులు-పువ్వులు" తీసుకొని నాకు కానీయివ్వ లేదు ఎవరో. "మన జమీందారీలు" అను నా పుస్తకాన్ని కొందరు అమ్మి పెడతా

మని-తీసుకువెళ్ళి మళ్లీ కంటికి కనిపించలేదు నేను స్వయంగా తీసుకొని వెళ్లితే తీసుకొన్నవారు లేరు.

నేను పుస్తకం వ్రాయటం తలపెట్టి నప్పటినుండీ అచ్చువేసేవరకు ఆ పుస్తకానికి పెట్టే పేరులను గురించి సంప్రదిస్తూ ఉంటాను. అర్థవంతమయిన పేరు పెట్టడానికి ఆలోచిస్తూ వుంటాను.

గ్రంథాలయితే వ్రాశానుగాని ప్రచురణాలయాన్ని పెట్టలేక పోయాను. అయినప్పటికీ మా అల్లుడు శివరామకృష్ణ దేశికవితా మండలిని స్థాపించి నా కోరిక నెరవేర్చాడు.

ఆయన అకాలమరణం నన్ను ఎంతో కృంగదీసింది. ఆయన మరణాన్ని గురించి చింతిస్తూ మిత్రులు వ్రాసిన సంతాప సానుభూతులను "మన శివరామ కృష్ణ" అని ఒక స్మారక సంచికలో ప్రచురించటం జరిగింది. ఆయన సంతాప సభకూడా-నా- ఆబాల్యమిత్రుడు లింగం వీరభద్రయ్య చౌదరి అధ్యక్షతన జరిగింది. దానిలో సంజీవదేవ్ మొదలగు మిత్రులు అందరూ ఉపన్యసించారు.

"తెల్లనివాడు, మిక్కిలియు తెల్లని వల్వలవాడు, వెన్నెలల్
చల్లెడు నవ్వువాడు, కడు చల్లని చూపులవాడు, దాల్మి తొ
ట్రిల్లని మాటవాడు, రసరేఖలలోనడయాడువాడు, నే
డెల్లెడ నిండెనే వెలుగులే తనివౌ శివరామకృష్ణుడై".

—దేవరకొండ చిన్నికృష్ణశర్మ.

ఆయన పెద్ద కుమారుడు నా మనుమడు శివాజీ హైదరాబాదులోను రెండో అబ్బాయి రాంబాబు విజయవాడలోను "దేశీబుక్ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు"గా ఆ వ్యాపారాన్ని కొనసాగిస్తున్నారు. తండ్రి నడచిన మార్గాన్నే వీరూ పయనిస్తూ ఉండటం నాకు ఊరట కలిగిస్తుంది. మూడో అబ్బాయి కృష్ణ హైదరాబాద్‌లో వుద్యోగం చేస్తున్నాడు.

నేను రచయిత నెలా అయ్యాను :

నేను 1914 నుంచీ డైరీ వ్రాయటం ప్రారంభించాను ఇంక నా గ్రంథ రచన ఎలా ప్రారంభమయిందీ చెబుతాను.

ఆది కవి వాల్మీకికి శోకముతో శ్లోకమారంభమైనట్లు మాపెద్దక్క సీతమ్మ స్వర్గస్థురాలయిన దుఃఖంలో 'సీతాచరితము' అనే పేరుతో ఆమె చరిత్ర 1915 లో వ్రాశాను. అదిదాలా చిన్నది.

ఆశీర్వాదం చెప్పిన బైబిల్‌పాఠాలకు ముగ్ధుడనై క్రీస్తు-క్రైస్తవమతాన్ని గూర్చి 1915 లోనే ఒక వ్యాసం వ్రాశాను.

రాజారామమోహనరాయ్ ఆశయాలతో ఉత్తేజితుడనై ఆయన్ను గురించి 1916 లో ఒక వ్యాసం వ్రాశాను.

గొబ్బెపాటి వెంకటేశ్వర్లు గురించి 1916 లోనే మరియొక వ్యాసం రచించాను.

కేశవచంద్రసేన్ జీవన వేదనము 1915 లో చదివాను. అది ఆయన స్వీయచరిత్ర. అది నన్ను ఎంతగానో ఆకర్షించింది.

నా ఆలోచనలు, అభిప్రాయాలు, ఆవేదనలు అన్నీ కాగితంమీద పెట్ట నారంభించాను. కాదు, వాటిని కాగితంమీద పెట్టకుండా వుండలేక పోయేవాడిని. ఇవన్నీ నా జీవితం నుంచి వచ్చినవి.

నా వృత్తి వ్యవసాయం. నేను వృత్తిగా రచన ప్రారంభించలేదు. నా ప్రవృత్తి నన్ను రచయితగా చేసింది.

అటు తరవాత మనసు పట్టలేక కొన్ని వ్యాసాలు వ్రాయనారంభించాను. వాటిలో "మహాపురుషుడు" అనే వ్యాసం కృష్ణా పత్రికలో 17-1-1918 న ప్రకటింపబడింది.

'కమ్మ మహాజనసభ' అనే శీర్షికతో పంపిన వ్యాసం 18-1-1918 న ఆంధ్ర పత్రిక ప్రకటించింది.

కౌతా శ్రీరామశాస్త్రివద్ద బెంగాలీ భాషనేర్చుకున్నాను. వంగభాషలోని సంజీవినీ వార పత్రిక, మరికొన్ని సాహిత్య పత్రికలు తెప్పిస్తూ వుండేవాడిని.

హిందీలోని 'కర్మవీర' వారపత్రిక, సరస్వతి మొదలగు సాహిత్య పత్రికలకు చందా దారుడి నయ్యాను. హిందీ స్వబోధిని ద్వారా హిందీని అభ్య సించేవాడిని.

ఈ విధంగా వారపత్రికలేగాక బెంగాలీ పుస్తకాలను కూడా అధికంగా చదవసాగాను. వాటిలో కొన్నింటిని అనువాదం కూడా చేశాను. విజయకృష్ణ గోస్వామి, కేశవచంద్రసేన్, గాంధీమహాత్ముని చరిత్ర వాటిలో ముఖ్యమయినవి

హిందీ నుండి కొన్ని ప్రేమచంద్ కథలను అనువదించాను. అవన్నీ గుట్టలు గుట్టలు కాసాగినవి.

1914 నుండీ కృష్ణా పత్రిక, ఆంధ్ర పత్రిక, ధర్మసాధని చదువుతూ వుండేవాడిని.

కృష్ణా పత్రిక నాకు పారాయణగ్రంథమై పోయింది. మా గ్రామంలో శ్రీరామమోహన పుస్తక భాండాగారముతో నాకు సన్నిహిత సంబంధం ఏర్పడింది. దానిలోని పుస్తకాలను అధికంగా చదవసాగాను.

నాకు చదువుకునే రోజులనుండీ తెలుగు పుస్తకాలను చదవటంలో ఆసక్తి అధికం.

నాలో రేగిన ఆలోచనలే నన్ను రచయితగా చేశాయి.

నా రచనా వ్యాసంగం

కావ్యావతరణ-కావ్యవిమర్శకులలో కొందరు కావ్యావతరణకు ప్రధాన మిస్తారు. కావ్యం తనంతట తాను అకారణంగా ఆవేశంతో ఆవిర్భవించదు. రచనకు ప్రేరణ ఏది అన్నదే ప్రధానం. కవి వ్యక్తిత్వము, అతని ప్రయత్నము

కంటేకావ్యముత్పన్నమయిన సన్నివేశాలు, సందర్భాలు ఈ విధానంలో ప్రాధాన్యం పొందుతున్నాయి. ఒక కవి ఒక కావ్యాన్ని వ్రాశాడనే దానికంటే, ఏదో ఒక సన్నివేశం, ఒక మానసిక సందర్భం అతనిచేత అట్లా వ్రాయించి వుంటుంది అనుకోటం ఈ విమర్శలో ప్రధాన సూత్రం.

భారతం రాజరాజనరేంద్రుడు వ్రాయమంటే నన్నయ ప్రారంభించాడు. తాను భారతం పెక్కుసార్లు విన్నప్పటికీ తన పూర్వీకులయిన పాండవుల కథను మళ్లావినాలనే కుతూహలమే రాజరాజు భారతం రచింపజేయటానికి కారణం.

ఇంకనేను ఏ గ్రంథం ఏ సందర్భంలో రచించినదీ విశదీకరిస్తాను.

తారతమ్యచర్య

ఒకే విధమైన గ్రంథాలను వ్రాసిన యిరువురుకవులను తీసుకొని వారి గ్రంథాలను ఒకదానితో ఒకటి సరిపోల్చి గుణదోషాలను తెలుసుకొని పరస్పర తారతమ్యాన్ని నిరూపించటం ఈ చర్యలోని ముఖ్యాంశము.

ఆంధ్ర సాహిత్యంలో ఇలాంటి విమర్శనాంశాలనేకం ఉన్నాయి. వాటి నన్నింటిని చర్చించటం అప్రస్తుతం.

వారిని, వీరిని పట్టుకొని విమర్శించేకంటె నా సాహిత్యాన్ని గూర్చి విమర్శించటం మంచిదని యెంచుతున్నాను.

శరత్ కూడా చెప్పాడు. "యౌవ్వన దశలో కవిత్వం వ్రాయి, వృద్ధాప్యములో విమర్శ వ్రాయి" అని. ఇది నాకు బాగా నచ్చింది.

నేను వ్రాసిన గ్రంథాలలో పరస్పరం పోల్చడానికి అనేక అవకాశాలున్నాయి. నా రచనలలో అధికంగా జీవితచరిత్రలు, చరిత్రలు, విమర్శలు.

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహంకవి గ్రంథాలలో గయోపాఖ్యానం ప్రదర్శించని రంగస్థలం లేనేలేదు. దాని ప్రతులు లక్షకంటె అధికంగా ఖర్చు అయినవి. పిఠాపురం దివాను గయోపాఖ్యానం శ్రేష్ఠమయిన గ్రంథమని అన్నారు.

ఇక గ్రంథకర్త అభిప్రాయం గమనించుదాం. 'నా నాటకములలో గయోపాఖ్యానం శ్రేష్ఠమయినదని ప్రజల అభిప్రాయము. ప్రసన్న యాదవము శ్రేష్ఠమయినదని నా అభిప్రాయము.

—స్వీయచరిత్ర 256 పుట.

ఇట్లు తన గ్రంథం పెక్కు ముద్రణలు పొందినప్పటికీ అందువలన గొప్ప గ్రంథము కాదని ఆయన మాటలవల్ల తెలుస్తుంది.

లక్ష్మీనరసింహం కవి అభిప్రాయాన్ననుసరించడం ఉచితం.

అలాగే నా రచనలను గూర్చి నా అభిప్రాయం గమనించుట ఉచితమని తలుస్తాను.

'గాంధీమహాత్ముని నిర్బంధం' (1922)

ఈ పుస్తకం కేవలం ధర్మావేశంతో రచించాను. పుస్తకాల అమ్మకం సంగతి ఏమీ తెలియదు. గిరిధర శుక్లాచే రచింపబడిన "మహాత్మాగాంధీ కా జీవన్, వుస్‌కా గిరఫ్తారీ" హిందీ గ్రంధానికి ఇది అనువాదం. దీని నిమిత్తం అచ్చు ఖర్చు రు 150/-లు అయింది.

దీనిని బ్రిటిషు గవర్నమెంటు అప్పట్లో నిషేధించింది. అయినప్పటికీ దానిని రచించి నేను ధన్యుణ్ణిగా భావించు కుంటున్నాను. నాటికీ నేటికీ మహాత్ముని యందు నాకు అచంచల భక్తివిశ్వాసాలున్నాయి.

1930 లో సత్యాగ్రహ సమరంలో దుమికాను - నేను అప్పట్లో 9మాసాలు శిక్షకూడా అనుభవించాను.

'గీతాభూమిక' (1936)

నేను విద్యార్థిగా వున్నకాలంలో బందరు హిందూ హైస్కూలులో గీతా శర్మ అనే ఉపాధ్యాయుడు ఉండేవారు. ఆయన ఉపన్యాసాలు ఎక్కడ జరిగితే అక్కడకు వెళ్ళేవాడిని. ఆయన కారణంగా గీతయందు నాకు మక్కువ ఎక్కువయింది.

1930లో జైలులో వుండగా గీత అంతా కంఠస్థంచేశాను. అరవిందుడు రచించిన **"Essays on Geeta"** కూడా చదివాను.

'గీతార్ భూమికా' అనే అరవిందుని బెంగాలీ గ్రంథాన్ని అనువాదం చేశాను దీనికి అరవిందుని అనుమతిని పొంది రాయల్టీ క్రింద 100 రూపాయలు కూడా ఇచ్చాను. దీని ప్రచురణకై 400 రూపాయలు చల్లపల్లి రాజా యిచ్చాడు. అందుకే ఆయనకే యీ గ్రంధాన్ని అంకితం ఇచ్చాను. దీనిలో ఒక్క పుస్తకంకూడా అమ్ముకోలేదు.

ఆంధ్రదేశంలోని గ్రంధాలయాలన్నింటికీ వుచితంగా ఇవ్వటం కోసం ఆంధ్ర గ్రంధాలయ సంఘానికి యిచ్చాను. మరికొన్ని చుట్టుప్రక్కల ప్రముఖులకు పంచిపెట్టాను.

'భట్టుమూర్తి రామరాజభూషనుడా ?' అక్షరాభిషేకము (1952, (1940)

భట్టుమూర్తి రామరాజభూషణుడా ?-- -దీనిపై ఆనాడు పత్రికలలో అధికంగా వాదోపవాదాలు జరుగుతూ ఉండేవి. 'భారతి' లో వాదోపవాదాలు జరుగుతూ ఉండగా నేనుకూడా పాల్గొని వీరు భిన్నులని వ్రాశాను. కాని ఆ వ్యాసాన్ని వారు వేసుకోలేమ. అందుచేత దానిని ఇంకా పెంచి పుస్తకంగా ప్రకటించాను.

పూండ్ల రామకృష్ణయ్య 'భిన్నులు' అనే వాదాన్ని ప్రతిపాదించగా, వఝుల చిన సీతారామశాస్త్రి ఖండించి ఆయనకు, మూర్తి నిజ నామమని రామరాజ భూషణ అనేది బిరుదు అనీ అభిన్నత్వాన్ని స్థాపించారు.

ఈ చర్చ అంతా ఇక్కడ అనవసరం. సారాంశం చెబుతున్నాను.

వసుచరిత్ర వ్యాఖ్యాత అయిన సోమనాధ కవి కూడా "రామరాజ భూషణ నామధేయముగల కవీ!" అనే వ్రాశాడు. వేయేల ? రామరాజభూషణుడే హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానంలో స్వీయచరిత్ర ప్రస్తావనా సందర్భాన "రామ భూషాఖ్య బరగు సుకవి" నని ఘంటాపధముగా చెప్పకొని ఉండగా అన్యుల ప్రమాణవచనాలు దేనికి ?

'అక్షరాభిషేకము' (1952)

వివిధ భాషలలో కథానికా సాహిత్యాన్ని గురించి విమర్శలు వెలువడు తున్నాయి కారణమేమంటే ఇది కథానికాయుగం.

ఒకనొక కథకుడి కథలు చదివిన తరువాత పాఠకుడికి ఆ కథకుడి యందు ఆదరం ఏర్పడుతుంది. తరువాత ఆ కథకుడి చరిత్ర తెలుసుకోవాలనే కుతూహలం కలుగుతుంది.

రచయిత ప్రతిబింబమే రచన - సాధారణంగా రచయిత ఆత్మకథ అతని రచనలో అంతర్భూతమై ఉంటుంది.

అందుచేతనే మన వారు ఉత్తములే కావ్యరచన చేయాలన్నారు.

ఆంధ్రదేశంలో ప్రసిద్ధులయిన కథకులు ఎందరో ఉన్నారు. వారందరిని గురించి వ్రాయటం నాలాంటివానికి అలవికాని పని.

అందుచేత అందుబాటులో ఉన్నంతవరకు తొమ్మండుగురిని గురించి తెలిపాను. ఒక రచయితను విమర్శించేటప్పుడు ఆయనయందు గౌరవంలేక పోయినా కనీసం సానుభూతయినా ఉండాలి. సానుభూతి లేకపోతే ఆయనను అర్థం చేసుకొనటం, తెలపటం దుస్తరం.

విమర్శనా పద్ధతులు విభిన్న రీతులు. నేను అవలంభించిన పద్ధతి వ్యాఖ్యానాత్మక విమర్శనము.

ఈ గ్రంథంలో ఆయా రచయితల చరిత్ర చెబుతూ, రచనల పరిచయం చేస్తూ, కథాసాహిత్యాన్ని గురించి విపులమయిన చర్చ చేయటం జరిగింది. దీనికి పువ్వాడ శేషగిరిరావు ఒరవడి వ్రాశారు. దీన్ని నా గురుపాదులు కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి దివ్యస్మృతికి అంకితము ఇచ్చినాను.

హిందీలో అనేక కథకులను గురించి కూడ వ్రాసి ఆంధ్ర పాఠకలోకానికి అర్పించాలని కుతూహలం కలిగింది.

వేలూరి శివరామశాస్త్రి (1892-1967), చింతాదీక్షితులు (1891-1960) గుడిపాటి వెంకటచలం (1894), మునిమాణిక్యం నరసింహారావు

(1898-1973) శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి (1891-1961), అడివి బాపి రాజు (1895-1952) కరుణ కుమార; త్రిపురనేని గోపీచంద్ (1910-1962), కొడవటిగంటి కుటుంబరావు (1909). వీరిలో చాలమందికి వారి గురించి రాసిన వ్యాసాలు చదివి వినిపించాను. జీవించి ఉన్న వారిని గురించి వ్రాసేటప్పుడు ఇది అవసరంగదా, యీ పుస్తకం ప్రచురించిన తరువాత వారు చూచుకొని వ్రాసిన అభిప్రాయాలు గమనించండి.

"........ నా గురించి తాము వ్రాసిన విషయాలు చూచి అనుకున్నాను, వేలూరి శివరామశాస్త్రిని ఒక్క సారి దర్శించి రావాలని.

.... ఇంక మిగిలిన వారి గురించి చదివి చాలా తృప్తిపడ్డాను. ఎంతో బాగా వ్రాశారు. వ్రాత అంటే యిలా వుండాలి.

—వేలూరి శివరామశాస్త్రి

"మీ రచన చక్కగా సాగినది. అభిప్రాయ భేదమునకు అవకాశమున్నా మీరు నిష్పక్షపాత బుద్ధితో పరీక్షించారు, కృత కృత్యులయ్యారు."

---చింతా దీక్షితులు

"...... ఏ విమర్శకుడయినా, ఏ రచయితనయినా, ఏ దేశంలో నయినా యింత, యిన్ని గొప్ప మాటలన్నాడా అని ఆశ్చర్య పోతున్నాను, నన్ను ఎంతో చక్కగా అర్థం చేసుకొని వ్రాశానన్నారాయన. నాకూ అట్లాగే తోచింది.

---చలం

"ఇంక అక్షరాభిషేకము సంగతి. పుస్తకం అంతా రెండుమాట్లు చదివాను నేను. రెండోమాటు చదవకుండా వుండలేకపోయాను నేను. ఇప్పటికీ అది నా బల్లమీదేవుంది. వ్రాసి వ్రాసి విసిగి పోయినప్పుడది చూస్తూనే వుంటున్నాను........ నిజంగా అదొక అపూర్వ గ్రంధం. వుండవలసిన గ్రంధమున్నూ. అనేకులకు చూపుతాను......"

---శ్రీ పాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

ఈ విమర్శనా గ్రంథాలలో అక్షరాభిషేకం గొప్పదని విప్పిచెప్పాలా?

పిల్లల పుస్తకాలు

నేను సంకలనం చేసి రచించిన పిల్లల పుస్తకాలు మూడు. వాటిని గురించి వరుసగా చెబుతాను.

'నవ్వులు - పువ్వులు' (1942)

మన దేశంలో పిల్లలుగాలికి పుట్టి ధూళికి తిరుగుతున్నారని అనవచ్చు. అంటే మనకు పిల్లల పోషణయందు, వారి విద్యా వినోదములయందు, ఇతర దేశాలతో పోల్చి చూసుకుంటే మనలోటు తెలుస్తుంది.

మన ఆంధ్రదేశంలో బాలవాఙ్మయం లేదనే చెప్పవచ్చు, ఇతరులతో పోల్చిచూస్తే. ఇంగ్లీషులో కావలసినంతవుంది. రష్యాలో వివిధ దేశాలనుంచి చిత్రకారులను రప్పించి చక్కని చిత్రాలతో ముచ్చటగా ముద్రిస్తున్నారు, పిల్లలకు కోట్లకొలది పుస్తకాలు నేడు. అమెరికా సంగతి అడగనే అక్కరలేదు. ఆ వింత ప్రపంచంలో పసిపాపలు పత్రికలే నడుపుతున్నారు. దానికి కారణ మేమిటో తెలుసా ? "నీకు క్షణం అవకాశంవుంటే నీ పాపకు బోధించు, నీ కొక దమ్మిడీ ఉంటే అది నీ పాపాయి విద్యకు వినియోగించు" అనే సూత్రం అమలు పరచటమే. అట్టి దేశం అన్ని విధాల అభివృద్ధి పొందకెలావుంటుంది ?

దీనిలోని పాఠాలను గురించి; ఈ చిన్న పుస్తకం పిల్లల మనః ప్రవృత్తి కనుకూలమైన రీతిని రెండు భాగాలుగా రచించాను.

పాతపాటలు :— మన పూర్వులు ఎంతో మనోహరంగా రచించి తమ సంతానానికి ఇచ్చిపోయినవి. ఈ మధురకవిత రచించిన కవులపేర్లు కాలగర్భంలో లీనమై పోయినవి. వీటిని లిఖితరూపంలోకి తెచ్చిన వారికి వందనములు. ఈ సందర్భంలో పాతపాటలను సేకరించుటకు పుట్టిన నేదునూరి గంగాధరంను స్మరించుట నా కర్తవ్యంగా భావించుచున్నాను.

2. కొత్తపాటలు :— దేశాభివృద్ధికనుకూలమయిన వాటిని యిందుచేర్చి, నాకు తెలిసిన వారిపేర్లు వ్రాశాను. వారికి నేనెంతో కృతజ్ఞుడిని.

ఈ పుస్తకానికి పరిచయము వ్రాసిన వడ్లమూడి వెంకటరత్నం గారికి ఎంతయినా కృతజ్ఞుడిని.

దీనిని బహుచిత్ర పటములతో ముచ్చటగా ముద్రించినందున చూచిన పిల్లలు, పిల్లల తల్లులు వదలిపెట్టరు.

దీనిని తెలుగు బిడ్డలకే అంకిత మిచ్చాను.

'ప్రహ్లాద చరిత్రము' (1961)

ఇది భాగవత సప్తమస్కంధములోనిది. కాని దానివలె ఆకర్షవంతంగా లేదు. ఈ చరిత్ర అందరికీ అవగతమే.

గోదాగ్రంథమాలవారు కోరటం చేత వ్రాసి యిచ్చాను.

'గాంధీ తాత' (1948)

పిల్లల పుస్తకాలు వ్రాయటం అందరివల్ల అయ్యేపనికాదు. ఈ సంగతి శరత్‌బాబే చెప్పి ఉన్నాడు. గాంధీ మహాత్ముని గురించి ప్రపంచమంతటా అనేక గ్రంధాలున్నవి. అవన్నీ పెద్దలనుద్దేశించి వ్రాసినవి నాకు తెలిసినంత వరకు తెలుగులో పిల్లలనుద్దేశించి వ్రాసినవి లేవు. హిందీలో చాలాఉన్నవి.

జగత్‌రాండవే వ్రాసి హిందీలో అనువదింపబడిన "గాంధీజీ" అన్న చిన్న పుస్తకంలోని ముఖ్యాంశాలు మాత్రమే తీసుకున్నాను. చివర సంగతులు నేను వ్రాసినవి.

ఈ పుస్తకం అందంగా, ఆకర్షవంతంగా ఉంచగలందులకు బొమ్మలను కూడా చేర్చి మాశక్తి కొలది ప్రయత్నంచేశాం. పిల్లలంతా చదివి గాంధీతాత జీవితాన్ని తెలుసుకొని అయన ప్రేమ మార్గాన పెంపొందుతారనే ఆశయంతో ఈ పుస్తకం వ్రాశాను.

ఈ పైన చెప్పిన మూడింటిలో నా దృష్టిలో "గాంధీ తాత" మంచిది.

'మన జమీందారీలు' (1944)

రెబ్బాప్రగడ మందేశ్వర శర్మ జమీందారీ రైతు, జమీందారీ విధానాన్ని గురించి, ఒక చిన్న పుస్తకాన్ని ప్రకటించాడు. ఆయన అసలు జమీందారీ ఉద్యమ సారథులలో ప్రథముడు.

ఆ పుస్తకం చూచిన పిమ్మట ఈ జమీందారీ పుట్టుపూర్వోత్తరాల గురించి, వారివల్ల జరిగే అన్యాయాలు, అక్రమాలు ఊహించి వివిధ ప్రముఖుల అభిప్రాయాలను పూసగుచ్చినట్లు వ్రాశాను. ఇది చాలా త్వరగా అమ్ముడు పోయింది. ఇది జమీందారీ విధానం రద్దు కావాలనే ఆందోళన జరిగే సమయంలో వచ్చింది.

నేను జమీందారీ రైతునే. అందువల్ల రైతుల కష్టనష్టాలు నాకు తెలుసు.

ఈ గ్రంథాన్ని అమాయిక రైతాంగ రక్షణకై కలకాలము నిలబడి ప్రయత్నించినవారికి అంకిత మిచ్చాను.

దీనికి బి. యస్. మూర్తి పరిచయం వ్రాయగా నార్ల అభిప్రాయం ప్రకటించాడు.

కేసరీద్వయం

'ప్రజానాయకుడు ప్రకాశం' (1946)

ఆంధ్ర నాయకుడంటే ప్రకాశం ఒక్కడేనని నాడు,నేడు నా అభిప్రాయం. ఆంధ్రుల గుణగణాలన్నీ మూర్తీభవించినది ఆయనలోనే.

కాంగ్రెస్ హైకమాండు, గాంధీమహాత్ముడు, మరి కొందరు నాయకులూ ఆయన్ను ముఖ్యమంత్రిగాకుండా ప్రయత్నించటం, వీరినందరినీ ఎదుర్కొని ఆయన తన సహజ ధీరత్వంతో ముఖ్యమంత్రి కావటం, నన్ను పులకితుణ్ణి చేసినవి. ఆయనకు అనుకూలంగా వుండి ఆయన చేసినపని ధర్మ సమ్మతమని, ఆవేశ ఆవేదనలు పట్టలేక వ్రాసిన గ్రంథం ఇది.

ఆంధ్రులకు ప్రాణప్రియుడై ప్రఖ్యాతిగాంచిన ప్రజానాయకుడు ప్రకాశం పటుడై, నాగరకుడై, ప్లీడరై, పురపాలక సంఘాధ్యక్షుడై, బారిష్టరై, భోగియై, స్వరాజ్య పత్రికాధిపతియై, త్యాగియై, యోధుడై, ప్రజానాయకుడై, మంత్రియై, ముఖ్యమంత్రియై, దక్షిణదేశానికి నాయకుడై విరాజిల్లాడు. ఆయన తన ఆస్తిని, ఆరోగ్యాన్ని ఆంధ్రదేశ శ్రేయస్సుకై అర్పించాడు. ధైర్యం ఆయన సొమ్ము. త్యాగం ఆయన విశిష్టత. పట్టుదల ఆయన ప్రత్యేకత. ప్రజాసేవ ఆయన పరమావధి. ఆయన ఆంధ్రకేసరే. భయమెరగని ప్రకాశం మనల్ని నిర్భయులుగా చేశాడు.

కానీ మాగంటి బాపినీడు మాటల్లో చెప్పాలంటే ఆంధ్రకేసరి–ఆంధ్రకే–సరి.

'పంజాబు కేసరి లాలాలజపతిరాయ్' (1967)

పంజాబులో వైశ్యులకు గౌరవ మధికం. వారిపేరు ముందు 'లాలా' శబ్దం గౌరవ వాచకంగా వాడుతారు. ఇందుకు లాలాలజపతిరాయ్, లాలా హరికిషన్‌లాల్ ఇత్యాదులు ఉదాహరణాలు.

ఉద్యమాన్ననుసరించి నాయకులుంటారు. జాతీయోద్యమంలోను, వంగ విభజనోద్యమంలోను, 'లాల్, బాల్' పాల్' కీ జై అనేమాటలు అనాడు స్త్రీ పురుషుల నోళ్ళలో ధ్వనించాయి.

'వందేమాతరం' అని ఒకరంటే 'మనదేరాజ్యం' అని మరొకరు నినదించేవారు. ఈ నాయకత్రయానికి అరవిందుడు అండగా నిలిచాడు. వీరిపేర్లు మన స్వాతంత్ర్య సమర చరిత్రలో సువర్ణాక్షరాలతో లిఖింప తగినవి. లాల్ అనగా లాలాలజపతిరాయ్, బాల్ అనగా బాలగంగాధర తిలక్, పాల్ అనగా బిపిన్‌చంద్రపాల్.

1905 నుండీ ఈ నాయకత్రయమొక జాతీయోద్యమాన్ని నడిపారు. స్వరాజ్యాందోళన, స్వదేశీ వస్తుప్రచారము, విదేశీవస్తు బహిష్కరణ, జాతీయ విద్యావశ్యకత, ఈ నాలుగింటినీ వారుచేపట్టి దేశంలో ఒక చైతన్యాన్ని కలిగించి జాతిని ఉత్తేజపరచారు.

లాలాజీ తన సమకాలికులలో అధికంగా జీవిత చరిత్రలు రచించాడు.

ఇంతేకాదు ఆయన మన దాస్యాన్ని గురించి "మనదేశ దాస్యానికి మన సాంఘిక దోషాలూ, జాతీయ అపరాధాలు కారణాలు" అన్నాడు.

లాలాలజపతిరాయ్ గొప్పయోధుడుగానే పరిగణింప బడ్డాడు. కానీ ఆయన గొప్ప విద్యావేత్త. విద్యాపోషకుడు, హరిజనోద్ధారకుడు. గొప్ప దేశాభిమాని. కార్మిక నేత. కరువు కాటకాలలో దేశానికి గొప్ప సేవ చేశాడు. కాంగ్రెసులో పాల్గొని ప్రఖ్యాతిగాంచాడు.

ఈ పుస్తకం లాలాలజపతిరాయ్ శతవార్షికోత్సవ సంఘంవారు వ్రాయమంటే వ్రాశాను. వారే ప్రచురించుకున్నారు. గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్యగారు దీనికి తొలిపలుకు వ్రాశారు.

ఈ కేసరిద్వయంలో లాలాలజపతిరాయ్ గొప్పవాడు. మన ఆంధ్రాభిమానం మనమేవుంచుకుందాం.

'హంపీ పిలుపు' (1946); 'ఘంటసాల చరిత్ర' (1947, 1966)

'హంపీ పిలుపు': హంపీ నేను రెండుసార్లు వెళ్లాను. రెండోసారి విజయనగర సామ్రాజ్య దినోత్సవ సందర్భంలో వెళ్ళాను.

చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని గూర్చి ఇతర గ్రంథాలు కూడా పఠించాను. కాని ఆగ్రంథాలు నా ఆత్మకు తృప్తి కలిగించ లేదు. 'హంపీ పిలుపు' అనే పేరున 50 పుటలుగల గ్రంథాన్ని రచించాను. దీనికి సుప్రసిద్ధ చరిత్ర పరిశోధకులగు డాక్టర్ పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు మున్నుడి కూడా వ్రాశాడు. ఈ పుస్తకాన్ని కళాప్రియుడైన గూడవల్లి రామబ్రహ్మంకి అంకితమిచ్చాను.

నా పుస్తకాన్ని గురించి నేను వ్రాసుకుంటే ఏమిగొప్ప? "హంపీ క్షేత్రాన్ని గురించి విలపించడం దుర్బలమంటాడు ఈయన. దుఃఖంగాని, దుర్బలత్వంగాని ఆ క్షేత్రం కలిగించదు. కర్తవ్య పరాయణత్వాన్ని అది

ప్రబోధిస్తుంది. నిన్ను ఓ ధీరుణ్ణి, ఓ శూరుణ్ణి చేయటానికి ఆ సీమ మూగ తపస్సు చేస్తూఉంది. చూడు! ఆ నీరత్వాన్ని రేకెత్తించే శిల్పాలు, ఆ మత ప్రాధాన్యాన్ని ఉద్బోధించే చిత్రాలు, ఆ ఆంధ్ర సంస్కృతిని ప్రబోధించే బొమ్మలు! వీటిని జూచి నీలో నవ్యోత్తేజాన్ని కలిగించుకొని, ఆ శిల్పాలకు మించిన శిల్పాలను చిదిమిపోయగల దారుఢ్యాన్ని, చాకచక్యాన్ని అలవరచుకోవడం మాని అలా అచేతనుడవు, అప్రతిభుడవు అవుతావెందుకు? నీలో నిర్జీవత్వం పెంపొందించుకుంటున్నావంటే, నీవాశిల్ప సంపదకు ద్రోహం చేస్తున్నావన్నమాట."

— ప్రజామిత్ర సమీక్ష

హంపీని గురించి అనేకులు వ్రాసినా, అందుకు భిన్నమైన మార్గాన్ని అవలంభించి, హంపి మనల్ని పిలుస్తున్నట్లుగా సందేశం వినిపించటం కొత్త సంగతి.

అయినా దీనిలో లోపం చిత్ర పటాలు లేక పోవటమే.

'ఘంటసాల చరిత్ర': ఘంటసాల నా స్వగ్రామం. ప్రాచీనమయిన గ్రామం. నాస్వస్థలాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలనే కోరిక కలిగింది.

గ్రంథాలయ సర్వస్వంలో గ్రామచరిత్ర అవశ్యకతను గురించిన వ్యాసం చదవటం, వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి ఘంటసాల ప్రాశస్త్యాన్ని గురించి అప్పుడప్పుడు చెప్పటం, వాటన్నిటినీ బట్టి మాగ్రామ చరిత్ర వ్రాయాలనే సంకల్పం కలిగింది.

నేను 1936లో మదరాసువెళ్లి ప్రభాకర శాస్త్రి చెప్పిన ప్రకారం కనెమరా గ్రంథాలయంలోను, ఇతర గ్రంథాలయాలలోను పరిశీలించి నోట్సు వ్రాసుకొని వచ్చి అనంతరము పుస్తకం రచించాను. దానిని శాస్త్రికిన్నీ భావరాజు కృష్ణారావుకిన్నీ చూపించిన అనంతరం 1947లో ప్రచురించాను.

దీనికి మున్నుడి డాక్టర్ పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు, తొలినుడి గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావులు వ్రాశారు.

దీనిని ఆంధ్రదేశ చరిత్రకు, సాహిత్యానికీ అపారసేవ జేసిన 'కల్నల్ మెకంజీ'; 'ఛార్లెస్ ఫిలిప్స్ బ్రౌన్'ల దివ్య స్మృతికి అంకితమిచ్చాను.

1947లో వ్రాసిన ఈ చరిత్ర నాకు తృప్తి నీయలేదు. 20 సంవత్సరాల అనంతరం, ఈ గ్రంథాన్ని యింకా విపులీకరించి వ్రాశాను. కవుతరం చరిత్ర చూచాను. అంతకంటె మిన్నగా వ్రాయ ప్రయత్నించాను. ఇంతేగాక వీటిలో ప్రాకృత శాసనాలనన్నింటినీ ముద్రించాను. దీనికి సాంఘిక చరిత్ర కూడా జోడించాను.

దీన్ని ఘంటసాల ప్రయోజనానికీ, ప్రతిష్టకీ పాటు పడిన, పడుతున్న, పడనున్న వారందరికీ అంకితమిచ్చాను.

నార్ల వెంకటేశ్వరరావు దీనికి పరిచయం వ్రాశాడు. ఆయన అభిప్రాయం గమనార్హం.

"దీనిని చదివినవారు ఒక పరిశీలక గ్రంథంగా అట్టిపెట్టుకోగలరు. అది కళలకు కాణాచి. ఆంధ్రుల అతివైభవ జీవితమునకు దర్పణం. నేడు అనేక పత్రికలలో వెలువడుతున్న స్థానిక చరిత్రలకు మార్గదర్శి. చారిత్రిక దృష్టిలో గ్రామ చరిత్రను వ్రాసినవారిలో ఆయన ప్రథముడని ఆయనకు పేరు తెచ్చింది."

"ఇది బౌద్ధ యుగంనుంచి ఆధునిక యుగంవరకు విస్తరిస్తున్న చరిత్ర. మత, సాంఘిక రంగాలలోని పరివర్తనలను సమీక్ష చేస్తున్న చరిత్ర ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ పరిమాణాలను వివరిస్తున్న చరిత్ర. సాహిత్య. సాంస్కృతికాది విషయాలకు సముచిత ప్రాధాన్య మిస్తున్న చరిత్ర. ఒక్క మాటలో, ఇది రెండున్నర వేల సంవత్సరాలకు విస్తరిస్తున్న ఆంధ్ర గ్రామీణ జీవిత చరిత్ర,"

నా జన్మ స్థలమయిన ఘంటసాలకు నేను ఋణపడి ఉన్నాను. ఆ ఋణాన్ని తీర్చుకున్నందుకు సంతోషం "ఏ ఊరు చూచినా మాఊరు కాదు ఎవ్వారిని చూచినా మావారు కాదు".

"మాఘే, మేఘే, గతం వయః" అన్నాడు మల్లినాథసూరి. నేనూ అంటున్నాను 'అక్షరాభిషేకము', 'ఘంటసాల చరిత్ర' వ్రాయటంలో అధిక శ్రమచేశానని, అనేక సంవత్సరాలు పట్టిందని.

ఈ చరిత్ర లన్నింటిలోను 1966 లో వ్రాసిన 'ఘంటసాల చరిత్ర' ముఖ్యమయిందని చెబుతున్నాను.

'ఆచార్యరంగా' (1948); 'వల్లభాయి పటేల' (1951)

'ఆచార్యరంగా :—ఈరచనకు ప్రోద్బలం కమ్యూనిస్టు దృక్పథంలో చలసాని వాసుదేవరావు వ్రాసిన "రంగా గారి రాజకీయాలు" అనే గ్రంథం.

రంగా చేసిన సేవ తెలపాలనే దీక్షతో కర్షకుడయిన నేను కలం పట్టాను. ఆయన చరిత్ర రచనకు పూనుకున్నాను. ఈ రచన పూర్తయ్యేసరికి రెండు సంవత్సరాలు పట్టింది.

బాపూజీ రాజకీయరంగంలో అవతరించకపూర్వం భారత స్వరూపము గ్రహించిన వారేలేరు. భారతదేశమంటే గ్రామము. గ్రామమంటే రైతు. రైతు కష్టనివారణయే భారతదేశ కష్ట నివారణ మని కనుగొన్న మహానీయు డాయన. ఆ సత్యమును గ్రహించి లోకానికి చాటినది బాపూజీయే.

బాపూజీ బారిష్టరైయుండి కూడా కోర్టులో తనవృత్తి వ్యవసాయం, నేత అని చెప్పటం గమనించదగిన విషయం. ఆయన అలా చెప్పటమేగాదు, నిజముగా ముమ్మూర్తులా ఆయన రైతు ఆయన భారత కర్షక కోటికి ప్రతినిధి ఆ కోటాను కోట్ల రైతాంగం యొక్క వ్యక్తావ్యక్త వాంఛలకు ప్రతిబింబము. ఆయన మామూలురైతు కాని మాట వాస్తవమేకాని కోట్లాది కర్షకుల ప్రతినిధి.

బాపూజీని అనేకులు అనేక విధాల భావించారు. కాని అసలైన విషయ మేమంటే ఆయన అచ్చంగా ఒక రైతు పెద్ద. అన్ని వ్యవహారాలూ ఆయన రైతు దృష్టితోనే చూచేవాడు. జీవితానికి సంబంధించిన కొన్ని విషయాలలో రైతు ప్రదర్శించే అంధత్వాన్నే ప్రదర్శించాడు కుడాను ఆయన అసంఖ్యన

రైతువలె ప్రకృతి సాన్నిధ్యంలో ఉండటమే అధికంగా కోరెడివాడు. ఆయన దంతా కర్షక దృక్పథమే.

కర్షక ప్రధానమయిన భారతదేశములో ఆయనే ప్రథమ అధునిక కర్షక రాజకీయవేత్త. ప్రభుత్వం మీదగాని, చివరకు కాంగ్రెసు మీదగాని ఆధార పడక కేవలం స్వయం సహాయంమీదనే ఆధారపడవలసినదని కర్షక లోకాన్ని ప్రబోధించిన బోధకుడు.

వేయేల? ఆయన కర్షక బంధువు, సచివుడు, గురువు, దైవము.

మహాత్ముని నామం ప్రాతః స్మరణీయం.

ఆచార్యరంగా కర్షకోద్యమ నిర్మాత. గంగా ప్రవాహంలాంటి వాగ్ధోరణి తో శ్రోతల్ని మంత్రముగ్ధుల్ని చేయగల మహావక్త మన ఆచార్యుడు

పరుల దూషణ భూషణలను, ఆరోపణలను, ఆరాధనలను, స్వీయ కష్ట సుఖాలను, ప్రభుత్వం వారి లాలనలను, బెదరింపులను గమనింపక పట్టిన పట్టు విడువక, మేరునగధీరుడై మెలగినవాడు మన ఆచార్యరంగా.

ఆయన స్వాతంత్ర్యకాంక్ష, సేవ, భారతదేశానికి సంబంధించినవే కావు, ప్రపంచానికి సంబంధించినవి. అన్నిదేశాల ఆదర్శ వుద్యమాలతోను ఆయనకు సంబంధం వున్నది.

ఆయనది అన్నిటా స్వతంత్రాలోచన. ఆయన కెలాంటి సహజ శక్తి ఉన్నదో అలాంటి జ్ఞాపకశక్తి ఉన్నది. ఆయన ఉత్తమభావుకుడే కాదు, గొప్ప కార్యదక్షుడు; వాదచతురుడు; ఆర్థిక వేత్త; రాజకీయ వేత్త; బహుగ్రంథ ద్రష్ట; బహుగ్రంథ స్రష్ట.

ఆయన ప్రచండ ప్రచారకుడు; అసమాన ఆందోళనా కారుడు; నిరుప మాన నిర్మాణ నిపుణుడు; నిరంతర సంచారి, గొప్ప పార్లమెంటేరియన్.

సాహసం ఆయన సొమ్ము. త్యాగం ఆయన విశిష్టత. ప్రజాసేవా తత్పరత ఆయన ఆశయం,

ఆయన అకృత్రిముడు, అల్పసంతోషి అర్ద్ర హృదయుడు.

తాను పలికేదే పరమ సత్యం. తాను సలిపేదే ఆచరణ యోగ్యం అనే ఆత్మ విశ్వాసం గలవాడు. ధర్మదుందుభి ఆయన పలుకుల్లో ధ్వనిస్తుంది. ఉద్యమాలకు ఉరవడి, ప్రోత్సాహము ఒక్కుమ్మడిని కలిగించటంలో ఆయన విధి.

రైతు అన్నదాత. అతడు చెమటోడ్చి రక్తంకార్చి భూమినుండి అన్నాన్ని వెలికి తీస్తున్నాడు తాను భుజిస్తున్నాడు. ఇతరులకింత పెడుతున్నాడు. అతడే లోకానికి జీవగర్ర; వెన్నెముక అని ఆయన విశ్వాసం ఆర్యుడనగా కర్షకుడు, అనగా పూజ్యుడు, గౌరవార్హుడు. Agriculture is a Culture అని అన్నారు గదా।

కర్షకవృత్తి కేవలం వృత్తికాదని, అదొక జీవన విధానమని ప్రవచించిన వాడు.

కంట్రోళ్ళు పోవాలని, రైతులకు గిట్టుబాటయే ధరలు రావాలని, పల్లెలకు పట్టణాలకు మధ్య తారతమ్యం ఉండరాదని, భారతావనిలో ఈ మాటకు రాజకీయపు విలువ కలుగజేసినది రంగాజీయే.

ఆయన కర్షకఆర్థికవేత్త. రైతుల కష్టనివారణకై రైతాంగ విద్యాలయాలు, రైతు రక్షణ యాత్రలు, రైతు రాయబారాలు, రైతు దినోత్సవాలు, రైతు యాత్రలు, రైతు రక్షణ సంఘం, రైతు సంఘం మొదలయినవి నెలకొల్పి రైతు గ్రంథమాల ద్వారా ఒక మహోద్యమాన్ని సాధించి కర్షక లోకంలో చైతన్యం కలిగించాడు.

రైతు కూలీ ప్రజారాజ్యమనే నినాద సమ్మోహనాస్త్రం భారతదేశంలో ప్రయోగించిన ప్రముఖుడాయనే.

అధికారం లేకనే అధికారులతో రైతుల పక్షాన పోరాడుతూ దేశనాయకులలో ఉన్నత స్థానమధిష్ఠించిన రాజకీయ వేత్త ఆయనే.

జమీందారీ విధానం రద్దుకావాలని నినాదమిచ్చి చాలా మంది జమీందారీ రైతుల పోరాటంలో కర్షకావళి కండగా నిలిచి ప్రప్రథమంగా ఆంధ్ర దేశంలో జమీందారీ రద్దుకు దోహదమిచ్చింది ఆయనే.

కరువు కాటకాలలో కర్షకులకు కంటికి రెప్పవలె ఉంటూ తన్నివారణకై అనేక ప్రణాళికలను రూపొందించుటయేగాక, స్వయంగా రాయలసీమ కరువులో ఆయన చేసిన సేవ చిరస్మరణీయం.

"సుజలాం, సుఫలాం, సస్యశ్యామలాం" అనే వందేమాతరం గీతానికి అనుగుణంగా రైతుల భూములు సస్యశ్యామలాలు కావటానికి ఆహారోత్పత్తి పెరగటానికి, సాగునీటి వనర్ల అభివృద్ధికి అయన ఎంతో కృషిచేశాడు.

కేవలం రైతులకేగాక, వ్యవసాయ కూలీలకు కూడా ప్రభుత్వము తమ స్వాధీనములో ఉన్న బంజరుభూముల నన్నింటిని వుచితముగా సాగుకు ఇవ్వ వలసినదిగా ఆయన ఒత్తిడి తెచ్చాడు.

ప్రభుత్వంవారు పంటలకు, పశువులకు భీమా సౌకర్యం కలిగించాలని చాటుతూ వ్యవసాయ ప్రదర్శనలు, పశు ప్రదర్శనలను నెలకొల్పాడు.

రైతులకేగాక, చేనేత వారికి, చేతివృత్తులవారికి, గిరిజనులకు, ఎన్నో వృత్తి సంఘాలను పెట్టి ఉత్సాహపరిచిన ప్రోత్సాహకుడు.

ఆయన 1900 నవంబరు 7వ తారీఖున నిడుబ్రోలులో జన్మించి ఆక్స్ ఫర్డులో విద్య నభ్యసించి, 1923 లో మనదేశానికొచ్చి, నాటినుండి నేటివరకు రైతులకు అండగా నిలిచి వారి శ్రేయస్సుకొరకు అహరహము కృషి చేయు చున్న కర్షకోద్యమ నిర్మాత.

రైతాంగం కూడా ఆయన యెడల ఆదరాభిమానములతో వుంటూ, ఆయన షష్టిపూర్తి విజయవాడలో బ్రహ్మాండంగా జరిపి ఆయన కాంస్య విగ్రహన్ని ప్రతిష్టించుకొన్నది.

ఆయన పార్టీల పేరులు ఎన్ని మారినా సేవా విధానం మాత్రం మార లేదు. అది మాత్రం గ్రహించాలి. ఈ గ్రంథమునకు పరిచయం వ్రాసినది మన రైతుపెద్ద గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య. రంగా సతీమణి భారతీదేవి దేశానికి చేసిన సేవను, వారి దాంపత్య సుగుణమును, గ్రహించి యీ గ్రంథాన్ని ఆమెకే అర్పించాను.

'వల్లభాయిపటేల్'

కర్షక కుటుంబంలో పుట్టి కర్షకులకు సహాయపడుటలో సర్దార్ బిరుదు గాంచి కాంగ్రెస్‌లో ప్రముఖుడయిన పటేల్ చరిత్రను రచించుటకు నా కర్షక హృదయమే కారణం. ఆయన జన్మతః నాయకుడు.

గాంధీజీ సాహచర్యం ద్వారా జీవితం ప్రజాసేవకు అంకితంగావించి గాంధేయులలో సాటిలేని మేటిఅని గణన కెక్కాడు.

గోధ్రాలో వెట్టిచాకిరిని తుదముట్టించటంలోనూ ఖయిరా సత్యాగ్రహంలో గాంధీజీకి కుడిభుజంగా సంచరించటంలోనూ గణతికెక్కాడు.

నాగపూరు సత్యాగ్రహము అఖిలభారత ఉద్యమంగామారి క్లిష్ట పరిస్థితి ఏర్పడినప్పుడు దానిని జయప్రదంగా పరిష్కరించి జాతీయ పతాక ప్రతిష్ఠను కాపాడినవాడు వల్లభాయి.

అహమ్మదాబాదు మునిసిపాలిటీ కధ్యక్షుడై ఆనగరాభివృద్ధికై పాటు పడుటయేగాక దానిని కాంగ్రెసు నగరంగా తీర్చిదిద్దిన కార్యదక్షుడు.

సత్యాగ్రహ సమరంలో బార్డోలీ రైతులుచూపిన సత్యాగ్రహ సాహసాలు ప్రపంచ ఇతిహాసంలో పేర్కొనతగినవి. ఇట్టి మహోదంతము ప్రపంచంలో కనివిని ఎరుగం. తరతరాల నుంచీ తమభుక్తములో ఉన్న భూములనూ భవనాలనూ స్వస్థానాలనూ వీడి, ఎనభై వేల మంది సామాన్య జనం శాంతి సమరంలో సర్వత్యాగాలూ చేసి అష్టకష్టాలనుభవించారు.

ఈ 'బార్డోలీ' సత్యాగ్రహ సమరంలో సర్వసేనా నాయకుడై, తుది వరకూ పోరాడి, బ్రిటిషు సింహాన్ని గజగజలాడించి రాజీకి రప్పించిన ఖ్యాతి పటేలుకే తగింది. భారత కర్షక లోకములోగల చైతన్యాన్ని ప్రపంచానికి చాటిన కర్షక విప్లవమూర్తి.

ఆయన కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహక సభ్యుడేకాదు. కాంగ్రెసు కిరీటం తాల్చిన ప్రజాసేవకుడు.

కాంగ్రెసు సూత్రధారులలో ఒకడు మాత్రమేకాదు. కాంగ్రెసు మార్గ నిర్దేశ.

స్వాతంత్ర్య సమరములో సేనానాయకత్వం వహించటంతోపాటు స్వతంత్ర భారతంలో ఉప ప్రధానిగాఉండి భారతజాతీయై క్యానికి నిరోధకాలుగా ఉన్న స్వదేశసంస్థాపనాల నన్నింటినీ ఇండియన్ యూనియన్‌లో కలిపి సమ న్వయ మొనర్చిన నేర్పరి. అశోకుడు, అక్బరు సాధించలేని ఏకచ్ఛత్రాధి పత్యం సాధించిన సామర్థ్యం ఒక్క సర్దారుకే కలిగింది. సర్దారు తన జీవితంలో సాధించిన ఘనతర విజయమిది.

'మన రైతు పెద్ద' (*1948*); 'కిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్య' (*1971*)

'మనరైతు పెద్ద' :— "రాజులు, ప్రభువులు ఉండవచ్చును, ఊడి పోవచ్చును. ఒక క్షణంలో మళ్ళా ఉద్భవిస్తారు. కాని ప్రతిదేశమూ తన రైతాంగాన్ని చూచుకొని గర్విస్తుంది. ఆ రైతాంగం నశిస్తే అది పరిహారం లేనినష్టం."

— గోల్డుస్మిత్.

మన రైతు పెద్దని ధనస్వాములు, కులస్వాములు, భూస్వాములు, కాంగ్రెసు గోత్రీకులు కలసి ఓడించారు. ఇది నాకు చాలా బెడదగా తోచింది. ఆయనకు ఆత్మవిశ్వాసమూ, లోకానికి కనువిప్పుకలిగేటట్లు వ్రాయ తలపెట్టాను.

నా ఆ బాల్యమిత్రుడు బ్రహ్మయ్య చేసిన ప్రతికార్యమూ తానుకర్షకుడనే భావముతోనే చేశాడు. ఇంతేకాదు ఆయన పొందిన ప్రతి గౌరవమూ కర్షకలోక ప్రతినిధిగానే పరిగణింపబడ్డాడు. ఆయనది కర్షక దృష్టి.

మన రైతుపెద్ద ఘంటసాల గ్రామానికి ఎన్నోకార్యాలు చేశాడు. వాటిలో చపటాలు, హైస్కూలు, రోడ్లు, గ్రామసంఘం పంటకాలువలు ముఖ్యాలు.

మన రైతుపెద్ద దేశవిముక్తికై అనేకసార్లు కారాగృహమునకు అరిగెను.

ఇంక దేశానికిచేసిన సేవ నేను చెప్పనవసరంలేదు. అరవై వేల రూపాయలను వసూలుచేసి ఆయన షష్టిపూర్తికి ఆయన పేరుతో బందరులో హాలు కట్టించటమే విశేషం.

మన రైతుపెద్ద పెద్దలకు పెద్ద అయ్యాడు. గ్రామానికీ, దేశానికీ వన్నె తెచ్చాడు.

'మన రైతుపెద్ద' మూడు ముద్రణలు పొందింది. ఈ మూడు ముద్రణలు తమ పవిత్ర పత్రిక చేతను విమలవర్తనవల్లను గురుపాదులయిన కళాతపస్వులగు శ్రీ ముట్నూరి కృష్ణారావుగారి దివ్యస్మృతికి అంకితము ఇచ్చాను. ప్రథమ ముద్రణకు పీఠిక వ్రాసింది నార్ల వెంకటేశ్వరరావు ద్వితీయ ముద్రణకు రచించినది పింగళి లక్ష్మీకాంతం. తృతీయ ముద్రణకు అల్లూరి సత్యనారాయణరాజు.

"ప్రతిభావంతుల ప్రతిభ వారి ప్రత్యేకగుణం. వారి లోపాలు మాత్రమే మనకూ వారికీ సామాన్యాలు." అని స్వామి వివేకానందుల నిర్వచనం. అనగా ప్రతిభాశాలురలోపాలను ఎన్ని, అవి మనకూ ఉన్నవని నీచ సంతోషాన్ని అనుభవింపజేసేవారిని మందలిస్తూ, వారి దుర్గుణాలనుగాక, వారి ప్రతిభను పూజించవలసిన ఆవశ్యకతను చూపిస్తూ ఆయన ప్రబోధించాడు. అది గమనించటం అవసరం.

"అరయనేలేదు. నీ మహిత యత్నముచేతనె ఘంటసాలకున్
పేరు ప్రతిష్ఠలిచ్చెను జుమీ, సకలాంధ్ర జగత్తులోపలన్
వేరుగ పృచ్ఛచేయుదురు నిన్, పదిమందియు నెల్లచోట్ల నీ
పేరునె చెప్పుకొందు రతి ప్రేముడి మేమును గౌరవార్థికై"

--- అ॥ గుర్నాధరావు

'మన కిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్య' (1903—1970)

ఈయన గురించి నేనూ, ఆచార్యరంగా రచించాము, ఆయన కీర్తిశేషుడయిన తరువాత.

"ఎవరీ వెంకట సుబ్బయ్య ? గొప్ప విద్యావంతుడుకాదు. సాధారణ రైతు. స్వయంగా కాయకష్టంచేసి కాయలుకాచిన హస్తములతోడే రైతు సేవకై నమకట్టిన పసిమిఃగల పండిన రైతు."

* * * *

"ఆయన కార్యదీక్షకు, కార్యనిర్వాహక శక్తికి చల్లపల్లిలో 1952 లో 280 మంది విద్యార్థులతో జరిగిన రైతాంగ విద్యాలయమేసాక్షి."

"ఇంతటి మాంధాత రైతు ఉద్యమానికి దొరుకుట భారత రైతాంగ పుటదృష్టం. వారు నా కుడిభుజమని చెప్పుకొన గలుగుచున్నందుకు మా దంపతులం అదృష్టవంతులం. ఆంధ్రులలో యింతటి కార్యదీక్షా పరులున్నందుకు గర్వపడదాం."

---ఆచార్యరంగా (జమీన్ రైతు 3-7-1958)

మనకిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్య ఆంధ్రదేశంలో రైతు నాయకుడుగా విఖ్యాతుడు. జమీందారీ వ్యతిరేకోద్యమం నాటి నుండీ ఆయన ఎన్నో రైతు ఉద్యమాలకు నాయకత్వం వహించి రైతుల శ్రేయస్సుకై పోరాడిన ధీరుడు.

ఆయన స్వాతంత్రోద్యమములో పాల్గొని కారాగారానికేగిన స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడు.

ఆయన రాష్ట్ర రైతు కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడుగా, కృష్ణా జిల్లా బోర్డు ఉపాధ్యక్షుడుగా, కృషీకార్ లోకపార్టీ ఉపాధ్యక్షుడుగా, ఆంధ్రప్రదేశ్ కిసాన్ సమ్మేళన అధ్యక్షుడుగా ప్రజాసేవా రంగంలో ప్రఖ్యాతిగాంచాడు.

ఇటీవల ఆంధ్ర రైతాంగాన్ని తీవ్రంగా కలవరపరచిన అదనపు భూమి శిస్తు చట్టానికి వ్యతిరేకంగా సాగిన సత్యాగ్రహ సమరంలో నాయకత్వం వహించి రైతాంగ శక్తిని ద్విగుణీకృతం చేశాడు.

త్యాగమే లక్ష్యంగా, సేవే పరమావధిగా, జీవితాన్ని రైతులోకానికి అంకితం చేసుకున్న ఉత్తమ నాయకుడు మన రైతు సర్దార్.

మన రైతు పెద్ద బ్రిహ్మయ్య, మన కిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్య వీరిద్దరు మా ఘంటసాల వాసులే. వీరు ఇరువురూ నా సోదరులే. అయినప్పటికీ వీరిరువురి లోనేగాక మా అందరిలోను గొప్పవాడుగా మన రైతు పెద్దను ఎంచుకుంటాం.

"మన రైతు పెద్ద" చరిత్రను గురుపాదులు ముట్నూరి కృష్ణరావుకు అంకితం ఇచ్చాను.

"కిసాన్ వెంకట సుబ్బయ్య" చరిత్రను మా అందరకు విద్యార్థి దశలో మార్గదర్శి అయిన గొట్టిపాటి వెంకటేశ్వర్లు అన్నయ్య దివ్యస్మృతికి అంకిత మిచ్చాను.

బహుమతి పొందిన గ్రంథాలు

'సరోజినీదేవి' (1949)

ఆమె సహజ కవయిత్రి అయి, ఆంగ్ల భాషలో మృదు మధురంగా కవిత్వం చెప్పి ప్రపంచ ఖ్యాతిగాంచినది. వక్తృత్వంలోనూ ఆమె అట్టి ఖ్యాతి గాంచినది. అందు చేతనే 'ప్రాచ్య దేశపు కోకిల' అనేబిరుదనామం ఆమె కవిత్వ వక్తృత్వములలో దేనివల్ల కలిగినదో నిర్ణయించ లేకుండా ఉన్నారు విమర్శకులు.

వివిధ రంగాలలో అర్ధ శతాబ్దం కాలం అఖండకృషి చేసినవారు, అందులో ఖండాంతర రాజకీయాలలో ప్రవేశించి దూషణ పొందకుండా ఉన్న వారు ఇంతవరకు జన్మించ లేదు.

భారత భూమిలోనే గాదు, ఏ దేశంలోనూ ఏ కాలంలోనూ సజీవులై సర్వ ప్రియత్వంగాంచిన వారులేరంటే అతిశయోక్తి కాదు.

దీనికి పీఠిక వ్రాసిన సోమనాధ, వెల్లటూరు 'శతాబ్దముల నుండి స్త్రీ జాతియెడ మన మొనర్చిన అన్యాయము అపారము. సరోజినీ దేవిసి నాడు అనేక విధాల గౌరవించి మనము కళంకమును మాపుకున్నాము. ఈ పుస్తకాన్ని ఆంధ్ర బాలికలు చదివి తమ జీవితాలను తీర్చి దిద్దుకొనుట వాంఛనీయము!' అన్నదానితో నేను పూర్తిగా ఏకీభవిస్తున్నాను.

ఈమెను గురించి తెలుగులో గ్రంథమున్నట్లు నాకు తెలియదు. అందు వల్ల ఆలోపమును దిద్దటానికి ఈమెను గురించి వ్రాశాను. దీనిని "హలము కలము చేబట్టి నవధాన్యాలు, నవరసములు అర్పించిన అమరకవి కవికోకిల దువ్వూరి రామిరెడ్డి" దివ్యస్మృతికి అంకితము ఇచ్చాను.

'కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి జీవితము-సాహిత్యము' (*1969*)

నాగేశ్వరరావు బహుశాస్త్ర పరిచయంగల పండితులు; ఉత్తమ రచయితలు, నాట్య చిత్రకళాది విశేషజ్ఞులు, ఉత్తమ విమర్శకులు, గొప్ప భావుకులు అనటానికి వారి వ్యాసాల నుంచీ, ప్రస్తావనలనుంచీ, గ్రంథ పీఠికలనుంచీ ఉదహరించిన భాగాలేచాలు.

వారు ప్రత్యేక గ్రంథంగా వ్రాసింది భగవద్గీతా వ్యాఖ్యానం. ఆంధ్ర వాఙ్మయ సూచికకూడా ఒక గ్రంథం అనవచ్చును. వ్రాసిన గ్రంధాలు రెండే అయినా ఆంధ్రసారస్వతానికి వారు చేసిన సేవసామాన్య మయినది కాదు. భారతిలోని వారి సాభిప్రాయ విశేషాలు, ఉగాది సంచికలలోని ప్రస్థావనలు, ఆంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వంలోని వ్యాసాలు, వివిధ గ్రంథ పీఠికలు కూర్చి ప్రకటిస్తే అది ఒక మహాగ్రంథమే అవుతుంది. వారు చేసిన భాషాసేవకు అది ప్రబల నిదర్శనమవుతుంది.

నాగేశ్వరరావు పంతులు మరొక విధంగా కూడా ఎనలేని భాషాసేవ చేశారు. "ఆంధ్ర సచిత్ర వారపత్రిక", 'ఆంధ్ర దినపత్రిక' అనే పత్రికలు నెలకొల్పి వివిధ శాస్త్ర విషయాలపైన, సాహిత్యంపైన, సమర్థులయిన విద్వాంసులచేత వ్యాసాలు వ్రాయించి ఆంధ్రవాఙ్మయ వికాసానికి తోడ్పడ్డారు. పత్రికలలో కథలు, కథానికలు, పద్యాలు, గేయాలు, నవలలు మొదలయిన

వెన్నో ప్రకటించి వివిధ వాఙ్మయశాఖలు వర్ధిల్లేటట్లు చేశారు. ప్రతి రచయితకు పారితోషికం ముట్టచెబుతూ రచనోత్సాహం కల్గించిన భోజుడు, కృష్ణదేవరాయల వలె సాహిత్యపోషకులయినారు. ఆంధ్ర గ్రంథమాలద్వారా ప్రాచీనార్వాచీన కావ్యాలెన్నో ప్రకటిస్తూ వచ్చారు, అందువల్ల ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రలో ఏ యుగంలోను జరగనంత సాహిత్యసృష్టి నాగేశ్వరరావు పంతులు కాలంలో జరిగిందనటం సత్యదూరంకాదు.

పూర్వకాలంలో ముద్రణా యంత్రాలులేవు. పత్రికలులేవు. గద్యానికి ప్రాధాన్యంలేదు. మన కాశీనాధుని నాగేశ్వరరాయ యుగంలో మూడు విశేషాలు ఒనగూడినందువల్ల సాహిత్యం మూడు పువ్వులు ఆరుకాయలుగా విరాజిల్లింది. పంతులు స్వయంగా గొప్పరచనలు చేయగలవారయినా తాము అందుకు పూనుకోక ఇతరులను క్రొత్తరచనలకు ప్రోత్సహించి ఎంతోమంది నూతన రచయితలను వెలుగులోకి తీసుకొని వచ్చారు. పూర్వపండిత పరిధిలో నేగిరి కీలు కొట్టుతున్న తెలుగు కవితను సామాన్య ప్రజలకు కూడా అహ్లాదకారిణిగా రూపొందించి ప్రాచీన విద్యాపోషకు లెవ్వరూ చెయ్యని ఘనకార్యం చేసినవారైనారు. పద్యాన్ని, గేయాన్ని నిరాదరించకపోయినా వచనాన్ని ఎక్కువగా ఆదరించి నవ్యాంధ్ర వాఙ్మయ వికాసానికి మార్గదర్శకులయినాడు. ఈ చరిత్రను 'కృష్ణా' 'ఆంధ్ర' పత్రికలకు ప్రధమ సహాయ సంపాదకుడిగావుండి వారి సన్మానమునకు తోడ్పడిన అవుటపల్లి నారాయణరావుకి అంకిత మిచ్చాను.

సి. ఆర్. రెడ్డి

రామలింగారెడ్డి చరిత్ర సంపూర్ణంగా వ్రాయటానికి అవకాశాలు అధికంగా లభ్యమయినవి. ఇంతేగాక ఆయన మాటలతోనే చెప్పటానికి అధికంగా అవకాశం కలిగింది. ఆయన మాటలు అధికంగా హాస్యరస భరితాలు. డా॥ సి. ఆర్. రెడ్డికి పరిచయం వ్రాసినది గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య. పీఠిక నార్లవారు రాశారు.

రెడ్డి మైసూరు విద్యాశాఖాధికారిగా ఉన్నప్పుడు, ప్రతి గ్రామంలోను పాఠశాలలను పెట్టించి గ్రామీణులలో విద్యాభివృద్ధికి ఎక్కువగా కృషిచేశారు. అంటరాని వారిని, అణగద్రొక్కబడిన వారిని తొలిదొల్త పాఠశాలలో ప్రవేశింపజేసిన హరిజనోద్ధారకుడు రామలింగారెడ్డి.

మైసూరు రాష్ట్రంలో రామలింగారెడ్డి భాస్కరునివలె ప్రకాశించి అజ్ఞాన తిమిరాన్ని పారద్రోలాడు. కనుకనే యీ నాటికి నీ ఆంధ్రులకంటెనూ. అధికంగా మైసూరు ప్రజలు ఆయనను కొనియాడుతుంటారు.

రెడ్డి ప్రబోధం ప్రశంసనీయం. 1920 వ సంవత్సరం నాటికి ఆయనకు ప్రజాదృష్టి ఏర్పడటం గమనించదగ్గ విషయం. ఇంతవరకు ఈ దృక్పథముతో మాటలాడిన వారులేరు.

"పరిపాలనలో బుద్ధిమంతులు పాల్గొనటానికి నిరాకరించిన యెడల వారు దుష్ట పరిపాలన క్రింద జీవితమంతా శిక్ష అనుభవించవలసి ఉంటుంది". అని ప్లేటో ఏనాడో ప్రవచించాడు.

తన్ను గురించి ఒక ప్రముఖుడు 'రాజకీయాలలో చేరి పతనమయ్యాడు. మహర్షి గాంధీ' అనగా 'అలాకాదు. నేను రాజకీయ వేత్తను. మహర్షిని కావటానికి కృషిచేస్తున్నాను. అంతే' అన్నాడు గాంధీజీ ఇంతేకాదు 'రాజకీయాలతో సంబంధం లేని మతము మతమేకాదు' అన్నాడు. జీవితంలో ప్రధానమయినవి రాజకీయాలే. మన ఉనికీ, అభ్యుదయమూ, మన ఉన్నతీ వాటిమీదనే. పూర్వం మన సంపదకూ, దారిద్ర్యానికి భగవంతుడే కారణమన్నారు. వీటన్నిటికీ కారణం ప్రభుత్వమనే భావన యీనాడు కలిగినది.

మన రెడ్డి శాసన సభారంగంలో అతిరథ మహారథుల నెందరినో వాదనలో పల్టీలు కొట్టించటం జగద్విదితం. జ్ఞాపకశక్తి, సద్యస్ఫురణా ఆయనను అంతటివాణ్ణి చేసినాయి ఆయన పరులను రాళ్ళతోకాదు, పువ్వులతోనేకొట్టేడివాడు. 'పోట్లాడినా బుక్కావాడితోనే పోట్లాడాలి' అని తెలుగులో సామెత ఉన్నది.

భారతదేశంలో ప్రప్రథమాన మంత్రులపై విశ్వాస రాహిత్య తీర్మానం ప్రతిపాదించిన ఘనత మన రెడ్డికి దక్కింది.

అప్పటి మదరాసు ముఖ్యమంత్రి పానుగల్ రాజా ఆయన ధాటికి తట్టుకోలేక ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఆయనకు అంటగట్టాడు. దానిని పెంచి, పోషించింది ఆయనే. ఈనాడు ప్రజాస్వామ్య పరిపాలనలో ఉన్నాము. 'The organised life of a nation is Politics' రాజకీయా లంటే జాతి

క్రమబద్ధ జీవితం అన్న మాటకు అర్థమిదే. సంఘ వ్యవస్థ బాగుపడనిదే రాజ్యాంగ వ్యవస్థ బాగుపడదు. A Nation gets the Government that it deserves. ప్రజా పరిపాలనలో ప్రజాస్థాయినిబట్టి పరిపాలనముంటుంది. ప్రజలలో చైతన్యముంటే ప్రజాస్వామ్య ముంటుంది. లేదా మూక రాజ్య మవుతుంది. ప్రజాస్వామ్య మనగా ఒక విధమైన జీవిత విధానమని గ్రహించాలి. ప్రజలకు హక్కులూ, బాధ్యతలూ ఉన్నవి. బాధ్యతలను విస్మరించి హక్కులకై పోరాడటం అనుచితం.

రెడ్డి ఒక పర్యాయం ఇట్లా అన్నాడు. "ఆంధ్రదేశంలో ముగ్గురు ప్రతిభా వంతులున్నారు. దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య ప్రథమ శ్రేణి ప్రతిభావంతుడు. కాని ఆయన జీవితంలో తృతీయశ్రేణిలో విజయం పొందాడు.

నేను ద్వితీయశ్రేణి ప్రతిభావంతుణ్ణి. అందువల్ల నా జీవితము సగము జయము. సగము అపజయము.

రాధాకృష్ణన్ తృతీయ శ్రేణి ప్రతిభావంతుడు. అందువల్లనే ఆయన జీవితంలో ప్రథమ శ్రేణిలో విజయంగాంచాడు."

మన స్వాతంత్ర్యాన్ని, పారతంత్ర్యాన్ని ఆయన యిట్లా ప్రకటించాడు.

'We have always enjoyed liberty of thought, but never of action.'

రామలింగారెడ్డి ప్రజలనడుమనుండే స్వభావం గలవాడుకాడు. అయినప్పటికి ప్రజల మేలుకోసం పాటుపడ్డవాడే. ఆయన ఈనాటి రాజకీయాలకు తగని మనిషి.

పార్లమెంటరీ ప్రజాస్వామ్య మనగా రాజీ. ఇచ్చిపుచ్చుకోవటం. ఇతరులతో కలసిమెలసి పనిచేయటం. పార్టీ కార్యక్రమాలను అనుసరించి ప్రజలతో సన్నిహితత్వము కలిగించుకొనటం. తాను సర్వ స్వతంత్రుడు, ప్రతిభావంతుడు తానే యీలోకము అనుకునేవాడు. Individualist రాజకీయాలలో చెల్లలేదు. అట్టి వ్యక్తి ప్రతిపక్షంలో మాత్రం కొంతవరకు రాణించ గలడు.

'ఎవరైనా రాజకీయాలలో నెగ్గాలంటే తన ఉన్నతాశయాలను ప్రజలకు అందజేయటమేగాక, ప్రజల ఆశయాలను కూడా కొంతవరకు స్వీకరించ వలసిందే. అంతేకాదు-తన చుట్టూవున్న జనం యొక్క మనః స్థితిని త్వరితంగా మారిపోయే మనః స్థితినీ, ఈప్సితాన్నీ సరిగా వ్యాఖ్యానించటం కూడా కావాలి." అని లాయిడ్ జార్జికి ఆయన మేనమామ సలహా యిచ్చాడు. ఆ ప్రకారమే ప్రవర్తించి రాణించాడు ఆయన.

మన రామలింగారెడ్డి అభిరుచులలో, అలవాటులలో Individualist. అందువల్ల సాధారణంగా ప్రజలకూ ఆయనకూ నడుమ అఖాతమేర్పడింది. కనుక ఆయన ప్రజానాయకుడుగాక వేరు ప్రపంచానికి చెందిన వాడైనాడు. ఆయన విద్యావేత్త. అధికంగా రాణించింది ఆ రంగంలోనే.

రామలింగారెడ్డి మనుమడు పద్మప్రభాసభవనమును అమ్మివేసినందుకు మనము ఆగ్రహ పడనక్కరలేదు. వీరేశలింగం భవనాన్నే హితకారిణీ సమాజమువారు అద్దెకు ఇచ్చినారు. ఇది మన మనస్తత్వం. మహాపురుషులు నివసించిన గృహాలనూ వారుపయోగించిన వస్తువులను గౌరవంతో భద్రపరచాలని ప్రజలకులేదు. ప్రభుత్వానికి లేదు. ఇది మన సంస్కార విహీనత.

సత్సంప్రదాయాలలో ఆంగ్లేయులవరకు పోనక్కరలేదు. మనకు పొరుగువారయిన తమిళ సోదరులనుంచి మనం నేర్చుకొనవచ్చును. వారి జాతీయ కవియైన 'భారతి' ఉత్సవం ఏటేటా ఆయన స్వగ్రామంలో చేయటం, ఆయన గృహాన్ని భద్రపరచటం చూస్తూనే ఉన్నాము. వారు 'కంబకవి' ఉత్సవం ఏటేటా చేస్తారు. 'త్యాగరాజు' జన్మస్థలమయిన తిరువాయూరులో త్యాగరాజు ఆరాధన ప్రతి సంవత్సరమూ ఎంతో భక్తి శ్రద్ధలతో చేస్తారు. ఆ వాగ్గేయకారుణ్ణి ఆరాధించి గాయకులందరూ ధన్యులవుతున్నారు.

మన దేశభక్తులకుగాని, దేశోద్ధారకులకుగానీ, చివరకు మన కనులు తెరిపించిన కందుకూరి వీరేశలింగంగారికిగాని, వర్ధంతులు జరుపుతున్నామా ? ఆత్మ విమర్శ అవసరము. మహాపురుషులను విస్మరించి మనము అభ్యుదయం పొందలేము.

కవిత్వతత్వ విచారము

మన ప్రాచీన సాహిత్యము సంస్కృతచ్ఛాయలననుసరించి నడచినది. సంస్కృత భాషలో అలంకార శాస్త్రము బహుముఖాలుగా విస్తరిల్లింది దానిలో కావ్యహేతువులు, కావ్యభేదాలు, రసమీమాంస, కావ్యరచనాధి కారము, అలంకారములు, శబ్దార్థ దోషాలు చక్కగా నిరూపించబడ్డాయి. ఇవి కావ్యరచన కుపకరించేవే అయినా కావ్య విమర్శకు కూడా కొంత తోడ్పడ్డవే.

సంస్కృత భాషలో వ్యాఖ్యాతలు అనేకులు ఉద్భవించినారు. వారిలో మల్లినాథసూరి అన్నివిధాల ప్రసిద్ధుడు. వ్యాఖ్యానాలు కావ్యభావాన్ని సుబోధకం చెయ్యటానికి ఏర్పడ్డవి. వ్యాఖ్యాత కవిని పోషిస్తాడు గాని విమర్శించడు. విమర్శకుడు కవిని పోషించడు. ప్రోత్సహిస్తాడు. కావ్యంలోనే గుణదోషాల నిరూపణచేస్తాడు. ఇది ఆంగ్ల సాహిత్యం ద్వారా మనకు కలిగిన మేలు.

మన ఆంధ్ర సాహిత్యంలో అధికంగా కవులకు, అలంకారికులకు మధ్య అనురాగమున్నట్లు కనబడదు. ఒక అలంకారికుడు తన గ్రంథానికి 'కవి సర్వ గారుడము' అనిపేరు పెట్టినాడు. 'కవితా భ్రష్టో విమర్శక శ్రేష్ఠః' అని కవి విమర్శకుణ్ణి నిరాకరించినాడు. ఒకరు 'కవి కంఠాభరణము' అనే పేర అలంకార శాస్త్రగ్రంథము నొకదానిని వ్రాయగా 'నిరంకుశాః కవయః' అన్నారు కవులు. ఇలా ఎప్పుడూ కవులకూ అలంకారికులకూ పొత్తుకుదురేదికాదు. ఈ ఉభయ వర్గాలలోను 'వారికంటే మేమే అధికులము' అను భావము పుష్కలంగా ఉండేది.

కొంతమంది కవులు కూడ ఈ అలంకార శాస్త్రాన్నే బ్రహ్మాస్త్రంగా చేబట్టి తోటి కవులమీద మాత్సర్యం చేతవాగ్యుద్ధాలు సాగించారు. కొక్కొండ వెంకటరత్నమూ, కందుకూరి వీరేశలింగమూ యీ ధోరణిలోనే కొంతకాలము పోట్లాడుకున్నారు. ఒకరినొకరు నిందించుకొన్నారు. అలాగే తిరుపతి వేంకట కవులూ, కొప్పరపుకవులూ సాహిత్య సంగ్రామం జరిపినారు. ఇంతేకాదు ప్రతికవీ మరి ఒక కవిరచనలోని దోషాలనే ఎత్తిచూపి ఎగతాళి చేయుటకు యత్నించాడేగాని గుణాలను గ్రహించటానికి పూనుకోలేదు. ఏకొద్దిమంది కవులో ఇందుకు అపవాదంగా ఉండవచ్చును. కాని వారిసంఖ్య వ్రేళ్ళమీద లెక్కింప

దగినదిగానే ఉండేది. వేయేల? కావ్యసుందరి శరీరాన్ని శతధా ఖండించి శవ పరీక్ష చేసినట్లే విమర్శలు సాగాయిగాని కావ్యాత్మను గమనించే ప్రయత్నం లేదు. నేటికిని యిట్టి విమర్శలు వెలువడుతుండటం శోచనీయం. ఇవి సాహిత్య లతకు జలసేచనాదికమైన దోహదక్రియలు నిర్వర్తించేవిగాక గొడ్డలి పెట్టు పెట్టేవి మాత్రమే. విమర్శకులు ఈ రహస్యాన్ని గుర్తించిననాడుగాని యదార్థ మయిన విమర్శ జరగదు. అలా జరగనంతవరకు వారివల్ల లోకానికి అప కారమేగాని ఉపకారంలేదు. మరియొక చిత్రమే మనగా ఒకరు సాధువన్నదానినే మరియొకరు అసాధువనటం తమ వాదంలో బలంలేదని తెలిసికూడా 'తాను పట్టిన కుందేటికి మూడేకాళ్ళు' అన్నట్లు వాదాన్ని సాగదీయటం, ఇందుచేతనే మన సాహిత్యంలో విమర్శన మనగా రంధ్రాన్వేషణ మన్నది రూఢి అయి పోయింది.

అలంకార శాస్త్రనియమముల ప్రకారం వ్రాసినదే కావ్యమని ప్రాచీన విమర్శకుల నిర్ణయము. ఆంగ్ల సాహిత్య ప్రభావమువల్ల మనలో కొందరు యువకులు ప్రాచీనాలంకారికుల నియమాలను వుల్లంఘించి రచనలను చేసినారు. మన రామలింగారెడ్డి యీ సాహిత్య విప్లవకారులకు పెట్టని కోటగా నిలిచినాడు. నిలుచుటేకాదు, అలంకార శాస్త్రమును ఆవలకునెట్టి ఆంగ్ల సాహిత్య సంప్ర దాయానుగుణ్యముగా సాహిత్య విమర్శ ప్రారంభించి కావ్యాత్మకు గౌరవము యిచ్చిన ఘనత ఆయనకే దక్కినది. ఆయన రచనలలో గొప్పది 'కవిత్వ తత్త్వ విచారము. డాక్టర్ సి. ఆర్ రెడ్డి చరిత్ర నీలం సంజీవరెడ్డి స్వర్ణోత్సవ సందర్భములో ఆయనకి హైద్రరాబాదులో అంకితమిచ్చాను.

(1) సరోజినీదేవి, (2) డాక్టర్ సి. ఆర్. రెడ్డి, (3) కాశీనాధుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి జీవితము-సాహిత్యములలో మొదటిది తెలుగు భాషా సమితి అవార్డు రు. 500/-లు పొందింది. మిగతా రెండు గ్రంధాలు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వారి రు. 2000/-లు బహుమతులు అందుకొన్నవి.

యీ మూడింటిలో ఏది గొప్పది అని తేల్చవలసి వున్నది సర్వప్రియ సరోజినీ పేరులోనే తెలుస్తుంది. అటువంటి ఆమె మన దేశంలో యింక జన్మించదు అని.

అలాగే నాగేశ్వరరావు వంటి మహానుభావుడు మరొకరు జన్మిస్తారనే నమ్మకంలేదు.

డాక్టర్ సి. ఆర్. రెడ్డి వంటి ప్రతిభావంతులు మరొకరు జన్మించవచ్చును. నేను అధిక శ్రమపడి వ్రాసిన గ్రంథం రెడ్డిది. అందులో అనేక విషయాలు ముఖ్యంగా హాస్యరసంతో కూడిన అనేక విషయాలు పొందుపరచాను. దీనిలో మనము నేర్చుకొని అభివృద్ధి పొందుటకు అవకాశం కలదు. వీటి అన్నిటి దృష్ట్యా డాక్టర్ సి. ఆర్. రెడ్డి చరిత్ర అన్నిటికంటె గొప్పదిగా భావిస్తున్నాను.

కవిత్రయం

"ఏ కవి ఎట్టివాడొ? మరి యేకవి కెట్టి విశేష పండిత శ్రీకలదో? విచారణము చేయుటయే కనకాభిషేకమా గాక తదన్య పద్ధతి జగమ్మ సమస్తము ధారవోసినన్ జేకురునే ముదంబు? ...."

—తిరుపతి వేంకట కవులు

ఆంధ్రదేశంలో వున్నంత మంది కవులు భారతదేశంలో ఏ ప్రాంతంలో లేరని చెప్పవచ్చును.

భారత దేశంలో ఆంధ్రులు, వంగీయులు ఏకగుణసంపన్నులు. యీ రెండు జాతులు వుద్రేకం గలవి. వుద్రేకమే కవితకు ప్రాణం. బుద్ధిబలం కంటె హృదయ బలం అధికం వీరిలో. హృదయ బలం స్త్రీసంబంధమైనది. గాంభీర్యము వైపునకుగాక లాలిత్యం వైపుకే వారికి మక్కువ ఎక్కువ.

ఇక కవిత్రయాన్ని గురించి ఆలోచిద్దాం. కవిత్రయ మనగా సంప్రదాయంగా భారత కవిత్రయమే.

ఇంకొక కవిత్రయాన్నిగురించి మరో ప్రపంచ కవియిలా అంటున్నాడు. "తిక్కన, వేమన, గురజాడ వీరు ముగ్గురు మహాకవులు. వీరిదంతా నాటక

ఫక్కీయే. వీరు వ్రాసినదంతా ఆద్యంతం నాటకం. నాటకంలోనే కవిత్వం పరాకాష్ఠ నందుకొంటుంది."

నేను చెప్పబోయే కవులు ముగ్గురూ గొప్ప కవులే. వారు శరత్‌బాబు, చలం, కవిరాజు.

శరత్‌బాబు నవలలు కొన్నింటిని సరస్వతి గ్రంథమాలలో జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ గ్రాంధికంలో అనువదించారు. కాని అవి ఎవరినీ ఆకర్షించలేదు.

ఆయన్ను ఆంధ్రులకు పరిచయం చేసినది వేలూరి శివరామశాస్త్రి, సన్నిహితుణ్ణి చేసింది చక్రపాణి; ఆంధ్రుణ్ణి చేసింది శివరామకృష్ణ.

అనంతరం 'శరద్దర్శనం' నేను రచించాను.

'శరత్ జీవితం' (1952) ; 'శరద్దర్శనము'(1955)

'శరత్ జీవితం' గద్దర్ పేరుడుగా సంఘ సంస్కర్తగా విఖ్యాతుడైన దర్శి చెంచయ్యకు భక్తితో అర్పించాను.

శరత్ సాహిత్యమంతా పరామర్శించిన ఒక విమర్శకునకు దానిలో ఏడు టన్నుల పాదధూళి, పది టన్నుల కన్నీరు మాత్రమే కనబడినది. మరొకరికి యిది ప్రయోజన రహితముగా గోచరించినది

ఇంకొకరికి యిందులో అవినీతి ప్రచారము, అస్వాభావికత, సంఘ విద్రోహుల నిరాశావాదము కన్పడినవి.

మన వివాహ సంస్థలోని లోపాలు, బాల వితంతువుల కష్ట నష్టాలు, యీడుజోడూలేని భార్యాభర్తల సంసార కష్టాలు, భగ్న జీవుల చరిత్ర, శరత్ చిత్రించాడని అనేకులు సాధారణంగా భావిస్తారు.

కాని వాటి వెనుకనున్న విశాల మానవత్వమును, విశ్వజనీనతను గ్రహించగలిగిన వారు అల్పసంఖ్యాకులే. యీ అద్భుత గుణమే లేనిచో అశేష జనాకర్షణ జరుగదు.

అంతర్దృష్టితో మానవ చరిత్రను రచించిన మహానుభావుడు శరత్చంద్రుడు. వంగదేశీయ అంతర్లోకపు ఋషి.

ఆయన ఛందోబద్ధ మయిన కవిత్వం చెప్పకపోయినా, ఆయన గొప్ప కవి. మానవ నిగూఢ గోపన వేదనను వెల్లడించిన మహాకవి.

సంఘశోషిత జాలిగాథలను కన్నీరు మున్నీరగునట్లు వర్ణించిన వర్ణచిత్ర కారుడు.

అవమానితుల వేదనలను, హాహాకారాలను, అశ్రువులను పాషాణాలు సహితం ద్రవీభూతమగునట్లు చిత్రించిన కరుణాంతర కథకుడు.

ఆర్తుల ఆక్రందనానికి అక్షరరూప మిచ్చిన అమర కళాకారుడు.

మూక వ్యథావేదనను మధుర సాహిత్యంగా సృష్టించిన మధురమూర్తి.

అపరిబద్ధ విధి నిషేధాలతో బాధపడుచున్న మానవ జీవితాన్ని అపూర్వ సానుభూతితో హృదయ సన్నిహిత మొనర్చిన దయాసాగరుడు.

మానవ చరిత్ర ద్రష్ట. జీవితాన్ని యథాతథంగా చిత్రించిన చిత్రకారుడు. జీవిత హాలాహలమునుండి అమృతపు సోనలు కురిపించిన అపరభవభూతి.

ఆయన హృదయ వినిర్గతమగుటచేతనే ఆయన రచనలు సర్వజన సమాదరణములైనవి. ఆ కరుణా హృదయుని అంతరంగిక స్వరానులాపమే మనలను ముగ్ధులను చేస్తుంది. ఆయనకంటె అధిక నిపుణ రచయిత లున్నారు. కాని యీ ఆత్మీయతను అన్యత్రా గాంచం. ఆయన రచనలన్నిటా ఆయన అస్తిత్వం గర్భితమై యున్నది.

కేవలం బాహ్య సంఘటనలను మాత్రమే పురస్కరించుకొని అందరి హృదయ స్వరూపాలను నిర్ణయించరాదనేదే ఆయన వేదాంతం.

పాతివ్రత్యం సాంఘిక ఆచారముకాదు. నిష్ఠ, స్త్రీ ధర్మం. ఆ నిష్ఠవున్నచో వివాహం లేకపోయినా సాంఘిక భద్రతకు భంగం రాదని ఆయన ఆశయము.

మానవుడు అల్పుడు కాడు. అవకాశముంటే అధికుడుకాగలడని ఆయన సందేశం.

దేశంకంటే ప్రేమ, సంఘము కంటే వ్యక్తి కళ్యాణము అధికమని ఆయన చాటాడు.

మంచి చెడ్డలు ప్రతివానిలోను వుంటవనీ చెడును త్యజించి మంచిని స్వీకరించ వలసిందనీ, అది మానవుని మానవత్వము నుంచి దైవత్వమునకు తీసుకొని పోగలదని ఆయన వుద్ఘోషించాడు.

"మానవ మరణానికి కాదు నేను విచారించేది మానవత్వ మరణానికి" అని ఆక్రోశించిన మానవతావాది.

ఆపదలలోని అబలలకై పోరాడిన సాంఘిక స్వాతంత్ర్యవాది.

జాత్యహంకారాన్ని నాశనంచేసి సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వాన్ని, కారుణ్య సూత్రాన్ని, ప్రేమబంధనాన్ని సోదర మానవులకు స్వీయరచనల ద్వారా ప్రబోధించిన మహాప్రవక్త శరశ్చంద్రుడు. మానవతకు పట్టాభిషేకం కట్టడమే ఆయన పరమావధి.

ప్రేమ, మానవత అవసరమని అక్షరరూపంలో నూరిపోసిన అక్షరశిల్పి.

ఆయన సాహిత్య మంతా మానవ కళ్యాణానికై చేసిన అనవర్య ప్రచార అపూర్వ ఇతిహాసము.

స్వీయరచనల గురించి శరత్ బాబు

శరత్‌బాబు తన వ్యాసాల్లోను, వుత్తరాల్లోను, తన రచనల గురించి సందర్భానుసారంగా చెప్పటం జరిగింది. ఆయన రచనల్ని గురించి యితరులు చెప్పేదానికంటే ఆయన అభిప్రాయం తెలుసు కొనుట పాఠకులకు కుతూహలంగా వుంటుంది. గ్రంథ విస్తరణ భీతిచేత వ్యాసాల్లోనివి విడిచి వుత్తరాల్లోనివి వుదహరిస్తాను.

"క్షమించేటట్లయితే చెబుతాను నవలగాని, చిన్న కథగాని నాకంటె బాగా వ్రాయగల వాళ్ళు ఒక్క రవిబాబు తప్ప మరెవరూ లేరు''. ఇలాగే ఆయన రచనలన్నింటినీ గూర్చి చెప్పుకుపోయారు. నేనుఒకప్పుడు మదరాసులో శ్రీనివాస శిరోమణిని కలుసుకున్నప్పుడు ఆయనను ప్రశ్నించాను శరత్ నవలలో గొప్పదేది అని. ఆయన నవ్వుతూ "యిటువంటి పిచ్చి ప్రశ్న వేశారేమిటి?" అని అన్నాడు.

అంటే ఆయనకు ఏ ఒక్క గ్రంథంవల్లా పేరు రాలేదు. ఆయన రచన లన్నీ గొప్పవే అని.

అయినా ఆయన రచనలను గూర్చి నా అభిప్రాయం ఏమిటంటే "శ్రీకాంత్" గొప్పదని.

'శరద్దర్శనం'

శరత్ జీవితం 1955లో ప్రచురించాను. 1956లో శరత్ జీవితం సాహిత్యం కలిపి శరద్దర్శనంగా ప్రచురించటం జరిగింది.

దీనిని ప్రశంసించినట్లు నా రచనలలో దేనినీ ఎవరూ ప్రశంసించలేదు.

దీనిని గురించి విపులంగా వ్రాశాను. నేను వ్రాయటం ఏమిటి? నాకు బెంగాలీ తెలుసును గనుక ఆ భాషలో అనేక గ్రంథాలు చదివాను.

మన తెలుగువారు ఆయన సాహిత్యంమీద చెప్పిన అభిప్రాయాలుకూడా పొందుపరచాను.

ఇంతేకాదు శరత్ సాహిత్య అనువాదాలు ఎవరెవరు చేసిందికూడా తెలిపాను.

దేశి కవితామండలి అంటే శరత్ సాహిత్యం. శరత్ సాహిత్యమంటే దేశికవితా మండలి అనే నానుడి పుట్టింది.

శరద్దర్శనమునకు పరిచయం వ్రాసినది సంజీవదేవ్. దీనిని శరత్ సాహిత్య. అనువాదపరులకు ప్రచురణకర్తలకు అంకితమిచ్చాను.

'చలం జీవితం-సాహిత్యం' (1958)

ఇంతవరకు ఆయనను గురించి గ్రంధమేలేదు. ఆయనను దూషించే వారు, భూషించేవారు వున్నమాట వాస్తవమే.

ఆయన పుస్తకాలను చదవరాదని చెబుతూ చాటుగా చదివేవారు కూడా ఉన్నారు.

"శరద్దర్శనం" మాదిరిగానే "చలం జీవితం—సాహిత్యం"రచించాను.

శరత్‌ను వ్రాసిన చేతితోనే చలాన్ని గురించికూడ వ్రాస్తారా అన్నవారు కూడా లేకపోలేదు.

అయినా 'శరద్దర్శనం' చూసిన పిమ్మట కొందరు మన తెలుగురచయిత లలో ఎవరిని గురించి అయినా యీ ధోరణిలో వ్రాస్తే బాగుంటుందన్నారు.

చలాన్ని గురించి యిదివరకు అక్షరాభిషేకంలో కొంత ముచ్చటించాను. అందుచేత ఆయన్ను గురించి పూర్తిగా వ్రాస్తే బాగుంటుందని తలచాను. ఆ విధంగా పూర్తి చేశాను.

ఈ గ్రంథాన్ని చలంజీవితంలో అనేక మార్పులకు కారణమైన చింతా దీక్షితులుకి అంకితమిచ్చాను. వారిద్దరి జీవితాలు తూర్పు-పడమరలు. అయినా వారి మైత్రి మెచ్చదగింది.

శరద్దర్శనంలో వ్రాసినట్లు చలంజీవితం, సాహిత్యం సంపూర్ణంగా వ్రాశాను. ఉభయులనూ సహృదయంతో కీర్తించాను.

దీనిలో మరొక విశేషం. ఆంధ్రులలో చలాన్ని హృదయపూర్వకంగా స్వీకరించినవారితో కూడా కొంత వ్రాయించాను.

ఇంతేగాక ఈ పుస్తకానికి పాకాల వెంకటరాజమన్నారు, సంజీవదేవ్ పరిచయాలు వ్రాశారు.

చలం గొప్ప శిల్పి అన్నది అందరూ అంగీకరించినదే. ఆయన జీవితానికి, రచనలకు సంబంధమున్నట్లే, ఆయన కళకు, జీవితానికి సంబంధమున్నది.

చలం రచనలలో మిగిలేదేమిటి ?

ఎవరి రచనల్లో ఏది నిలుస్తుందో అనేదికాదు ఆలోచించవలసినది. ఆయన ప్రభావం ఏమిటి ? ఆయనకు ముందు సాహిత్యం ఎట్లా వున్నది ? ఆయన తెచ్చిన మార్పేమిటి ? అన్నది ప్రధానంగా ఆలోచించవలసినది.

కొందరి దృష్టిలో ఆయన కథకుడు. మరి కొందరి దృష్టిలో గొప్ప నాటికా రచయిత. మరికొందరి దృష్టిలో మహాకవి. కొందరు ఆయనను తాత్వికునిగా భావిస్తారు. మరి కొందరు గొప్ప సెక్సు రచయితగా. ఇది సమగ్రమయిన సత్యంకాదు. చలమంటే ఒక ఉద్యమం. అప్పుడుకాని అర్థంకాదు.

ఐతే చేసిందేమిటి ? ఏం చేయలేదు ? సాహిత్యాన్ని శస్త్రంగా చేబూని శస్త్రవైద్యునివలె, వ్యక్తివికాసాన్ని అరికట్టే సంకెళ్ళ నన్నింటిని సమయింపజేశాడు. ఆయన Free Thinker అన్నిటినీ ప్రశ్నించి, పరిశీలించి పరిహసించారు. సాంఘికఆర్థిక సాహిత్యరాజకీయఅవకతవకలను ఖండించారు. పరదోషోద్ఘాటన, లోక విమర్శేకాదు, ఆత్మ విమర్శకూడా చేసుకున్నారు.

వ్యథ, ఆవేదన అనే ఆయన మానసిక మథనలో నుంచి హాలాహలము, అమృతము వచ్చినవి. తద్వారా సాహిత్యంలో, అభిప్రాయాల్లో నూతనపంథా, కళలో నవ్యమార్గాలు ఆరంభమైనాయి.

ఒక నూతన గొంతుకతో ఒక శక్తివంతుడైన రచయిత వుద్భవించాడు. ఆయన ఎట్లామారితే అట్లావ్రాస్తూ వచ్చాడు.

అంతవరకు అమాయకంగా వున్న, తెలుగు కథానిక చలం చేతిలో పడి తెలుగు మీరింది. చలంయుగం ఏర్పడింది. ఆయన్ను ఆదర్శంగా పెట్టుకొని కథకులయినవారు అసంఖ్యాకులు.

నాటక రచన పరిపుష్టం చేసింది ఆయనే. మణిపూసల్లాంటి నాటికల్ని [illegible] ష్టిన గాంచార

ప్రేమలేఖలు, మ్యూజింగ్సు అనే రెండు నూతనాభరణములను చేకూర్చిన ఆంధ్ర శారదను అలంకరించాడు.

రచయితలు రెండురకాలు. సారస్వతానికి నవ జీవనాన్ని కలిగించేవారు. ఉద్గ్రంధాలను వ్రాసేవారు.

చలం ప్రథమశ్రేణికి చెందిన రచయిత. చలం ఏది వ్రాసినా శృంగారమయమే.

"ఇప్పుడు కవిగా చలం ఎంతవరకు నిలుస్తాడో చూద్దాం. అసలుచలంలో ప్రబలమయిన రెండు వైపులున్నాయి. ఒకటి వాస్తవ విషయాలను నిశితంగా చూసే తీక్షణ దర్శనికత. రెండవది ప్రతి సూక్ష్మసౌందర్యాన్ని తన సుకుమార వాక్కుతో పట్టి తెచ్చే ఉజ్వల కళాప్రవీణత. మొదటిది ఆయన్ను గొప్ప విప్లవ రచయితను చేస్తే రెండవది అసాధారణకవిని చేసింది.

సాహిత్యబాణం-చలం 312 పుట

వజీరు రహమాన్ వ్రాసిన "కవిగా చలం" చూస్తే అర్థమవుతుంది.

"స్నేహము, ప్రేమ అనేవి అనాది అయినప్పటికీ సరికొత్తగా వుండే రెండు వెలుగులను నరుని మీద తిప్పికాంచితే వింతవింత సొగసులు బయలు దేరుతవి. అసూయ అనే అంధకారంలో అంతా ఏకనలుపే"

— గురజాడ వెంకట అప్పారావు.

ఒక్కమాట గమనించ తగినది. **There is no such thing as a moral or an immoral book. Books are well written or badly written. That's all.**

— Oscar Wilde

'కవి రాజు జీవితము-సాహిత్యము' (1965)

"హేతువాదము చెయ్యనివాడు మూర్ఖుడు. హేతువాదము చేయలేనివాడు అవివేకి. హేతువాదముచేయ సాహసించనివాడు బానిస".

సర్ విలియం

మనకు ప్రప్రథమంగా బుద్ధుడు హేతువాదిగా కనిపిస్తాడు ఆయన యిలా అన్నాడు. "ఏవో కొన్ని ప్రాచీనపు వ్రాత ప్రతులలో నున్నంత మాత్రమున ఏదేని ఒక విషయము యథార్థమని నమ్మకుడు. పరంపరాగతమయిన వన్నీ సత్యమని నమ్మకుడు. దేశాచారము వాస్తవమని నమ్మకుడు. పెద్దలు మిమ్మెట్లు చిన్ననాటినుండియు నమ్మించుచున్నారనియు, నిజమనినమ్మకుడు.సంపూర్ణముగా విమర్శించే కార్యకారణములను చక్కగా పరామర్శించిన పిమ్మట అది సమస్త మానవ శ్రేయస్కరమని మీకు పొడగట్టిన పక్షమున నమ్ముడు. నమ్మి తదను గుణముగా వర్తింపుడు. ఇతరులను వర్తించుటకై తోడ్పడుడు."

ప్రోటాగోరస్ కీ॥పూ॥ 500-480 హేతువాదులలో తొలుదొల్తవాడు. అబ్డేరా నివాసి అతని విస్తృత సూత్రం "మానవుడే యీ విశ్వసర్వస్వమునకు కొలబద్ద, ప్రమాణము అస్తినాస్తి ద్రవ్యములన్నింటికి" ఇది తీవ్ర విమర్శకు గురైనది. అతడు స్వక్రమ బద్ధ సంఘమున ప్రబల విశ్వాసము కలవాడు. అతని స్వభావము మానవులను పశుత్వము నుండి తప్పించి ఉన్నతికి తెచ్చినది.

త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరి హేతువాదయుగానికి మూలపురుషుడు. హేతువాదము ప్రతిదానిని ప్రశ్నించి విమర్శించును. మనలో చాలామందికి ఆలోచనాశక్తి మృగ్యం. అంధానుకరణము హృద్యము. స్వతంత్రంగా ఆలో చించెడి గ్రంథము విలువ ఎన్నిపుటలని కాదు ఎన్ని పుట్ట కీటుల కదిలించింది. అని. తలగడదిళ్ళుగా పనికొచ్చే పుస్తకాలు మాని తలతో ఆలోచించెడివి చద వాలి. ఈ శ్రేణికి చెందినదే కవిరాజు సాహిత్యం. ఆయన ప్రతి గ్రంథము ఏదో ఒక కొత్తదనాన్ని సూచిస్తుంది.

ఆయన కవిత్వం విలక్షణమైంది. ఆయన కేవలం కవికాడు. విమర్శక కవి. ఆయన విమర్శ మనలను శిల్పచాతుర్యముచే ఆవృత్తముగావించును.

మన తెలుగు కవులలో కనపడని విలక్షణత రామస్వామి యందు కన పడును. ఆయనది కొత్తచూపు.

రామస్వామి ప్రామాణిక బుద్ధిని విడనాడిన విమర్శనలతో భారత, భాగ -మాయణ పు[illegible]ాలను విలోకించారు.

ఈ గ్రంథం కూడా శరత్, చలం గ్రంథాల మాదిరిగానే వ్రాశాను. కవిరాజును షేమేంద్రుడు, జార్జిబెర్నార్డుషా, మైకేల్ మధుసూదనదత్తులతో పోల్చాను.

ఆయన నాస్తికుడు. నాస్తికుడంటేనే భయపడుతారు కొందరు. అది యీయన రచించిన గ్రంథాలవల్ల తేలటమేకాదు స్పష్టంగా చెప్పాడు.

"ఖూనీ" పీఠికలో నాస్తిక్యమును గూర్చి గొప్పగా చెప్పారు. "నాస్తికులలో లోకకంటకులుగాని, లోకప్రతారకులుగాని, కాని వారు పెక్కు రున్నారు."

"ఆస్తికత్వము ప్రపంచ పరిణామమునకు నాటంకము కలుగజేసెనుగాని తోడ్పడలేదని గట్టిగ చెప్పవచ్చును".

యీ విధంగా నాస్తిక్యంవల్ల కలిగిన వుపకారం చెప్పారు.

రచయిత కవిచెప్పింది చెప్పాలికాని విడిచిపెట్టరాదు. యీనాస్తిక్య ఆస్తిక్యాలు యీనాటివికావు. వేదాల దగ్గర నుంచీ వున్నవి.

ఈ గ్రంధానికి కవిరాజుతో అధిక పరిచయమున్న ముమ్మనేని లక్ష్మీ నారాయణ ప్రాసంగికము వ్రాశారు.

దీనిని సూర్యదేవర రాఘవయ్య చౌదరి, పాములపాటి వెంకటకృష్ణయ్య చౌదరి, జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామి చౌదరులకు అంకితమిచ్చాను. వీరు ముగ్గురు కవిరాజుని తెనాలికి రావించి అన్ని విధాల అండదండల నిచ్చారు.

ఈ పుస్తకం రాయడానికి కారకుడు గుడివాడలోని డాక్టరు త్రిపురనేని వెంకటేశ్వరరావు. 'ఆయన తాను కవిరాజు భవనం నిర్మిస్తున్నాను. మీరు ప్రచురించండి' అన్న మీదట ప్రచురించాను.

కవి రాజు సాహిత్య సింహావలోకనము

కారెమపూడి కదనముతో ఆయన సాహిత్య యాత్ర యారంభమైనది. తెలుగు వారికి తేజమిచ్చినది.

దేశభక్తి భరితమయిన రాణాప్రతాప నాటకము ప్రజామోదమును, ప్రభుత్వాగ్రహమును పొందినది.

కురుక్షేత్ర సంగ్రామముతో ఆయన సంగ్రామము సాగినది. నాటకము అయిదు ముద్రణలు పొందిన రసవత్తర రూపకము.

శంబుకవధ ఒక బాంబుషెల్. అది గొప్పకల్లోలమును పుట్టించినది. కవికి ప్రబల శత్రువులను, ప్రాణమిత్రులను కలిగించినది. దేశమట్టుడికి నట్టుడికి పోయినది. ఆంధ్ర ప్రజావాహిని రెండు పాయలయినది.

'ఖూనీ' తార్కికముగా నడచిన రూపకము.

'కుప్పుసామి శతకము' వేమన శతకమువలె నీతులతోను, నిందలతోను నడచిన శతకము.

'ధూర్తమానవ శతకము' వ్యంగ్య ప్రధానమయినది. దానికదేసాటి

'సూతాశ్రమగీతాలు' ప్రబోధాత్మకములు.

ఆయన రచనలలో అనేక ముద్రణలు పొందిన పొత్తము 'వివాహవిధి'.

'సూతపురాణము' వంటి రసవత్కావ్యము నవీనాంధ్ర సాహిత్యములో లేదు. కవిరాజు అభిప్రాయాలతో ఏకీభవించని వారు కూడ దానిని ఎంతో ప్రశంసించిరి. అది కవిరాజు సాహిత్యములో నజరామరమై అలరారగలదు.

'భగవద్గీత' ఒక చక్కని యధిక్షేపకావ్యము. కారెమిపూడి కదనముతోనే (భగవద్గీత-బ్రహ్మగీత కారెమపూడి కదనమునకు సంబంధించినదే) ముగిసినది.

తెలుగు దేశము పోతుగడ్డయని తెలుగు దేశపు కథలను విడిచి అన్య దేశపు (వుత్తరాది) కథలను నెత్తిన పెట్టుకొని వూరేగవలదని ఆత్మగౌరవము కలిగి వివేకముతో వర్తింపవలెనని కవిరాజు ఆశయం.

లంక-సింహళమేనన్న ఆయన అభిప్రాయంతో నేను ఏకీభవించను.

'శరద్దర్శనం' 'చలం' త్రిపురనేని-గ్రంథాలలో ఏది గొప్పది అన్నది. [illegible]నకు గొప్పది. దానికి కారణం కూడా కలదు. ఆయన

గొప్ప అంతర్జాతీయ రచయిత. ఆయన గురించి శతవార్షిక గ్రంథం ఒకటి వెలువడింది. అందులో వివిధ దేశాలలోని 40 మంది రచయితలు ఆయన్ను గురించి ఆయన సాహిత్యం గురించి వ్యాసాలు వ్రాశారు.

ఈ శతవార్షిక సంపుటానికి దాదాపు 18 మంది రచయితలు వారి వారి భాషలలో రచనలు చేశారు. అవన్నీ ఆంగ్లంలోకి కూడా అనువాదం చేశారు.

ఆయన ఏరచన ఎప్పుడు చేసింది. ఎవరు ప్రచురించింది విపులంగా కూడా వుంది. చిత్ర పటాలు కూడా కలవు. ఆయన దస్తూరితో వ్రాసిన వుత్త రాలు కూడా కలవు. ఇటువంటి గ్రంథం యిదివరకు నేను చూడలేదు. ఇది శరత్ సర్వస్వం.

ఈ పుస్తకాన్ని బట్టి నేను చెప్పటంలేదు. నాదృష్టిలో శరత్ గొప్పవాడు. శరత్ గొప్పతనాన్ని గురించి చెప్పాలంటే ఒక్కమాటలో ప్రపంచాన్ని సాను భూతితో చూడనేర్చుకున్న తరువాత ఆయన రచనలో ఎంతవేదనవుందో ఆందోళనవుందో అప్పుడు అర్థం అవుతుంది. ఆయన గొప్ప శిల్పి, ప్రవక్త. ఇవే ఆయన రచనా రమణీయతకు ఆయన రచనల అధిక వ్యాప్తికి కారణాలు,

కాందటారా? మీ యిష్టం. ఇదే మీ శాసనం కాదు. అభిప్రాయం భిన్న రుచిర్హిలోకం: లోకంలో మానవులలో భిన్నా భిప్రాయాలుండటం సహజం కద।

శోక కావ్యములు-'వేదన' (1959) "వరలక్ష్మి త్రిశతి"

మా రెండో అమ్మాయి సుగుణ పోయినప్పుడు అనేకులు సానుభూతి తెలిపారు. అందులో ఆచార్యరంగా సానుభూతిని తెలియజేస్తూ వ్రాసిన వుత్తరంలో

"మీ విషాదానుభవం. మీ బంగారువంటి మనస్సును మరింత మెత్తబర చక మెరుగులిడుతూ ప్రజలందరికి ఆ సుకుమారియొక్క భావసౌకుమార్యమగు మాటలు, ఆటలు, ఆలోచనల కుసుమాల సౌరభమును ప్రసాదించగల నైతిక బలం ప్రోత్సాహము నొసంగవలయునని భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను"

ఆయన సూచన ననుసరించి వేదన అనే పుస్తకాన్ని వ్రాశాను. దీనిలో వుపయోగించిన పుస్తకాలను గురించి కూడా వ్రాశా...

ఇది అంతా నేనే వ్రాశానని భావించి నాకు కీర్తిని అంట గట్టుట అనాలోచిత మనిపించింది.

యీ పుస్తకం వ్రాసిన తరువాత నాకు హృదయ భారం తగ్గింది. దీనిలో చంద్రశేఖర ముఖోపాధ్యాయ 'ఉద్భ్రాంత ప్రేమ' అధికంగా వుపయోగించాను.

ఆ బెంగాలీ గ్రంధం హిందీలోకి అనువాదం కాగా దానిని అనువదించాను. యీ విధంగా కూర్పు పూర్తయింది.

దీనిని సుగుణ ఆత్మ శాంతికే అర్పించాను. ఇది కేవలం ప్రైవేటు సర్క్యులేషనుకు మాత్రమే.

శోక కావ్యము (Elegy) అనబడు ఒక తరగతి కావ్యము కూడా ఆంగ్ల సాహిత్య సంపర్కము వల్లనే మన సాహిత్యములోనికి వచ్చినది.

కవి సమ్రాట్టు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ తన భార్య వియోగ సందర్భములో చెప్పిన 'వరలక్ష్మి త్రిశతి' తెలుగులో గొప్ప శోక కావ్యము.

''మాట-మన్నన'' (1959); ''మాట నేర్పరితనం''

దీని విషయ సూచిక గమనింప తగినది. (1) సంభాషణా ప్రయోజనా ప్రాముఖ్యాలు (2) సంభాషణలో పాటించదగిన విషయాలు, (3) సంభాషణ అంటే (4) సంభాషణలోని కష్టాలు (5) విడువవలసిన దోషాలు (6) స్త్రీ పురుషుల సంభాషణ (7) స్త్రీల సంభాషణ (8) ఆపన్నులతో సంభాషణ (9) యాదృచ్ఛిక సంభాషణ (10) పిన్నా పెద్దల సంభాషణ (11) సింహావలోకనం (12) అనుబంధం.

ఇంగ్లీషులో జీవితాని కుపయోగపడే పుస్తకాలు అనేకంవున్నాయి. మనలో అటువంటివి చాలా తక్కువ. అసలు మన ఆలోచనలే వేరు.

"మనం యీ ప్రపంచంలో సత్రంలో వున్నట్లు నాల్గురోజులు వుండిపోయే వాళ్లం. మనదంతా పరలోకపు బ్రతుకు" అనే భావన నేటికి పోతున్నందుకు చాల సంతోషం.

పెద్దలు కనబడగానే "నమస్కారం" అనాలి. అదొక మర్యాద. మర్యాద హీనుడు మానవుడు కాడు. ఇవి చూడడానికి అల్పమే. ప్రయోజనం అధికం. ఇటువంటి అల్ప విషయాలే మనకు గౌరవా గౌరవాలు తెచ్చేవి.

చిరునవ్వుతో వచ్చిన వారిని కూర్చోమనాలి. వచ్చిన మనిషి కూర్చోడా అనేవారు లేక పోలేదు. వారికి మర్యాద మనస్తత్వాలు రెండూ తెలియ వన్న మాట. మన సంస్కారం యీ ఆహ్వానంలో కనబడుతుంది.

బయట నుండి యింటికి రాగానే భార్యను నవ్వుతూ పలకరిస్తే ఆమె కష్టాలన్నీ యీ దేర్చినట్లే.

అట్లాగే శ్రమపడి వచ్చిన భర్త యింటికి రాగానే ఆప్యాయతతో పలకరిస్తే అతని భారమంతా దింపినట్లే.

మాటలోనే అంతా వుంది. అది గుర్తెరిగి మాట్లాడాలి.

సర్వే సర్వత్రా సంభాషణా సంబంధాలను కలుపుతుంది. మాటంటే మనస్సు. మనస్సంటే మాట. మనస్సు కలిసేటట్లు నేర్పు కలిగి మాట్లాడాలి.

మర్యాద

సంభాషణ అంటే కేవలం అభిప్రాయ వినిమయం కాదు. మనస్సుల కలయిక అని మనం గుర్తించినపుడు మనం అభివృద్ధిగాంచగలం. అప్పుడు లోకకళ్యాణం కలగ గలదు.

మర్యాద యిచ్చి మర్యాద తెచ్చుకోమన్నారు. మర్యాద అనేది దానంతట అది ఎవరికీరాదు. మర్యాద వల్లనే మర్యాద లభిస్తుంది.

కాలుజారితే తీసుకోవచ్చునుగాని నోరు జారితే తీసుకోలేము.

నరం లేని నాలుక అని ఎట్లాబడితే అట్లా మాట్లాడరాదు. నాలుక స్వాధీనంలో వుంటే నరలోకమంతా స్వాధీన మవుతుంది.

సంభాషణ అంటే

సంభాషణలో నిన్ను గురించి నీవు అధికంగా మాట్లాడరాదు. అందు చేతనే "ఆత్మస్తుతి, పరనింద పనికిరాదు" అన్నారు. అసలు అధికంగా మాట్లాడమే తప్పు. అది అనేక అనర్థాలకు ఆలవాలం.

తక్కువగా మాట్లాడు, ఎక్కువగా విను. ఇందులో ఎక్కువ లాభాలున్నాయి. నీవు మాట్లాడినందువ నీకు వచ్చేది లేదు. విన్నందు వల్ల నీకు అనేక విషయాలు తెలియ వచ్చు.

అదీగాక ప్రతి వారు మాట్లాడ తలుస్తారు. నీవు యితరుల దృష్టిలో మంచి వాడవు అని అనిపించు కోవాలంటే శ్రద్ధగా యితరులు చెప్పేది విను.

మంచి సంభాషణ కర్త చక్కగా వినేవాడే.

"Debate is the death of Conversation"
--Emil Luting

స్త్రీల సంభాషణ

కొందరు పురుషులు స్త్రీలను చాలా చెడ్డగా చిత్రించారు. ఆడదాని నోటిలో నూవు గింజ నానదని, ఆడబుద్ధి అపరబుద్ధి అని, ఆడది గాడిదని, స్త్రీ బుద్ధిః ప్రళయాంతకః అని, కోడి పుంజూ ఒక పెట్టైనా ఆడదీ ఒక మనిషైనా అని, ఇదంతా యిప్పుడు మారుతున్నందుకు సంతోషం.

స్త్రీలు కూడా నేటి పరిస్థితి గమనించి పిల్లలే ప్రపంచమని, ఇల్లే స్వర్గమని, కూప స్తమండూకంలాగాక ప్రపంచ ధోరణిని గమనించాలి. ఇతరులతో మాట్లాడేటప్పుడు తమ గొడవలను మాని, లోక వ్యవహారాలను మాట్లాడాలి. సంభాషణవలన ప్రయోజనాన్ని పొందాలి.

నేడు మనం తానీషాల నాడువలె లేము. రాజులు, రాణులు పోయారు. బ్రాహ్మణులు, శూద్రులు అనేభేదం పోయింది అంటరానితనం అడుగంటింది. ఇంతే కాదు. ప్రపంచ మంతటా ప్రజాస్వామ్య మేర్పడింది. స్త్రీ పురుషులు సమాన మన్న మాట పాటింపబడుతుంది. స్త్రీ పెరగాలి-పెంచాలి.

How to win friends and influence people అనే గ్రంథం అధిక ప్రచారం కలది. దాన్ని చూచినప్పుడు తెలుగులో యిటువంటి గ్రంథం అవసర మనుకున్నాను.

ఈలోగా మా అన్న ముని మాణిక్యం నరసింహరావు "మంచి వాక్కు-మాట తీరు" "మాట నేర్పరి తనం" అనే పుస్తకాలు వ్రాశారు.

తర్వాత నేను The art of Conversation by Betty E. Morris రచించిన పుస్తకాలను చూచాను. వానిని ఆధారం చేసుకొని నేను యీ "మాట-మన్నన" వ్రాశాను.

ముని మాణిక్యం వారి "మాట నేర్పరి తనం" చదవడానికి యింపుగానే వుంటుంది విష[illegible] తక్కువ. "మాటా-మన్నన"లో విషయ వైవిధ్యం

"మాట-మన్నన" సహృదయుడు సంజీవదేవ్‌కు అంకిత మిచ్చాను.

గొర్రెపాటి వారి చరిత్ర

గొర్రెపాటి వారు కమ్మవారు. గడచిన రెండు వందల ఏండ్లుగా ఈ వంశీయులు కృష్ణా జిల్లా ఘంటసాల గ్రామమున సాదివారిలో ప్రముఖులై, ప్రసిద్ధులై యున్నారు. దీనిని నేను కొంత వరకు వ్రాశాను. వెంకటనరసయ్య అది పూర్తి చేసి ప్రకటించుట ప్రస్తుతించదగినది. దీనిని తన తాత అగు వెంకయ్యకి అంకితము ఇచ్చుట నాకూ సమ్మతమే. ఘంటసాల చరిత్రలోని జమిందారియుగము, ఈ గొర్రెపాటి వారి చరిత్ర అధికముగా ఆయన ఇచ్చిన భోగట్టాయే.

ఈ వంశానికి మూలపురుషుడు గురప్ప ఆయనకు ముత్తయ్య, కృష్ణమ్మ, వెంకటనారాయణ, వెంకట్రామయ్య అను నలుగురు కుమాళ్ళు గలిగిరి. అందులో ముఖ్యులను మాత్రము ఇప్పుడు నేను పేర్కొంటున్నాను.

గొర్రెపాటి బాలకృష్ణమ్మ (1844-1906)

ఈ జమిందారులు కమ్మవారు. రైతులు కమ్మవారు. పెత్తనదారులు కమ్మవారు. కనుక ఈ యెస్టేటు నిలపాలని పెత్తనదారులు కృషిచేశారు. ఇట్లా రెండు సార్లు ఈ యెస్టేటు పోకుండా కాపాడారు.

ఇలా ఈ యెస్టేటు తమదిగా భావించారు ఆనాటి పరగణా పెత్తనదారులు.

ఇట్లా భావించినా అవసరమైనప్పుడు ఈ జమీందార్లతో ఘంటశాల పెత్తందారులు ఢీకొని పోరాడిన పోరాటాలు లేకపోలేదు. అనగా కోర్టుల ద్వారా తమ నష్ట, కష్టాలను పరిహరించుకొనేవారు.

ఈ వ్యవహారములు యెక్కువగా అంకినీడు కాలంలోను వారి కుమారులైన శ్రీమంతు రాజా మల్లికార్జున ప్రసాద్ నాయుడుబహద్దరు కాలములోను జరిగినవి.

ఈ పోరాటాలలో నాయకత్వము వహించిన ప్రజాస్వామ్య వాది రైతు బంధువు గొర్రెపాటి బాలకృష్ణమ్మ.

ఒక దేశంలో ఒక మహాపురుషుడు జన్మించి అనేక మార్పులు తెచ్చి ఖ్యాతిగాంచునటులనే ఒక్క గ్రామములో ఒక్క పురుషుడు పుట్టి అట్టిపనే గావించి ప్రఖ్యాతి చెందును. అట్టి పురుషుల[illegible] నవాడు బాలకృష్ణమ్మ, ఆయన ఆ కాలములో జమిందారులకు వ[illegible]

అనేక వ్యవహారములను నడిపి యీ పరగణాలోనే గాక తదితర ప్రదేశములలో కూడ అధిక ఖ్యాతి గాంచిన పురుషుడు. వర్చస్సులోనేమి, వర్తనలోనేమి, వేష భాషలలోనేమి ఆయన అన్నివిధముల అధిక ఖ్యాతి గాంచెను. ఈ గ్రామములో అనేక ప్రముఖులు కలిగినను అయనకు పూర్వము ఆయన అనంతరము అట్టివారు కలుగలేదు.

ఆయన పేరుతో ఘంటసాల పేరు ప్రఖ్యాతమైనది.

ఆయన 18వ ఏటనే గ్రామ మునసబు అయ్యెను కాని, ఎన్నడూ గడప దాటి అధికారినిసాగనంపలేదు. అయన మూర్తిచూచే అందరూముగ్ధులయ్యేడివారు అధికారులందరూ అయనకు ఆ కాలములో కుర్చీ యిచ్చి గౌరవించెడివారు. ఆయన పండితుడు, లౌకికుడు, వేదాంతి. వ్యవహార దక్షుడు, మంచి మాటకారి ఆయనకు వశ్యులు కాని వారు లేరు.

దేవర కోట పరగణాలో అధిక భాగము ఆయన చెప్పు చేతల్లోనే వుండెడిది. ఆయనతో సంప్రదింపుకు అనుదినము పనివడి పరిసర గ్రామాలు వారు వచ్చుచుండెడివారు. ఆ కాలములో జమిందారీ జబర్దస్తీలు, అన్యాయములు అరికట్టిన ప్రముఖుడాయన.

ఆ కాలములో ఈ గ్రామ రైతులు జమిందారీ అన్యాయములను అరి కట్టుటకు శాసన బద్ధముగ చేసిన కృషి అధికము.

పూర్వము శిస్తు రొఖ్ఖ రూపముగగాక ధాన్యరూపేణ యిచ్చెడివారు. దీనినే 'అస్రా' లేక 'అమానీ' పద్ధతి అనేవారు. ఈ పద్ధతిలో పండిన పంటలో సగం వంతు జమిందారునకు ఇవ్వవలెను. కాని జమిందారు అప్పటి బజారు ధర ప్రకారము తన వంతు కింద డబ్బు తీసుకొనెడివాడు. ఈ అవకాశము పురస్క-రించుకొని అధిక ధనము రైతుల నుండి గుంజవలెననే దురుద్దేశముతో తక్కువ మరకాలతో కొలిపించసాగెను. ఈ అన్యాయమును అరికట్టుటకు బాలకృష్ణమ్మ రైతులచే ప్రభుత్వము వారికి పిటీషనులు పెట్టించెను (1870).

ఈ పిటీషనులను విచారించుటకు కొమ్మూరు వెంకటచలం అనే తహశ్శీల్ దారు, మోపిదేవి మకామునకు వచ్చెను. అప్పటి జమిందారగు అంకినీడు. తహశ్శీల్ దారు యెదుట కుర్చీలో కూర్చుండియుండుటచే భయభీతులైన రైతులు తమకు జరుగు[illegible]యమును చెప్పుకొనుటకు ఎవ్వరును సాహసించరైరి.
[illegible] తీసి నడుముకు కట్టి సాక్ష్యము చెప్పుటకు

సంసిద్ధుడై వచ్చెను. అక్కడనే ఆసీనుడైన అంకినీడు 'బాలకృష్ణమ్మా' ముక్కు పచ్చలారలేదు అబద్ధము లాడవద్ద'ని హెచ్చరించెను. యథార్థము తప్ప ఒక్క అబద్ధము కూడ మనవి చేయనని ఆయన సమాధానము చెప్పి రైతులకు జరుగుచున్న అన్యాయమునంతను ఆ విచారణాధికారి యెదుట పూస గ్రుచ్చినటుల చెప్పెను.

ఆయన అనంతరము పరగణా ప్రముఖులందరు కూడ ఆ విషయములో జరుగుచున్న అక్రమమును చెప్పుకొనిరి. వరుసగా రైతులందరిని విచారించిన పిమ్మట కమ్మవారంటే అందరూ కమ్మవారేనా ? ఒక్క బాలకృష్ణమ్మకే చెల్లును అని రైతులకనుకూలముగ చెప్పుచూ, శిఖామరకములో ఇక ముందు నుంచి కొలిపించవలసినదిగా తహశీల్దారు తీర్పు చెప్పెను. నాటి నుంచి శిఖామరకము కొలతకు వచ్చెను.

చాకలి, కమ్మరి, కుమ్మరి మొదలగువారు నెలకొకసారి ఎస్టేటు వారికి వెట్టి చాకిరీ చెయ్యాలి. రోజుకు ఒక శేరు గింజలు ఇచ్చేవారు. బాలకృష్ణమ్మ ఈ వెట్టిని ఆపించాడు.

బాలకృష్ణమ్మ గ్రామానికి ఎన్నో ఉపయోగములు చేశెను. అవి అన్నీ వంశ చరిత్రలో చూచుట మంచిది. ఈ సందర్భములో నూజివీడు సంస్థానము వారితో పోరాడిన ముస్తాబాద్ కాపురస్తులు కడియాల చంద్రయ్యను పేర్కొనుట సముచితము; ఈయన తమ్ములును అగస్త్యభ్రాతలు కారు. అందరూ అందరే. ఈయన పెద్ద తమ్ముడు శ్రీరాములు, రెండవ తమ్ముడు వెంకట్రాయుడు, మూడవ తమ్ముడు రామస్వామి, నాలుగవ తమ్ముడు మాధవరాయుడు.

గొర్రెపాటి వెంకట నరసింహం

ఈయన బాలకృష్ణమ్మగారి కుమారుడు గ్రామ మునసబు. ఓట్ల నిరాకరణలో గ్రామానికి మంచి ప్రతిష్ఠ తెచ్చాడు ఈయనవలనే గ్రామోద్యోగులు ఓటు వేయకుండా వుండిరి.

బాలకృష్ణమ్మ తమ్ముడు అగు శ్రీరాములు అన్నయందు భక్తిచే తన మనుమనికి బాలకృష్ణమ్మ అని పేరు పెట్టెను. ఈయన బాల్యము నుంచి తాత వద్ద పురాణములు చదువుతూ తెలుగులో మంచి ప్రావీణ్యము సంపాదించాడు. బాలకృష్ణమ్మ ఇంగ్లీషు చదువుతూ కార్యమునకై [illegible] ష్ఠుడై [illegible]పోవుట అందరికీ విచారము కలిగించింది. ఈయన [illegible]

నాథ సత్యనారాయణ వచ్చెను. ఈయన యందు వుండే వాత్సల్యముతో వీర వల్లుడు **అను** నవలను అంకితము ఇస్తూ ఇట్లు దుఃఖించెను.

"ఘంటసాలకు నీ తాతగారి వోలె
నేతవై నీవు పోల్చెడి గీతలేదు
నీకు, సభిమణ్యుడే మేలు, నీవుగాని
తూయి! కార్యము జేపసఁబోయినావు"

ఈ మాదిరిగ ఎన్నో పద్యాలు వ్రాశాడు. గురు శిష్యుల ప్రేమకు గురువుల శిష్య వాత్సల్యములకు ఇది రమ్యమైన నిదర్శనముగదా!

కృష్ణమ్మ

ఈయన చెంచయ్య కుమారుడు గొప్ప భక్తుడు. జగదీశ్వర ఆలయమునకు సున్నము చేయించి కల్యాణమండపము యజ్ఞశాల, రథము చేయించెను.

రక్తాక్షినామ సంవత్సర (1818) లో శ్రీ సుబ్రమణ్యేశ్వర దేవాలయమును కట్టించి నాటి నుండి నేటివరకు ఈయన సంతతివారు మాఘ శుద్ధ షష్ఠికి దేవునికి కల్యాణఉత్సవములు మిక్కిలి వైభవముగా జరుపుచున్నారు

వెంకయ్య

వీరి తండ్రి సరసన్న, ఈయన బాలకృష్ణమ్మ శిష్యుడు, ప్రయోజకుడు, పెత్తందారు. గొర్రెపాటి వంశములో గ్రామములోను ఈయనకు అధిక విలువ కలదు. బాలకృష్ణమ్మను ఈయన ప్రతిదినము స్మరిస్తూ ఆయన గొప్పదనము గురించి చెప్పుచుండేవాడు.

ఈయన సుబ్రమణ్యేశ్వరస్వామి ఆలయమునకు సున్నము చేయించి ముఖమండపము కట్టించెను. ఆ స్వామికి భక్తిశ్రద్ధలతో కల్యాణ ఉత్సవము జరుపుచుండెను.

గొర్రెపాటి రామస్వామి

చల్లపల్లి రాజావద్ద ఉంటూ ఉండేవాడు, ఆత్మగౌరవమునకు భంగము రాకుండా, గ్రామానికి నష్టము కలుగకుండా సంచరించేవాడు. మల్లికార్జున [illegible] గురించీ బాలకృష్ణమ్మ గురించీ ఎన్నో కథలు

చెప్పుచుండేవాడు. ఈయన పంచాయత్ బోర్డు వైస్‌ప్రెసిడెంటు ఈయన ఆరంభములో కాంగ్రెసు వ్యతిరేకి తరువాత అనుకూలురు. సుబ్రహ్మణ్యేశ్వర స్వామి ధర్మకర్తగా వుండి హరిజన దేవాలయ ప్రవేశమునకు తన ఆమోదమును ఇచ్చి గ్రామసంఘమునకు కూడ 1940 - 45 అధ్యక్షులుగా నుండి జగదీశ్వరాలయ ముఖమండప నిర్మాణానికి బాలకృష్ణమ్మ కట్టించిన డాబా ప్రక్కనే మరియొక డాబా కట్టుటకు కారకులైనారు. ఈయన వంటి కార్యవాది, లౌక్యుడు, సమయస్ఫూర్తి కలవాడు, మాటకారి, చతురుడు కానరారు, వీరు 1953 సం॥ స్వర్గస్థులైరి.

రంగన్న

రంగన్న మంచి నిజాయితీ దారుడనేవారు. ఈయన బాలకృష్ణమ్మకు కుడి భుజంగా ఉండేవాడు. బాలకృష్ణమ్మ రోజూ సాయంకాలము రంగన్నగారి వీధి అరుగుమీద కూర్చొని వెళ్ళేవారు. ఈయన సంతతిని ఈయన పేరుతోనే రంగన్న గారని యిప్పటికి పిలుస్తారు.

వీరంతా మంచి బలశాలులు. పౌరుష పరాక్రమములు కలవారు. పశుపోషణలో ప్రసిద్ధులు.

రంగన్నకు వెంకట్రాయులు, లక్ష్మీనారాయణ, గోపాలుడు, కోటయ్య అను నలుగురు కుమారులు, వెంకట్రాయులకు రామస్వామి, గోపాలకృష్ణయ్య సుబ్రమణ్యం, పట్టయ్య నలుగురు కుమారులు.

గోపాలకృష్ణయ్య వెంకయ్య సహచర్యుడు, చాలా కాలము పంచాయతీ బోర్డు మెంబరు. 1921 లో ఏర్పడిన దర్మ గోటక ప్రథమ అధ్యక్షులు. 1928 లో బోయిల కట్టవద్ద కట్టిన చప్టాకు ప్రథమ కారకుడు.

చిన్న నరసింహం

ఈయన కోటయ్యగారి మూడవ కుమారుడు మంచి తెలివి కలవాడు. చిన్న వయస్సులోనే దేశభక్తి కలవాడు. హనుమంతుని శ్రేణిలో చేర్చ తగినవాడు. ఈయన కాంగ్రెసు కార్యకలాపాలలో ప్రసిద్ధుడు. గ్రామములో స్థాపించబడిన దేశోద్ధారక నాగేశ్వరరావు ఖద్దరు సంఘములో చాలా కాలము పనిచేశాడు. గ్రామాభ్యుదయమునకు జరిగే ప్రతికార్యములోను ఆయనకు భాగము కలదు. మంచిపేరు సంపాదించాడు. ఈయన, సుబ్బారెడ్డి, పెకిటింగు చేస్తూవుండగా పోలీసుసర్కిల్ యిన్‌స్పెక్టరు, దీ[illegible]ంగా

ఇద్దరి నోళ్ళ లోను కల్లు పోసెను. ఈ దృశ్యాన్ని కళ్ళారా చూచిన కట్టు త్రాగుబోతు వెట్టి సుబ్బడు మా బోటి తాగుబోతు లుండబట్టే గద వీరికిట్టి బాధలని నాటి నుండి తాగుడు మానివేసెను అతనిని ఆదర్శములో పెట్టుకొని చాలా మంది మానివేశారు.

ఇలా నరశింహముపై లాఠీచార్జీ చేసిన అనంతరము 1932 లో ఫిబ్రవరి 22 న గ్రామంలో చాలా అలజడి జరిగింది. అనేక మంది వాలంటీర్లు చేరి పికి టింగు చేశారు.

నరశింహము స్వతములో ఉండి పికిటింగ్ చేస్తూ ఉండగా చల్లపల్లి పోలీస్ సబ్‌యిన్‌స్పెక్టరు వచ్చి ఈయనను అరెస్టుచేసి కేసు పెట్టగా రెండేసి మాసములు శిక్ష 500 రూ జరిమానా విధించారు.

నరసింహము భూమిని వేలము పెట్టి జరిమానా రాబట్టుటకు ప్రభు త్వం వారు చాలా పాటు బడ్డారు. కాని ఎవరును కొనలేదు. ఆనాడు ఘంటశాల గ్రామ కట్టుబాటు అలా ఉండింది. ఈ నరసింహం విడుదల అయి వచ్చిన తరు వాత ఊరుకున్నాడా? రాత్రనక పగలనకా పాటుబడ్డాడు. పగలు చుట్టుపట్ల ఎక్కడెక్కడ ఈదులు గీసారో చూసి వచ్చి, రాత్రిళ్ళు గ్రామంలో యువజను లను బాటరీలతోను నాగటి కర్రులతోను తీసుకొనివెళ్ళి గీసే ఈతచెట్లను పొడిచి వచ్చేవాడు.

ఈయన ఉప్పు సత్యాగ్రహములో అరెస్టయినాడు. డాక్టరు పట్టాభి సీతారామయ్య ఈయనను ఋషి అన్నాడు.

బ్రహ్మన్న కుమారుడు వెంకయ్య

బ్రహన్న గొప్ప దాతగా ప్రసిద్ధుడు, ఈయనకు వెంకయ్య, అప్పయ్య, వెంకటరత్నం, వెంకట్రామయ్య అను నలుగురు కుమారులు. వీరందరూ ప్రజోప కరమైన పనులు నిర్వర్తించిన వారైరి. వెంకయ్య గంభీరమూర్తి. ఆయన కుటుం బములోనే పెద్దకాదు. గ్రామానికే పెద్దగా పరిగణింపబడ్డాడు. ఆయన వయస్సు లోనే గాక అన్నిట [illegible] శాసత్యేష్ఠుదు ఆయన. ఒక నిర్ణయానికి వచ్చిన [illegible] చెప్పినా మారేవాడు కాదు. లాభనష్టాలను

లెక్కచేసే వాడు కాడు. బాలకృష్ణమ్మ వేదాంతమునకు ఈయన వేదాంతమునకు తేడా ఉంది. ఈయన అచలయోగమందు అభిమానము కలవాడు. గోటకపు కేసులో ఈయన అధ్యక్షుడు. ఆ కాలపు పెద్దలలో ఈయన జాతీయ అభిమానము కలవాడు. పెత్తందారుల పెత్తనము పోగొట్టాలనే ప్రజాస్వామ్యవాది. ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధకాలంలో దివి తాలూకా తహశ్శీల్దారు హుమాయూన్ యుద్ధ చందాలకొరకు ఘంటశాల రాగా, మా గ్రామస్థులు కడుబీదవారు, చందాలు ఇవ్వలేరని ఖచ్చితముగా చెప్పగా హుమాయూన్ నేను ఇల్లిల్లు తిరిగి వసూలుచేస్తానని అనగా "గ్రామ పెద్దలను కాదని మీరు వసూలు చేయగలరా" అని నిర్భయముగా చెప్పిన ధైర్యశాలి.

1929 లో కాకినాడ కాంగ్రెసుకు గ్రామ కాంగ్రెసు యువకులతో కలిసి యూ పెద్దాయన వెళ్ళాడు.

1921 లో మహాత్ముని అసహాయోద్యమము ఈ గ్రామములో అధికముగా ఆచరణలోకి వచ్చింది. అందువల్ల కోర్టును బహిష్కరిస్తూ గ్రామములోనే పరిష్కారము చేసుకుంటూ ప్రణాళిక ఏర్పాటు అయినది.

ఈ గ్రామ పంచాయితీ బాగా పనిచేయుట వలన పోలీసుసర్కిలు ఇన్‌స్పెక్టరు వెంకటప్పయ్య నాయుడు 1923 లో చల్లపల్లి క్యాంపుకు ఈ పంచాయితీ అధ్యక్ష, కార్యదర్శులగు వెంకయ్య, గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్యలను రప్పించుకొని, మీరు క్రిమినలు కేసులు రాకుండా చేస్తున్నారట, మీ పంచాయితీ కోర్టు ఎక్కడ ? ఏమిటి అని ప్రశ్నించగా మా వ్యవహారాలన్నీ చెట్ల క్రిందనే సివిలో క్రిమినలో మా తగాదాలు మేము పరిష్కారము చేసుకుంటున్నాము. ఇది తప్పా ! అని వారు చెప్పగా విని వారిని పంపివేసెను.

పంచాయితీ బోర్డు మెంబరుగా ఉండి గ్రామానికి చాలా ఉపయోగకరమగు పనులు చేయించెను. ఈయన గ్రామసంఘానికి ప్రెసిడెంటుగా ఉండి గ్రామ పెద్దల దగ్గర చందాలు వసూలుచేసి ఒక పెంకుటి చావిడి వేయించెను. అది కొంత కాలము బాలికల పాఠశాలకు ఉపయోగపడింది.

ఇట్లా గ్రామానికి ఎన్నోవిధముల ప్రయో[illegible] కలిగెను, ఈ గ్రామ శ్రేయోభిలాషి 1933 లో పరమపదించ[illegible]

వెంకటేశ్వర్లు:-వెంకయ్యకు ఇద్దరు కుమారులు అందులో జ్యేష్ఠుడు వెంకటేశ్వర్లు నాకు మార్గదర్శిగా ఇదివరలో పేర్కొంటిని. నాకే కాదు గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య, వేమూరి సీతారామయ్య కిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్యలకు కూడా మార్గదర్శి. ఈయన సంవత్సరీకమునకు ఈయన గురువు అగు ఆచార్య రంగాకు ఈయనకు విగ్రహములను ఈ గ్రామములోని వారి అనుచరులు ప్రతిష్టించుట ప్రశంసనీయము.

వీరాంగనలు

మాగంటి బాపినీడు శ్రీ కృష్ణ జన్మస్థానమునకు యేగిన ఆంధ్ర స్త్రీలను గురించి వ్రాస్తూ ఈ పేరు పెట్టాడు. దానిలో నేను కూడ ఈ వూళ్ళో జైలుకి వెళ్ళిన స్త్రీలను గురించి వ్రాసాను. కిసాన్ వెంకటసుబ్బయ్యగారి భార్య సరస్వతమ్మ, చిన్న నరసింహంగారి భార్య లక్ష్మీకాంతమ్మ, ఈ రచయిత భార్య కుటుంబమ్మ వీరిని కల్లు దుకాణము వద్ద పికిటింగు చేస్తుండగా 1933-3-29 న అరెస్టుచేసి, డిప్యూటీ కలెక్టర్ మూడు మాసాలు శిక్షవిధించెను. వారు నూజివీడు సబ్‌జైలులో ఉండిరి.

మహాలక్ష్మమ్మ :- ఈమె కాంగ్రెసు కార్యకర్తగా పనిచేసింది. ఆచార్య రంగా అనుచరుడైన బాపనయ్య భార్య ఈమె కొంతకాలము ఘంటశాల పంచాయితీబోర్డు అధ్యక్షురాలు. తరువాత స్త్రీ సంక్షేమము తరుపుపాటు పడుచున్నది, ఘంటశాల గ్రామములో ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానసమాజము, మహిళామండలి నెలకొల్పి అటు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము ఇటు కుట్టు, అల్లిక మొదలగు చేతి పనులు నేర్పించి పాటుపడుచున్న మహిళ.

ఈమె బాగా చదువుకున్నది. అందువల్ల రచయిత్రి కూడ. స్త్రీల సమస్యలు అను వ్యాస సంపుటిని ప్రకటించింది. పత్రికల్లో అనేక వ్యాసములు వ్రాస్తుంది అనేక గేయములు, కథలు వ్రాసింది. ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానము అందరు పొందగలరనే ఆకాంక్షతో ఉభయ భారతి అను పేరుతో వేదాంత గ్రంథమును నవలా రూపములో అందించింది. ఇది వేదాంత గంథమైనా అందరు చదువుటకు అనుకూలముగా ఇటు [illegible]ము. అటు వ్యవహారికముగాక చక్కని శైలిలో [illegible]వదగిన గ్రంథము.

రచయితలు

వెంకట నరసయ్య కదళీపుర గ్రంధమూలను పెట్టి 1. శ్రీ మత్కదళీపుర మహాత్మ్యము, 2. మహాశివరాత్రి మహాత్మ్యము, 3. శ్రీ కృష్ణానది మహాత్మ్యము 4. శ్రీకాకుళ క్షేత్ర మహాత్మ్యము, 5. కోళ్ళ పెంపకము, 6. దేవరకోటసీమ సర్వస్వం అను గ్రంధములు ప్రచురించెను. ఈ రచనలలో దేవరకోట సీమ సర్వస్వం నా దృష్టిలో గొప్పది.

వెంకటేశ్వరరావు:– ఈయన పట్టభద్రుడు. వాహిని పత్రికకు సహాయ సంపాదకుడు. తరువాత యుగధర్మ అనే పత్రికను కొంతకాలము నడిపినాడు.

వెంకట సుబ్బయ్య బి. ఏ. :– వాహిని మొదలగు పత్రికల్లో వ్యాస రచయితే. పామర్రులో ఉన్నప్పుడు లలిత కళాసమితికి కోశాధికారి. అక్కడ ఉండగానే 1. "వీరేశలింగం దృష్టిలో స్త్రీ" 2. చదవటం ఎలా ? తరువాత గుంటూరు జిల్లా సంగం జాగర్లమూడి ఆంధ్రా బ్యాంకు బ్రాంచి మేనేజర్‌గా ఉంటూ "సంఘ సంస్కర్త ఉన్నవ" అను గ్రంధాన్ని రచించాడు. ఈయన రచనలలో 'చదవటం ఎలా'? గొప్పది.

ఇక మిగిలింది ఈ రచయిత. ఈ పుస్తకమంతా రచయిత రచనలు గురించియేగా. ఇది ఒక నూతన పంధా. అభిప్రాయ భేదాలు ఉండవచ్చు.

ఇతర వంశ చరిత్రలు :–ఇవన్నీ కమ్మవారివే.

మాగంటి వారి చరిత్ర :–దీనిని వ్రాసింది మాగంటి బాపినీడు.

ఈ మాగంటి వారి వంశము దేశ సేవకు పెట్టింది పేరు. సోదరీమణులు కలగర పిచ్చమ్మ, బొప్పన మాణిక్యాంబ, కాంగ్రెసు కార్యకర్తలు బాపినీడు భార్య అన్నపూర్ణదేవి గొప్ప దేశభక్తురాలు. ఈమె మహాత్ముని ప్రశంసలు కూడ అందుకొంది. బాపినీడు గురించి వేరే చెప్పనక్కరలేదు. ఈయన ఇంకా ఇతరులను గురించి కూడ వ్రాశారు. అందు[illegible]సు సీతారామదాసు మొదలగు వారు.

మల్లెల వారు చాలా ప్రసిద్ధులు. వారి వంశ చరిత్రను మల్లెల నాగేశ్వరరావు రచించారు. మా దివి తాలూకాలో నా చిన్నప్పుడు వీరిలో ప్రముఖులు అయిన దేశపతి, కొండయ్యలను గురించి దేశానికి దేశపతి, కొండలకు కొండయ్య అనుకొనేవారు. వీరిది గుంటూరు తాలూకా రాయపూడి.

"మధురజీవనం" [1962]; "మర్మశాస్త్రము"

"నీవు మొదట బాగుపడి, ఇతరులను బాగు చేయటానికి ప్రయత్నించు. నీ ప్రవర్తనను చూచి యితరులు బాగుపడునట్లు ప్రవర్తించు". ఎపిక్యూరస్

ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యమని ఆరోగ్య శాస్త్రాన్ని వ్రాయాలని సంకల్పించాను. ఆరోగ్యము ఎంతయినా అవసరం కదా! అందుచేత ఆరోగ్యమును గురించి వ్రాస్తూ వ్యక్తి జీపనము, గృహ జీవనము, సాంఘిక జీవనము, ఆధ్యాత్మిక జీవనము, తుదిపలుకు....యీ సూదిరిగా విభజించి 'మధుర జీవన, మను పేర యీ గ్రంథమును వ్రాశాను.

మారాలని మనిషికి లేనిది, వెయ్యి మంది క్రీస్తులు బోధించినా, పది వేల మంది మహాత్ములు వచ్చినా మానవుడు మారడు. మారాలని సంకల్పము కలవారికే అది కొంతవరకు తోడ్పడగలదు. అధిక జనులు అవసరాలను గుర్తించరు. సంబంధము లేని వాటిని గురించి ఆలోచిస్తారు. అవసరంలేని జ్ఞానం తలకాయలో నింపుతారు.

కొందరు యీ జగత్తు దుఃఖమయమని, దీనికి విముఖత్వం వహించమని చెప్పారు. అది అంతా సన్యాసధర్మము. వేదాంతులెంతవరకు ఆత్మను గురించే చెప్పారు కాని, మనకొక శరీరమున్నట్లు భావించలేదు. అదే వేదాంతము. అసాధారణులకు సంబంధించినది. జీవితాన్ని భారంగా గాక, సులభ సుందరంగా భావించి ఆనందించాలి.

ఇందులో [illegible] సంగతులు చాలా సాధారణ మానవులకు సంబం

మనం యీ లోకంలో ఎట్లా మెలగాలి, ఎట్లా ఆలోచించాలన్నదే ఆలోచన.

ఈ మాలలోని పుష్పాలన్నీ ఇతరులవే. ఇందులోని దారం మాత్రమేనాది. ఈ సంగతులు పాఠకులకు తెలియనివి కావు అన్నిటిని జ్ఞాపకము చేసుకొని వాటిని ఆచరణలో పెట్టడానికి ప్రయత్నమే యిప్పుడు కావలసింది. Our trouble is not ignorance but inaction

ఏదయినా ఒక పుస్తకము బాగా వున్నదంటే దాని ఇతివృత్తాన్నిగురించీ, చెప్పే విధానాన్ని గురించి ఆలోచించాలి.

ఇతివృత్తం మధురజీవనంకదా ! ఇక చెప్పే విధానమును గురించి, నా ఇతర గ్రంథాలలోని వాక్యాలకు, దీనిలోని వాక్యాలకు సంబంధమే లేదంటారు కొందరు అనగా దీనిలోని వాక్యాలు సులభ సుందరములై వున్నవని అంటారు. ఇంకేమి కావాలి ? దీనిని గురించి వ్రాయవలెనంటే, ఆ పుస్తకమంతా ఎత్తి వ్రాయవలసివస్తుంది.

ఆంగ్ల విమర్శకాగ్రేసరుడు మేతూ్య ఆర్నాల్డు ఇలా అంటాడు. "కవిత్వపు సూక్ష్మ విశ్లేషణము, భావాలను మిగుల నేర్పుతో జీవితమునకు ఉపయుక్తముగా చేయుటమే. అదే గొప్ప కవిత్వము. ఉత్తమ భాషలో సత్యమును చెప్పుటే కవిత్వమన్నారు."

'మర్మ శాస్త్రమ'ని రెంటాల వెంకట సుబ్బారావు జీవితానికి అవసరమయిన గ్రంథాన్ని వ్రాశాడు. ఇది శారీరక, మానసిక, నైతికాభివృద్ధికి ఎంతో తోడ్పడుతుంది.

అయినప్పటికీ ఆకృతిలోను, విషయ వైవిధ్యంలోను మధుర జీవనం వుత్తమమైంది. మర్మశాస్త్రంకంటె మధురజీవనం మధురంగదా !

ఈ గ్రంథాన్ని నాకు ఆప్తమిత్రుడు [illegible] హృదయుడు అయిన వేగుంట కనకరామబ్రహ్మంకు అంకితం

'తెలుగు సాహిత్యం-తీరుతెన్నులు' [1963]; 'సారస్వత నవనీతము'

మొట్టమొదటి రచన నాది. ఇది అభినవాంధ్ర కవితారీతులు, మన గద్య నిర్మాతలు, మన హాస్యరచయితలు, నవలా సాహిత్యము. నార్ల వెంకటేశ్వర రావు, అడవి బాపిరాజు, యస్. జి ఆచార్య, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, బసవ రాజు అప్పారావు, సురవరం ప్రతాపరెడ్డిలను గురించి వ్రాసిన వ్యాస సంపుటి.

దేవులపల్లి రామానుజరావు సాహితీలోకంలో సుప్రసిద్ధులు, 'సారస్వత నవనీతము, 'నవ్య కవితా నీరాజనము' ఆయన రచనలు. అప్పుడప్పుడు పత్రిక లలో ప్రచురించిన కొన్ని వ్యాసములు, సమీక్షలు, వ్యక్తి చిత్రణలు మొదలగు వాటిని ఏరి యీ పుస్తకంగా వేశారు.

పైన వుదహరించిన నా రచనకంటె రామానుజరావు రచించిన 'సార స్వత నవనీతము' రాశిలోన వాసిలోనుమిన్న.

మిత్రులూ —నేనూ [1970]; నా వాఙ్మయ మిత్రులు.

తొలి పలుకులు:-

"తాను వ్రాసే గ్రంథం తనలో ఒక పరిపూర్ణ భాగం అని రచయిత భావించని పుస్తకాలు తన రచనకు ప్రసవ వేదనలాంటి శ్రమ పడని పుస్త కాలు,-రచయిత ఉద్దేశాలు ఎంత సదుద్దేశాలు అయినప్పటికీ కూడా సాధారణంగా చాలా తక్కువ రకం పుస్తకాలవుతాయి."

—ఇల్యా ఎహ్రెన్ బర్గ్

మిత్రులు చాలా మంది నా జీవిత చరిత్ర వ్రాయమని కోరారు. 'జీవి తంలో ఎప్పుడు బాస్వెలువేనా, జాన్సన్ కావడం ఎప్పుడు' అని హెచ్చ రించారు.

What life ht me – "జీవితం నేర్పిన పాఠం" అనే మకుటంతో వ్రా ధోరణిలో అయితే ఏమన్నా లోకానికి వుప

).

నేను చాలా స్వీయచరిత్రలు చదివాను. వాటిని గురించి "ఆంధ్ర ప్రభ" లో పరామర్శించాను, కొన్ని ఆత్మఘోషలు, సొంతసోదెలు.

వీరేశలింగం స్వీయ చరిత్ర గొప్పది.

"ఆత్మ చరిత్ర" అన్న పేరుతో గాంధీజీ వ్రాసుకున్న దాయనకే చెల్లుతుంది.

స్వీయ చరిత్రలో కుటుంబ విషయాలు తగ్గించి సమకాలిక విషయాలను పేర్కొంటూ దేశాభివృద్ధికి బలియయిన వారు, ఘనకార్యాలు చేసినవారు వ్రాసుకుంటే లోకం హర్షిస్తుంది.

స్వీయ చరిత్ర రచన కత్తిమీద సాములాంటిది. యీ కారణాలన్నింటినీ ఆలోచించుకొని మానివేశా.

"అచ్చు వేయకపోతే మానే, మేమైనా చూచుకుంటాం. మీ సంగతి మీ చేతి మీదుగా వ్రాయండి నాన్నా" అని కృష్ణాబాయి కోరితే విద్యార్థి దశ వరకు వ్రాశాను.

"మీ చరిత్ర అంతా వ్రాయడం మీకు యిష్టం లేకపోతే మీ సాహిత్య భాగం మట్టుకయినా వ్రాయండి" అని గ్రంథాలయ పితామహులు అయ్యంకి వెంకటరమణయ్య, మరి కొందరు మిత్రులు కోరితే మనుమడు వేగుంట మోహన ప్రసాదుచేత వ్రాయించాను.

చిత్తూరు నుండి పనిగట్టుకొని వచ్చి కృష్ణారెడ్డి "మీరు వ్రాయనైనా వ్రాయండి, లేకుంటే నేను వ్రాస్తాను" అంటే "నాయనా! దీనిలో సాధక బాధకాలు తెలుస్తవి వ్రాయి" అని ఆ భాగాలు యిచ్చి మరి కొంత చెప్పగా ఆయన "చరిత్ర కారుని చరిత్ర" గా వ్రాశాడు. ఆయనకు కృతజ్ఞుడను.

స్వీయ చరిత్ర వ్రాయనీ, జీవిత [illegible] వ్రాయనీ, సాధారణంగా ఆ వ్యక్తి కార్యకలాపాలు వ్రాస్తారు. అది [illegible] ఆయన మనోహృదయాలను బయటపెట్టినపుడే అది చరిత్ర అవుత[illegible]

ఆ వ్యక్తి ఏమిచేశాడని కాదు, ఏ[illegible]

There are two lives to each of us-the life of our actions, and the life of our minds and hearts. History reveals mens deeds and their outward characters but not themselves. There is a secret of self that has its own life unpenetrated and unguessed.

—Bulwen

అనేకులు నాకు సాహిత్యపరంగా తోడ్పడిన వారున్నారు. వారినిమిత్రులుగా భావిస్తున్నా. ఇంకా వ్యక్తిగత జీవితంలో మిత్రులున్నారు.

Differences of outlook ought not to affect sympathies and I never gave theories and opinions a decisive role in my relations to people.

—Gorky

1940 నుండి నా దగ్గర వున్న వుత్తరాలన్నీ విడతీశాను. కృష్ణాబాయి, కనక రామబ్రహ్మంలకు నేను వ్రాసిన వుత్తరాలను తరిచాను. ఇదంతా ఒక యజ్ఞం చేసినంత పనయింది. కూర్చుని వ్రాయనారంభించాను. కొందరిని గురించి వ్రాసిన పిమ్మట మిత్రులు గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య, సంజీవదేవ్‌లకు చూపించగా 'మంచిపనే పూర్తిచేయండి ఇలాగే' అని ప్రోత్సహించారు.

ఎందరో నాకు పుస్తకాలిచ్చారు. వారిని గురించి వ్రాద్దామనుకున్నాను. అదిపడలేదు. నా మిత్రులు కొందరు ఇహలోక యాత్రచాలించారు. వారిని గురించి పత్రికలకు వ్రాయ సంకల్పించాను. అదీ సాగలేదు. ఈ కారణాలన్నిటిని పురస్కరించుకొని యీ పద్ధతిని వ్రాయపూనుకొన్నాను. ఇందులో మిత్రులు ప్రధానం. నేను అప్రధానం. ఇది వారి చరిత్ర ప్రధానంగా వ్రాసింది కాదు. ఇది వారి, నా సంబంధం. ఈ కృషిలో ఎంత వరకు కృతార్థుడనయ్యానో ఇతరులు కదా చెప్పవలసింది !

నేను నాల్గవ తరగతి చదువుతున్నప్పుడు ప్రతిరోజూ పలుదోము పుల్లకై వేపచెట్టెక్కి, దిగిన తరువా[illegible]కి సమస్కరించే వాడిని. చెట్టు నన్ను పడకుండా భద్రంగా దింపి[illegible]జ్ఞతను అనేకంగా వెల్లడించేవాడిని.

ఇప్పుడాదశన[illegible]లో నేను నవ్వుకొంటాను. చెట్టు ఎవరినీ [illegible]దు. మ[illegible] నేర్చుకోవాలి.

అట్లాగే యీనాడు నేను ఇన్ని సంవత్సరాలు జీవించినందుకు యీ నా స్థితిగతులకు ఈశ్వరుడే కారణం అనుకోవడం నాకు సమ్మతకర్యంగాకుండా వుంది. దేవుని ఆస్తిత్వాన్ని గురించి నేను ప్రశ్నించడం లేదు. దేవుడు న్నాడా, లేడా, అనేది యీనాటిది కాదు అది తేలేదీ కాదు. ఎవరికి వారు సమాధానం పడవలసిందే. ఆస్తికుని మూర్ఖునిగాను, నాస్తికుని పాషండునిగాను నేను భావించను. కాని ఈశ్వరుని విశ్వసించిన మనసు, ధిక్కరించిన మనసు ఉత్తమ గుణాల నందు కొనకపోతే వృధా అని భావిస్తాను.

మా వూళ్ళో కార్తీక పౌర్ణమికి జలధీశ్వరాలయం లోని రెండు ధ్వజ స్తంభాలకు వెంటి (గడ్డితో పేని) కట్టేవారు. దేవాలయం నుండి అర్చకుడు అగ్నిహోత్రం అంటించేవాడు. దీనిని జ్వాలా తోరణమంటారు. ఆ తోరణం లోని గడ్డి పరకలకోసం ఒకరి మీద ఒకరు పడి లాక్కొని పోయేవారు. ఆ పరకలను తీసుకొని పశువులకు వేస్తే ఏ జబ్బు రాదని ఒక విశ్వాసం. నన్నెక్కడ తొక్కివేస్తారోనని దూరంగా నిలబడి చూస్తూవుండేవాడిని. ఎక్కడన్నా ఒక్క పరక దొరికితే నా అంత అదృష్టవంతుడు లేడనుకొనేవాడిని.

మొదటి నుండి నేను నోరులేనివాడిని; క్రియారహితుడను; ఉపేక్షా శీలిని, ముప్పైఏళ్లు వచ్చాక కూడా యీ లోకవ్యవహారాలకు రోసి, సన్యసించాలని అనుకొనేవాడిని.

మొదటినుండీ నాది మతదృక్పథమే. బందరు క్రైస్తవ కళాశాలలో చదవటం, బ్రహ్మమందిర ప్రాంగణంలో వుండటం, ముట్నూరి కృష్ణరావు, కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి, చెరుకువాడ నరసింహం ప్రభృతుల శిష్యరికం దీనికి దోహదం చేశాయి. మహాత్మాగాంధీ తత్వానికి వశుడనై, స్వాతంత్ర్య సమరంలో పాల్గొని, జైల్లో భగవద్గీతబట్టే పట్టాను. భర్తృహరి సుభాషితం, కృష్ణకర్ణామృతం కొంతవరకు కంఠస్థం చేశాను.

జైలు నుండి బయటకు వచ్చిన తర[illegible]ష్క వేదాంతతమో భాస్కరం', 'జీవబ్రహ్మైక్య వేదాంతసారము' [illegible] గ్రంథాలను పఠించాను.

ప్రతిదినం స్నానంచేసి బొట్ట[illegible]రాయణమో, భక్తిశత కాలలోని పద్యాలనో పారాయణంచే[illegible]కతిని గా[illegible]

తర్వాత వివేకానందస్వామి, స్వామి రామతీర్థ, దయానంద సరస్వతి గ్రంథాలు చదివాను. అవి నాలో ఆలోచనలను రేకెత్తించినవి. నన్ను నవ్య మానవునిగా చేసినవి.

దయానంద సరస్వతి, 'సత్యార్థ ప్రకాశిక' అన్ని మతాలను, అవతారాలను, పురాణేతిహాసాలను ఖండించి వేదమతాన్ని వినిపించింది. ఆ వాదనే ఆ వేదమతాన్ని కూడ తోసివేయాలనే పూనిక చేకూర్చింది.

అయితే నేను నిరీశ్వర వాదినీగాను, ఈశ్వరుని భక్తునీగాను. దేవుడు యీ నరకకూపంలో పడేశాడని, ఆయన్ను స్మరించితే గాని ముక్తిలేదని నేను నమ్మలేను.

మత విశ్వాసాలు ఆచరణకు అసాధ్యమైన గుదిబండలని, మానవుని ప్రేమించటం సాధారణమైనదని, ప్రయోజనమైనదని గ్రహించాను. నా దృష్టి ఇప్పుడు హేతువాదం వైపుకు, మానవతావాదం వైపుకు పోతున్నది.

"మరణం కంటె జీవితం ముఖ్యమని, దేవుడికంటె కళ్లముందున్న మానవుడు ముఖ్యము" అని అన్న కన్ఫ్యూషియస్ అభిప్రాయం నచ్చింది.

తోటి మానవుని సేవ చేయటంచేత గాని మనం దేవతలను, దేవుళ్లను మెప్పించగలమా ?

మానవులను పరస్పరం బంధించేది ప్రేమ. ప్రేమే పెన్నిధి ప్రేమించటమంటే పెరగటం.

నన్ను నేను మరమ్మతు చేసుకుంటూ అన్య సుఖాపేక్షలేనిది ఆత్మసుఖం లేదనుకుంటున్నా — కాదు — అన్య సుఖాపేక్షే ఆత్మసుఖాపేక్షగా భావించుకొంటున్నా.

నా కిప్పుడు మతంమీద, గతంమీద మోజు పోయింది. జీవితంలో విజ్ఞాన జ్యోతిని చేపట్టి, ప్రేమ పథ[illegible]యనించ పూనుకున్నా.

'No quality wi[illegible]an more friends than a disposition to admire the [illegible] others'

—Boswell

మానవుని [illegible]ను నిర్ణయించే ప్రధాన శక్తి జీవిత

మా గురువులు కీ॥ శే॥ ముట్నూరి కృష్ణరావు "రసానందో బ్రహ్మ" మంత్ర రహస్యార్థ విబోధితులు అనగా వారి జీవితసూత్రం రసపిపాస. వారి ఉపాస్యదైవం నిఖిలరసామృతమూర్తి.

"ప్రితార్జితమయిన ఆ పాత యింటికే నాజూకులు, నగిషీలు ముందువా చుట్టూ రంగవల్లులను చెక్కించడమో, హాలులో అక్కడక్కడా అగ్రా చలువ రాళ్లను తాపించడమో, స్తంభాలకు చెక్కడపు ఆర్చీలను పెట్టించడమో, సింహ ద్వారంపైన పద్మపీఠిమైన లక్ష్మిని కుడ్యాలంకారంగా బిగించడమో, ఏదో ఒకటి తోస్తూనే వుంటుంది ఆయనకు. ఆ సందుగొందుల ఆఫీసులోనూ అంతే. ఆ వున్న జానెడు బెత్తెకు ఆవరణలోను శిలావిగ్రహాలు, వర్ణశాలలు, కాసారాలు, లతాకుంజాలు, రాతిచపటాలు, నందన వనం సృష్టించాలని సంకల్పం.

"కృష్ణా పత్రిక తయారులో కూడ రసప్రవాహం గోచరిస్తూవుంటుంది. ఆ బొమ్మలు, ఆ మకుటాలు – గ్రహించే వాళ్ళకు తెలుస్తుంది వాటి విలువ।

ఈ రసకాంక్షే కృష్ణరావు దుస్తులలో గూడ అగుపిస్తుంది. ఆయన అతి మోహన వేషధారి. మొదట్లో కాలర్ల కోట్లతోనూ, నెక్ టైలతోను, క్లిప్పులతోను ఆయన మురిసిపోయినా, పంజాబు హత్యల కాలం నాటి నుండీ ఒకేమోస్తరు ఖద్దరు వేషాన్ని ఖాయపరిచారు........ కాని అందులోనూ ప్రత్యేకత.

అట్టి నా గురు దేవులకు జోహారు లర్పించి, యిక నా సంగతి.

ఎవరిలో, ఏ రచనలో, ఏమాత్రం గుణమున్నా ప్రశంసించకుండా వుండలేను. ఇది నా జీవిత సూత్రం. నేను యిన్ని జీవితచరిత్రలు వ్రాశానంటే ఇందుకే. ఆ మాటకొస్తే నా రచనలన్నీ అందుకే. ముఖ్యంగా 'అక్షరాభిషేకం' 'శరద్దర్శనం' 'చలం'.

'మిత్రులూ — నేనూ' కూడా అం[illegible] మే.

ప్రశంస ఎంతో ప్రయోజనమైనది [illegible] ప్రయోజనం మనలో చాలమంది గమనించనందుకు విచారం. [illegible] ఒక్కమాట ఎంతో ఆహ్లాదకరమైనది !

తల్లి చంకనున్న బిడ్డను చూ[illegible] [illegible]'! అ[illegible] ఆనందానికి అంతుండదు.

దంపతులు కూడా పరస్పర ప్రశంస వల్లనే ఆనందం పొందగలరు సహచరిణిని కాస్త ప్రశంసిస్తే, ఎంతో ఆనందిస్తుంది నీవిచ్చే చీరలు, నగలు కంటె.

తల్లులు పిల్లల్ని దుమ్మెత్తిపోసినందువల్ల అనర్ధమేకాని లాభం వుండదు. ప్రశంస వల్లనే వారు పెంపొందుతారు. ఉపాధ్యాయులు కూడ విద్యార్థులను కొట్టి తిట్టే కంటె మెచ్చుకోవటంవల్లనే వారిలో మార్పు వస్తుంది.

There is a magic in a word of praise.

కాని ప్రశంస పెదవులనుండి గాక హృదయ పద్మంనుండి రావాలి. ఒక దయగలమాట, ఒక చల్లని చూపు, ఒక చిరునవ్వు మంచి మాట మానవ హృదయాలను బంధిస్తుంది.

కష్టంలో వున్నవారియెడల సానుభూతి చూపడంవల్ల వుపశాంతి పొందుతారు. సానుభూతి బ్రతుకుభారాన్ని తగ్గిస్తుంది.

మానవుల వేదనకు మన హృదయం స్పందించాలి. మెత్తని మనసు కావాలి.

పరస్పరం స్తోత్రం చేసుకోరాదు. స్తోత్రం అనేది లేని సంగతి చెప్పడం. ప్రశంస వున్న సంగతి చెప్పడం. దీని వలన మనలో ఉన్నత గుణాలు వృద్ధి చెందుతాయి. మనలోని అనురాగత పెంపొందుతుంది.

విద్యార్థిదశ నుండి మిత్రులు కావాలనే ఆకాంక్ష నాలో ప్రబలంగా వుండేది. కాని సహజంగా సిగ్గరిని. అరవైఏళ్ళు వచ్చాకనే, నాకు జీవితం అంటే కొంత వరకయినా అర్థమైంది. అప్పటి నుండి నా కృషి స్నేహసంపద కొరకే, అది నాకానందం. ఇప్పుడు నాకు కావలసినంత మంది మిత్రులున్నారు. అయినా నాకు తనివితీరదు.

'సుబ్బయ్యా! [illegible] కులు ప్రేమకూ, ఆప్యాయతకూ మారుమూర్తులు. నీవొక ప్రేమ రాజ్యా[illegible] చు తున్నావు. నీ మిత్రులలో స్వార్థంలేదు. అదే నిజమయిన మైత్[illegible] అదృష్టవంతుడవు.' అని అంటాడు మిత్రుడు బ్రహ్మయ్య

అసలు [illegible] పరాయి వ్యక్తులను చిరపరచితులను [illegible] పరుస్తుంది.

"ఎవరితోనయినా గాఢంగా మైత్రి పెంపొందించుకోవాలని వుందా నీకు? అయితే ఆ మనిషితో మాట పట్టింపు పెట్టుకోకు. ఎప్పుడూ — ఇచ్చిపుచ్చు కోవడాలు పెట్టుకోకు. ముఖ్యంగా అతని భార్యతో మాటామంతీ పెట్టుకోకు!" ఇది వెనకటిమాట! నాకు స్నేహితుల భార్యలతోనే మాటా మంతీ ఎక్కువ. నాది వ్యక్తి స్నేహం కాదు. కుటుంబ స్నేహం, అయితే నా పెద్దరికం (వయసు) వలన ఆ చనువు అపార్థాలకు దారి తీసేది కాదు. నా నేస్తం కాళోజీ కూడ వ్యక్తితోనే స్నేహం చేసి వూరుకోడు. ఆకుటుంబంలో తానూ ఒక మనిషిగా కలిసి మెలిసి పోతాడు.

"కష్టసుఖాలు పంచుకుంటూ, జీవిత మార్గానికి వెలుగు చూపిస్తూ ఉత్సాహ పరిచే వాడే నిజమైన మిత్రుడు".

"కలుసుకుంటే బాధ కలిగిస్తాడు శత్రువు. కలుసుకోక పోతే బాధ కలిగిస్తాడు మిత్రుడు."

"స్నేహితులు ఫిడేలు తీగ వంటివారు. తీగనులట్టే బిగించ కూడదు."

"పరిహాసానికైనా స్నేహితుని మనసుకు శూలం గుచ్చుకునేది, కష్టం కలిగించేది సిగ్గుపరచేది మాటలు బుద్ధిమంతుడు పలకరాదు."

నా మిత్ర సంపద పెరిగింది ముఖ్యంగా వేగుంట కనకరామబ్రహ్మం, కృష్ణాబాయిల వలన. వారికి నా కృతజ్ఞత.

సంజీవదేవ్‌తో అనేకులకు మైత్రి చేకూర్చిన అదృష్టం కలిగినందుకు ఆనందిస్తున్నాను.

నేను నేర్చుకున్నది స్వల్పం. ద్వేషంకంటె సానుభూతి వుత్తమమైన దని, న్యాయబుద్ధికంటె కనికరం మంచిదని, [illegible]రిత నేత్రాలతో లోకం వంక చూచేవారికి ఎక్కువ మంది ఆప్తులులభిస్[illegible]కమే తెలుసుకున్నాను.

మైత్రిని దృఢపరచుకోవడానికి [illegible] వారి యోగక్షేమాలు తెలుసుకుంటూ, వారి అభిరుచుల అభి[illegible]రా కృషిచేస్తూ అప్పుడప్పుడూ వారిని సందర్శిస్తూ వుం[illegible]

ఒక వ్యక్తి ఏ మార్గాన్ని అనుసరించినా, అది అతనిస్థాయిని పెంచ గలిగితే అది మంచిదే, అయితే అతడు తన అభిప్రాయాలను, నమ్మకాలను మిత్రులమీద రుద్దరాదుగదా।

"మనుష్యులు ఎదిగిన కొద్దీ రక్త బాంధవ్యానికి గాక, భావ బాంధవ్యానికి ప్రాధాన్యమిస్తారు."

"స్నేహం అంటే మనసుతోబాటు పరిణితినొందే మానసికానుభూతి. స్నేహం చేయటంకంటె దాన్ని నిలుపుకోవటంలో మానవ స్వభావ సౌశీల్యాలు వెల్లడవుతాయి."

"చాలామంది తమ కుపయోగపడే స్నేహాలు చేస్తారు తప్ప హృదయ సౌరభం కోసం స్నేహాలు చేయడం నేర్చుకోరు."

నా స్నేహం ఎదుటి వ్యక్తిలోని ఆత్మీయతను పెంపొందించి హృదయ సౌరభం పొందటానికే,

స్నేహం స్నేహం కొరకే.

'ఈ వార్ధక్యంలో 'మిత్రులూ - నేనూ' ప్రారంభించానమ్మా, ఎలా పూర్తవుతుందో' నంటే మనుమరాలు హేమ "తాతగారూ! మీరు సరైన సమయాన ప్రారంభించారు. ఇప్పుడు మీ వయసు, మనసు పండాయి. మీరు పూర్తి కానివ్వండి" అని తన చెల్లెలు కాంతంను వ్రాతపనిలో నాకు సహాయంగా వప్పగించింది. ఆమె ఎంతో ఓర్పుతో, నేర్పుతో, సహాయపడింది. ఇతర మిత్రుల ప్రోత్సాహం, సహకారాల ఊతగా గొన్నాను.

ఈ మిత్రమండలి ఒక్కొక్క సమయాన నా హృదయంలో ప్రవేశించింది. కొందరు తర్వాత తర్వాత దూరమైనా నేను మాత్రం వారిని వదల్లేదు. ఒకసారి మైత్రి అం పర్యంతం మిత్రుడుగానే భావించాను.

మరి కొంద యాత్ర చాలించారు. వారిని వీడలేదు. ఈమిత్ర మండలి మాలు, నేను దారాన్ని, దీన్ని ఇలా దండ ను.

ఈ పుష్పాలన్నీ సుగంధభరితాలే. మాలను కూర్చటంలో నేర్పులేక పోయినా, వాటి అందచందాలు, సువాసన పోదు కదా ।

ఇది నా అదృష్టంగా భావిస్తున్నాను. ఇదొక వినూతన మార్గము. దారం వున్నా కనపడదు. దండదేసౌరభం. అయినా దారంలేకపోతే దండ వుండదు. పరస్పరం శోభిస్తవి.

చివరి కొక్క మనవి. "Be to their faults a litle blind, Be to their virtues very kind."

ఇతరుల దోషాలను విస్మరించి, మంచిని గ్రహించండి. మానవుడంటే మిశ్రమ గుణాలు గలవాడు. నీవు మంచిగా వుండి మంచి గ్రహించు.

ఘంటసాల గొర్రెపాటి వెంకట సుబ్బయ్య

1-8-1970.

అభిప్రాయాలు

"మీ తొలి పలుకులు బ్రహ్మాండముగా వున్నవి. మీ 'శ్రీమతి' సాటి లేనిది. నేను అనేక సార్లు, అందరి భార్యలనుచూచి మాట్లాడి, స్నేహ భావాన్ని కనబరుస్తాడు కాని, తన భార్యను యితరులకు పరిచయ పర్చదేమి ? ఆమె ఏ బాధతో నున్నదో, ఎట్టిస్థితిలో నున్నదో ? ఇతరులకు తెలియకుండుటేమి ? అసలు ఈయన ఆమెను సరిగా చూస్తున్నాడా ? యీదాపరిక మెందుకు ? దీని లోని అంతరార్ధమేమి ? అనుకొనియున్నాను. యీవిషయం వ్యంగ్యంగా మీకు కొంత కాలం క్రిందట వ్రాసి బాగుండదేమోనని పూర్తిచేయలేదు. ఇప్పుడే sketch చూచి తల కిందైనాను. మీది అదృష్టదాంపత్యజీవితముగా గ్రహించాను. సంతోషం.

ఒక విధంగా ఈ 'మిత్రుడూ-నేనూ' అనే పుస్తకం నాకు కనువిప్పుగా పరిణమించింది. మీరు యిచ్చియుండిన పుస్తకాలను, యిప్పుడైనా శ్రద్ధగా చదవాలని పించుచున్నది."

...ట్లు
...్యమిత్రుడు
...దయ్య చౌదరి
12-10...

"మిత్రులూ-నేనూ" టైటిలు బాగా వున్నది. యీ రెండు పుస్తకాలు నాచేత పూర్తిగా చదివించాయి, అనతి కాలంలోనే. ఆధారా శక్తి అటువంటిది. మీరు ఏది వ్రాసినా అది చరిత్రే అవుతుంది అందుకు పుట్టారు కనక.

నిజానికది ఆటో బయాగ్రఫీ కాదు. బయాగ్రఫీ కాదు...............
పవిత్రమైన స్నేహ సంబంధములో మధురంగా ముడిపడ్డ మిత్రమండలి చరిత్ర. దాని అంచుల వరకు అంటుకొన్న ఆంధ్ర సారస్వత, రాజకీయ, సంస్కృతిక చరిత్రలోని కొన్ని ఖండాలు తదంతరంగమందు కనపడీ కనపడకుండా ఒక సరళ సుకుమార వ్యక్తిత్వం మీది.

స్నేహ సంపదకు మించిన సంపద పృథివిలో లేదు. మంచితనానికి మించిన తపస్సు లేదు. మీరు మీ మిత్రమండలి ద్వారా యీ రెంటినీ సాధించి ధన్యులైనారు.

మీ శరీరానికి వార్ధక్యం రావచ్చు. కాని మీ మనస్సు, కలము పండి పరుగులు తీస్తున్నాయి".

శంకర శ్రీరామారావు
ఏలూరు.

టేకుమళ్ల కామేశ్వరరావు "నా వాఙ్మయ మిత్రులు" అనే గ్రంథంలో వంద మందికి పైగా తన సారస్వత మిత్రులను గురించి వ్రాశాడు. అది డైరెక్టుగా వారిని గురించి తను చెప్పుతున్నట్లుంది.

'మిత్రులూ – నేనూ' మాత్రం మిత్రులకు, నాకూ జరిగిన వుత్తర ప్రత్యుత్తరాలద్వారా మిత్రులను చిత్రీకరించాను. రెండవదానికంటె 'మిత్రులూ-నేనూ' అన్ని విధాల గొప్పది.

ఈ గ్రంధాన్ని [illegible]స అంకితం యిచ్చాను.

సూక్తులు

నా సాహిత్య మిత్రుల నుంచి అపారమైన సంఖ్యలో సూక్తులను సేకరించాను. ఆ సూక్తులలో జీవితానికి సంబంధమైన వాటిని ఏరి ఉంచాను. దీనిని చూసి కలిదిండి నారాయణరాజు అనే నా మనుమడు తాతయ్యా ఇది నాకు ఇస్తే నేను ముద్రిస్తాను అన్నాడు. అలాగే నాయనా అని ఇచ్చాను. దానికి పరిచయము వేగుంట కనకరామ బ్రహ్మంగారు వ్రాశారు. ప్రథమ ముద్రణ 1970లో.

ఆయనదాత, సౌహృదయుడు అగుటవల్ల దీని మూల్యం అమూల్యం అన్నాడు. అంటే అడిగినవారికల్లా ఇచ్చేసాడు.

ఆ తరువాత మా మనుమడు శివాజీరావు మా తాత పుస్తకము అమూల్యం అయినా కొంత అయినా మూల్యం పెడితే బాగుంటుందని రెండవ ముద్రణ వేశాడు, మరో ముద్రణ కూడా వేశాడు.

మచ్చుకు కొన్ని

"జీవిత మింకను నీ కర్థము కాలేదుగానిమృత్యవునెట్లు అర్థము చేసుకొనగలవు."

"ఆరోగ్యమే మహాభాగ్యం"

"ఆరోగ్యమే నిజమైన సంపద."

"తిన నేర్చిన వానికి రోగము రాదు. మాట్లాడ నేర్చిన వానికి కొట్లాట రాదు"

"సాహిత్యంలో ప్రాచీన గ్రంధాలను, విజ్ఞానశాస్త్రంలో నూతన గ్రంధాలను చదవాలి"

"శాశ్వతంగా అజ్ఞానంలోనే ఉండాలంటే [illegible]ం నీ అభిప్రాయాలే సరియైనవని నమ్మట, నీకున్న జ్ఞానంతో సంత[illegible]."

"జీవితంలో గొప్పవరం పరస[illegible]

"ప్రేమతో అందరిని జయిం[illegible] ప్రేమగల హృదయం సమస్తాన్ని స్పష్టంగా చూడగల[illegible]

"ఈ ప్రపంచములో ఏ బాంధవ్యమైన, ఇద్దరి మధ్య, ఆ బాంధవ్యాన్ని నిలుపుకోవాలనే కాంక్ష వున్నప్పుడే నిలుస్తుంది."

"స్త్రీలకు సముచితమైన గౌరవస్థానం యిచ్చిన జాతులే గొప్ప జాతులని ప్రతిష్ట నొందినవి."

"దీపం వెలిగితేనే కాంతి, అలాగ వ్యక్తి వికాసం చెందితేనే వెలుగు."

"ప్రజాస్వామ్యం జయమొందేందుకు, ప్రజాభిప్రాయమూ, పౌరబాధ్యత ముఖ్యాంగములు."

"ఈనాడు యుగధర్మం మానవత్వమే దేవుడు. సాంఘిక సేవే దానిమతం"

"పవిత్రమైన దుఃఖం ఆనందానికంటే శ్రేష్ఠమైనది. "పరమ పవిత్రమైనదీ మానవదేహం."

"నాలుక స్వాధీనమైతే నరలోకము స్వాధీనమగును"

"శాంతి భద్రత లీనాడూ బయటి ప్రపంచములో లేవు" ఇకచాలు. దీనికి సరియైన పుస్తకము నాకు కనిపించలేదు పోల్చటానికి అంతే లేవనిగాదు.

'రసతపస్వి కృష్ణరావు' (1972); 'నవమేధావినార్ల' (1976)

రసతపస్వి ముట్నూరి కృష్ణరావు గురించి వ్రాయవలసినదిగా చింతా దీక్షితులు, చెరుకువాడ వెంకటనరసింహం, గొట్టిపాటి బ్రహ్మయ్య మొదలగు వారెందరో నన్ను కోరారు. వారి కోరిక ననుసరించి యీ గ్రంథాన్ని సంకలనం చేశాను.

దీనిని రఘుపతి వెంకటరత్నం నాయుడుకు అంకితమిచ్చాను. దీనిలో కోపల్లె హనుమంతరావు, ముట్నూరు కృష్ణరావు, భోగరాజు పట్టాభి సీతారామయ్య, కౌతాశ్రీరామశాస్త్రి, చెరుకువాడ వెంకటనరసింహం, కోట సుబ్బారావు మొదలగు వారెందర[illegible]నమిస్తారు. వారందరికి వందనములు. నేను ధన్యుడనయ్యానని భావి[illegible]న్నను.

[illegible] కృష్ణా పత్రిక

"1906 మొ[illegible]కా నిర్వహణ ధూర్వహుడై, నవీ

[illegible] పరిపోషకుడై, ఆంధ్రుల భక్తి

విశ్వాసముల కాశయమై వెలుగొందియున్న ముట్నూరి కృష్ణరాయని కృష్ణా పత్రికను గైకొని సకలకళా శోభితముగ, నవీన భావోద్దీపితముగా, నిజచరిత్ర గౌరవప్రతిష్టితముగ నిర్వహించి యాంధ్ర పత్రికలకు శిరోభూషణముగా చిత్రించినాడు.

"వార్తా పత్రికలకే హేతు సముదాయమున వుత్తమగుణము లేర్పడు చున్నవో అవి యన్నియును కృష్ణా పత్రిక యందు రూఢములు."

—పురాణం సూరిశాస్త్రి

'కృష్ణా పత్రిక వంటి పత్రిక, కృష్ణరావు వంటి మనిషి లేరు' అన్నాడు కౌతాశ్రీరామశాస్త్రి.

"ముట్నూరి కృష్ణరావు వంటి వ్యక్తులు ఆంధ్రుల్లోనే కాదు, భారతీయుల్లోనే కాదు ప్రపంచ ప్రజల్లోనే తక్కువ వున్నారు. ఇంక అటువంటి వారిని గురించి రచింపబడిన చరిత్రలు చాలా తక్కువ"

—సంజీవదేవ్

కృష్ణరావు అంటే కృష్ణా పత్రిక కృష్ణా పత్రిక అంటే కృష్ణరావు. ఆంధ్ర సంస్కృతీ సాహిత్యం సుసంపన్నంచేసిన పత్రిక అది "న్యూస్ పేపరు కాదు అది "వ్యూస్" పేపరు.

వీరేశలింగం తరువాత కృష్ణరావు లేఖినియే ప్రజలలో మార్పు తెచ్చింది.

ఆయన వ్యాసాలు ఎంత హృద్యములో అంత గంభీరములు. సుసంపన్నమైన వ్యాసరచనకు ఆయన మూల పురుషుడు. గద్య వికాసమునకు ఆ పత్రిక ఎంతో తోడ్పడినది.

"నవమేధావి నార్ల"

మిత్రులు కీ॥శే॥ జాస్తి వెంకట నరస[illegible] వెంకటేశ్వర రావును గురించి "నార్ల" అనే చిన్న పుస్తకాన్ని వ్ర[illegible] ఆయనకు నార్ల వారి యడల గల గౌరవ భావం తెలియజేసే [illegible]

నార్ల సంపాదకీయాలంటే నాకు [illegible] లో గద్య కవితలు. కృష్ణరావు సంపాదకీయాల తరువాత [illegible]

అందుచేత నార్లవారి గురించి సమగ్ర చరిత్ర రచించాను. దీనిని ఆంధ్రాభ్యుదయానికై పాటుపడిన, పాటు బడుతున్న, పాటు బడనున్న ఎడి టర్లందరికీ అంకితం యిచ్చాను.

"రసతపస్వి కృష్ణరావు" 'నవ మేధావినార్ల' కు పేర్లు పెట్టి పరిచయము వ్రాసింది సంజీవ దేవ్.

నార్ల ప్రజలకు పట్టుకొమ్మగా, కొందరికి నియంతగా, యింకొందరికి పక్కలో బల్లెంగా అతి సాహసంతో తన కలాన్ని నడిపించగల సంపాదకుడు.

వ్యవహారిక భాషను వ్యాకరించ డానికి తగినట్లుగా భాషకు ఒక వుత్తమ స్థాయిని కల్గించడానికి దిన పత్రిక ద్వారా సేవలు చేస్తున్న వ్యవహారిక భాషావాది.

ఆంధ్రదేశంలో వేలెత్తిజూ చూపదగిన ఒకే ఒక అంతర్జాతీయ రాజకీయ పరిజ్ఞాత యైన మేధానిధి.

సింహావలోకనము

గత యాభై సంవత్సరాల నుండి నేను అనేక ప్రక్రియలలో సాహిత్య కృషి చేసాను. యీకృషికి సహృదయుల నుండి అనేక మయిన ప్రశంసలు పొందాను. వారందరికీ నాకృతజ్ఞతా వందనములు.

ఇప్పుడు యీ గ్రంథం ద్వారా వాటన్నింటిని విమర్శనా దృష్టితో సమీ క్షించటం జరిగింది.

'ఘంటసాల చరిత్ర' చదివినవారు నన్నొక గొప్ప చరిత్ర పరిశోధకుని గా చిత్రించారు.

"భట్టుమూర్తి [illegible] భూషణుడా ?" 'అక్షరాభిషేకము' పఠించిన వారు మంచి సాహిత్య[illegible]గా భావించారు.

నేను వ్రాసిన[illegible]త చరిత్రలు. నాకృషి ఎక్కువగా ఆ భాగంలో నే ఆంధ్ర[illegible]ారంతా నన్ను ఉత్తమ జీవిత చరిత్ర

"మిత్రులారా: నేనూ" చదివిన వారికి నేనొక మంచి మైత్రీ భావం గల వ్యక్తిగా గోచరించాను

ఇంకా పిల్లల సాహిత్యం, సాంఘిక ప్రయోజనం గల సాహిత్యములలో కూడా కొంత కృషి చేసి ఆయా పరిధులలో వ్రాసిన పుస్తకాలు కూడా నాకు గొప్పగానే కన్పిస్తవి.

అయితే నా స్వంత రచన లన్నింటిలో "మధురజీవనం" మకుటాయమానం దానిలో మానవుడు ఆలోచించడం, మాట్లాడడం కంటె ఆదర్శంగా జీవించాలని చెప్పాను. అందువల్ల అది కేవలం మానవ జీవితానికి సంబంధించినది.

"చితి చచ్చిన వాడిని కాలుస్తుంది
చింత బ్రతికిన వాడిని కాలుస్తుంది"

కాబట్టి మానవుడు ఏ చింతాలేకుండా వుండటం అవసరం. ఆ విధంగా అతను ఆనందమయుడు కావాలని నా ఆకాంక్ష.

గాంధీమహాత్ముడు తన వైవాహిక జీవితంలో జరిగిన సంఘటనలను గురించి యిట్లాఅన్నాడు.

"నేను భర్తగా కస్తూరి బాయిపై అధికారం చేసినంత వరకు ఆమె హృదయంలో నాకు ప్రవేశం కలుగ లేదు. నా అధికారాలనన్నింటినీ వదలుకొని అస్త్రసన్యాసం చేసిన తర్వాతనే ఆమె హృదయంలో నిగూఢమయిన అమృతభాండం నాకు గోచరించింది. 'ప్రేమ యిచ్చిన ప్రేమ వచ్చును' అన్న మాట వాస్తవం. భార్యను అర్ధాంగి అనిగాక భిన్నాంగి అని తలచినప్పుడే తగాదాలన్నీ.

గాంధీజీని ఆరాధించటం, అనుకరించటం [illegible] చేయలేని పని అనుకున్నా, కనీసం మన దాంపత్య జీవితంలో [illegible] న్నను అనుసరించటం మంచిది.

ప్రతి వ్యక్తి Dr. quiet, D[illegible] erryman లను అనుకరించవలె నని నేరుగా చెప్ప[illegible]

ఓర్పు. శాంతమునకు ఓర్పు పర్యాయపదం. అది మానవ జీవితమునందొక గొప్ప గుణం. ఒక వర ప్రసాదం వంటిది. అందుకనే త్యాగరాజులవారు 'శాంతమూ లేక సౌఖ్యమూలేదు' అని అన్నారు. ప్రతి మానవుడు ఆ Dr. Quiet తనలో పెంపొందించుకున్నప్పుడు జీవితం సుఖమయం కాగలద నుటలో ఎట్టి సందేహంలేదు.

అట్లాగే Dr. Diet అంటే ఆహారం. తిననేర్చిన వానికి రోగంరాదు. మితంగా భుజించాలి. మన ఆరోగ్యమంతా ఆహారం మీదనే ఆధారపడివుంది. కనుక ఆహారాన్ని మందుగా భావిస్తే మందూ మాకూ పనేవుండదు.

పోతే Dr. Merryman అంటే హాస్యం. మానవ జీవితంలో యిది చాలా అవసరం. దీర్ఘాయువు అనుభవించాలంటే హాస్యం చాలా అవసరం అన్నారు మన ఋషులు. గాంధీ మహాత్ముడు గొప్ప హాస్య కుశలుడు. వచ్చిన వారందరితోను హాస్యము లాడుచుండేవాడు. "యీ హాస్యమే లేకుంటే నేను ఏనాడో చనిపోయివుండేవాణ్ని" అంటూ వుండేవాడు ఆయన.

అదే విధంగా శీలము "శీలమ్‌హి సర్వస్వభూషణమ్" సమస్త జనులత శీలమే భూషణము. ధనంపోతే పోయినట్లు లెక్కకాదు. ఆరోగ్యంపోతే కొంది పోయినట్లు లెక్క. శీలం పోయిందంటే అంతా పోయినట్లు లెక్క.

అందువల్ల దానిని కాపాడుకోవటం మానవ జీవితంలో ముఖ్యమయిన పని. ఇటువంటి సాంఘిక ప్రయోజనాన్ని కాంక్షించి నేను కొన్ని గ్రంథాలు వ్రాశాను.

'మన గుణముల దిద్దు కొనం
గను సద్దమును బోలియుండు ఘనుల చరిత్రల్
గని విని యా చరితమ్ముల
ననుసరణము [illegible]గునగు సత్సుఖముల్'

ఈ పద్యం త[illegible]యినా అనుకోకుండానే అనేక మంది మహనీయుల జీవిత[illegible].

[illegible]యినప[illegible]రావు" చరిత్ర ప్రచురించినందుకు [illegible] నా గురుత్రయమయిన ముట్నూరి

కృష్ణరావు, కౌతా శ్రీరామశాస్త్రి, చెరుకువాడ నరసింహంల చరిత్రలు కూడా వచ్చాయి.

నాకు చిన్నప్పటి నుండి మహాపురుషుల చరిత్రలంటే యిష్టం. 1916లో అనుకున్నాను. పెద్దవాడనైన తరువాత మహాపురుషుల చరిత్రలు వ్రాయాలని. గ్రంధ ప్రకటన సంస్థ ఒకటి పెట్టాలని

గ్రంధాలయితే వ్రాశానుగాని, ప్రచురణాలయం పెట్టలేకపోయాను.

అయినప్పటికీ మా అల్లుడు కీ॥ శే॥ బొందలపాటి శివరామకృష్ణ దేశికవితా మండలి స్థాపించి నాకోరిక నెరవేర్చాడు.

ఆ సంస్థలేకపోతే నాకిన్ని గ్రంధాలువ్రాసే అవకాశం కలిగేదికాదు. యీ సందర్భంలో ఆయనను స్మరించటం నా విద్యుక్తధర్మం.

అనేక మంది మిత్రులు నా యీ కృషిలో నాకు అండదండలయ్యారు. వారందరికీ నా కృతజ్ఞత.

"ఆస్థయా స్వాస్థయా విద్యామేధయా కిం ప్రయోజనమ్ ?
తావు భౌయది నోపేచ్ఛ మేధయా కిం ప్రయోజనమ్ ?

ఆస్థ అనగా మనఃపూర్తిగా అన్నహారాలను కూడా మాని ఖుందులో నెగ్గి తీరాలనే పట్టుదల, స్వాస్థ అనగా జరుగుబాటు. ఇవి రెండూవుంటే బుద్ధితో అవసరమేలేదు. ఈ రెండూ లేకపోతే బుద్ధి ఎంతవున్నా నిష్ప్రయోజనమన్న మాట.

పెద్దలిచ్చిపోయిన కొంచెం కాస్త వున్నది జరుగుబాటుకి. ఓపికవున్నది కావలసినంత. విద్యమాత్రం అల్పమే.

అందుకే అంటూ వుంటాను నాలో [illegible] క్ష అధికమని.

అందుచేతనే యిన్ని గ్రంధాలు వ్రా[illegible]ంతగా సాహిత్య కృషి చేయగలిగాను.

అనుబంధము

జీవిత చరిత్ర రచనా పద్ధతులు

మన భారత భూమిలో అనేక భాషలున్నప్పటికి అందరూ సంస్కృత భాషననుసరించేపోయిరి. దేశభాషలలో అనువాదములు, అనుసరణములు అధికము. మౌలికమైన రచనలు అల్పము.

సంస్కృతములో కూడ జీవిత చరిత్రలనే పేరుతో వున్నవాటిని వ్రేళ్ళ మీద లెక్కించవచ్చును, అశ్వఘోషుని. బుద్ధ చరిత, సుందరనంది. బాణ భట్టుని హర్ష చరిత, ఆ మాదిరిగానె వామనభట్టుని వేమ భూపాల చరిత, దండి దశకుమార చరిత కాశ్మీరరాజుల రాజతరంగిణి ఇత్యాదులు.

పైవాటిలో రెండూ పద్య కావ్యములు. తతిమ్మా చరిత్రలు గద్య కావ్యములు, ఇవి ప్రౌఢ గ్రంధి రచనలు. అనగా పద్యములు నడకనే పోయిన గద్య గ్రంధములు. వీనిలో అలంకారములు, అతిశయోక్తులు వర్ణనలు అధికము. వాస్తవికత స్వల్పము.

రాజతరంగిణి గొప్ప గ్రంథము

తెలుగున వచ్చిన బసవ పురాణము, పండితారాధ్య చరిత్ర, నవనాధ చరిత మొదలగునవి ద్విపద కావ్యములు. వీటిని జీవిత చరిత్రలనలేము.

జీవిత చరిత్ర రచన ఆంగ్లభాషా సంపర్కము వల్ల మన ఆంధ్ర సాహిత్యములో అవతరించిన అనేక ప్రక్రియలలో ఒకటి.

పాశ్చాత్య సాహిత్యములో ప్రథమ శతాబ్దమునందే మహాపురుషుల జీవిత చరిత్రలు వచ్చినవి. ఆది పురుషుడు ప్లూటార్కు. ఆయన గ్రీకు రోమను సంస్కృతి కలవాడు. అందుచేతనే గ్రీసుదేశంలోను రోములోను గల గొప్పవారి చరిత్రలను అలెగ్జాండరు, సీజరు, డెమాస్తనీసు, సిసిరో మొదలగు వారి చరిత్రలను జంటలుగా వ్రాసెన

నాకు దేశచరి [illegible] చరిత్ర రచనయందు అభిమానమని చెప్పుచూ ప్రాచీన యుగమున [illegible] అనేక మహనీయుల చరిత్రలు చక్కగా రచించి చరితార్థుడ [illegible]

ఇంగ్లీషు [illegible] వ శతాబ్దమున ప్రారంభమయ్యెను.
చెను.

ప్లూటార్కు ఆశయమును ఆంగ్లములో ఆదిలో ఆచరణపెట్టిన ఖ్యాతి జేమ్సు బాస్వెల్‌కు చెందును. ఆయన తన గురువగు జాన్సను చరిత్ర సమగ్రముగా రచించి అమరుడయ్యెను. (1790) అతని కృషి ముప్పది సంవత్సరములు. అందుచేతనే ఆంగ్ల సాహిత్యములో దానికి అధికమైన విలువ యున్నది.

మాసన్ ఈవిధముగనే గ్రేజీవితము రచించెను.

లోక్‌హార్ట తన మామ సర్ వాల్టర్ స్కాట్ జీవితమును 1888 న రచించి వాసి గాంచెను.

కార్లైలు బాస్వెల్ పద్ధతినే అనుసరించుచూ స్టర్లింగు చరిత్రను రచించెను.

జాన్ మోర్లె వివిధకాలముల లోని మహాపురుషులగు క్రామవెల్, వాల్టేరు. గ్లాడస్టన్ ప్రభృతుల చరిత్రలు కళాత్మకముగ రచించి ప్రఖ్యాతిగాంచెను, పాశ్చాత్య దేశములలోను అమెరికాలోను సహస్రాధికముగా జీవిత చరిత్రలు కలవు. అమెరికాలో ఒక అబ్రహాం లింకనుని గురించె శతాధిక చరిత్రలు కలవు.

ఆయాదేశములలో జీవిత చరిత్ర రచనా పద్ధతులను గురించే కాక జీవిత చరిత్రల విమర్శనలను గురించి కూడా గ్రంథములు గలవు.

మన తెలుగులో యెన్ని యున్నవి? బహుస్వల్పము. మనలో మహా పురుషులు లేకనా? కాదు. వీరారాధనలేక. జీవించియున్న వ్యక్తిని పూజించవలసినదిగా పాల్కురికి సోమనాధుడేనాడో పలికెను, అది మనకు వంట బట్టలేదు. అందుచేతనే 'ఈ దేశములో గుఱ్ఱపు బండి వాడొక్కడే పైకి రమ్మనేది' అని ఆంధ్ర రత్న దుగ్గిరాల గోపాల కృష్ణయ్య ఎంతో ఆవేదనతో అన్న మాట అక్షరముల సత్యము.

ఆంగ్లేయుల నుండి మనము నేర్చుకోవల[illegible] సమిష్టి ప్రయోజనము, దేశప్రేమ. వీరపూజ. ఆంగ్లేయులు వీరపూజా[illegible]వారు మహాపురుషులను జీవించి యుండగానే గౌరవించుదురు. మరణా[illegible] వారి స్మృతికై కృషి చేయుదురు.

కార్లైలు పెద్దల నెలా పూజించ[illegible] గొప్ప గ్రంథమునే రచించెను.

మనలో పటునాటి వీరపూజ లేకపోలేదు. అది మృతవీరులను దేవతారాధనగా చేసేకొలుపు. నిత్యజీవితములో మనకు వీరారాధన లేదు.

ఆంధ్రదేశమునకు ఆధునిక యుగకర్తఅగు వీరేశలింగం గారిని జీవించి యుండగా నానాహింసలు పెట్టి అనంతరము ఆయనకు శిలావిగ్రహము నిర్మించితిమి "మనివుండగా మజ్జిగ నీళ్ళులేవు చితిలోకి పాడి ఆవులన్నట్లున్నది మన వీరపూజ".

ఒక జాతి చరిత్ర దాని వీరుల జీవితకథనమననే కలదని కార్లైలు పలికిన వాక్యము అక్షరముల సత్యము. వీరులన కత్తిపట్టి కదనరంగమున కరిగిన వారే కాదు. దేశ కళ్యాణమునకై పాటుపడిన వారందరు వీరులే స్వార్థభూయిష్టమైన లోకమును ఉన్నతపథమున వుంచుటకు విరామములేక వీరులు కృషి చేయుచుందురు. వారి కార్యకలాపములన్నియు పరశ్రేయో ముఖమై యుండును. అందుచేత వారి చరిత్రలు మనకు మార్గదర్శకములు. ప్రతివారిలోను మంచి చెడ్డ లుండును. మహాపురుషులలో సుగుణములధికము. అందుచేతనే వారు మనకు మార్గదర్శకు లగుదురు. కనుక మహాపురుషుల చరిత్ర ఆవశ్యకము అధికముగా కలదు.

మహాపురుషుల చరిత్ర వ్రాయువారు అరుదు. అందుకు కారణము కలదు. జీవిత చరిత్ర రచన ఇతర రచనలవలె కల్పనా సాహిత్యము కాదు. ప్రత్యేకించి పరిశ్రమ, పరిశోధనచేసి గాని ఇందులో కృతకృత్యులు కాలేరు అందుచేతనే మహాపురుషులు అరుదు, సహృదయులు అంతకంటె అరుదు అనెను కార్లైలు. Johnsons are rare Boswells are rarer. ఉత్తమ జీవిత చరిత్ర రచన ఉత్తమ జీవితమువలె అరుదని ఆయనే అనెను. A well written life is much rarer thing than a well spent one.

ఇంతేకాదు జీవితచరిత్ర ఒకరు రచించినదైనా పెక్కురు తోడ్పడినపుడే అది రాణించును.

విదేశములలో [illegible] గొప్పవారు కాకపోయినను, తను వారి చరిత్రలు వ్రాయించుటకు డైరీ[illegible]ములు మొదలగునవి ఇచ్చి, తమకు తెలిసిన సంగతులు చెప్పి తో[illegible]న దేశములో కేవలము దీనికి భిన్నము మన ఆంధ్రదేశములో కే[illegible]తకారునకు లభించు సహాయము చాలా తక్కువ అనవచ[illegible]వులను గురించి గాని, తమ ప్రియ [illegible] గురి[illegible] చూపించవలసిన వారిని గురించి గాని [illegible]ను.

మన దేశములో గొప్పవారిని గురించి, సమకాలికులు వారి జీవితములో తమకు తెలిసిన ఘటనలను, తేదీలను, తెలుపుటకు ఉత్సుకత చూపరు, జీవిత చరిత్ర కారునకు ఈ దేశములో గౌరవము లేదు. అతనిని యాచకునివలె చూచెదరు. ఇన్ని కారణముల వల్ల మన దేశములో ఉత్తమ జీవిత చరిత్రలు అరుదుగా నున్నవి.

ఇక జీవిత చరిత్రలను గురించి తెలుసుకొందము. ఇవి ఒక్క పద్ధతిని లేవు. భిన్న భిన్న కాలములలో భిన్న పద్ధతుల రచింపబడినవి. పాశ్చాత్య దేశములలోనేమి, మన దేశములోనేమి ప్రథమంగా వ్రాసినది మత ప్రవక్తలను గురించి, పుణ్యపురుషులు saints ను గురించి, మన దేశములో సంస్కృతములో వ్రాసినటులె, పాశ్చాత్య దేశములలో గ్రీకులో గాని, లాటినులో గాని వ్రాసిరి. అవి కేవలం జీవితచరిత్రలు కావు. వారి త్యాగమార్గమును గురించి వ్రాసెడువారు. ఏ భాషలో వ్రాసినను పద్ధతి ఒకటె. త్యాగము ప్రధానము. మనిషి అప్రధానము మనిషి ఒక కొర ముట్టు.

తర్వాత మన దేశములో రాజుల చరిత్రలు వ్రాసినటులే రోమను చక్రవర్తుల చరిత్రలు వ్రాసిరి. వీనిలో వాస్తవికత ఏమియు లేదు. అంతాస్తుతే.

అనంతరం తమ మహాపురుషుల చరిత్రలు వచ్చినవి. అవి కేవలము వారి గొప్పతనమును చెప్పుటకు బయలుదేరినవి. అవి కేవలము వారి స్మృతిచిహ్నములు. వారు సకల సద్గుణరాసులని, వారలా ఈశ్వరునివల్ల సృజింపబడినారని విశ్వాసముతో వ్రాసిరి. వారి ప్రైవేటు జీవితము గాని, దినచర్య గాని, వారు కావించిన పొరపాటులు గాని, ఏమియు అందులో గానము.

తర్వాత వచ్చిన మార్పు గమనింపతగినది. ఈ జీవిత చరిత్ర రచనలు హేతుబద్ధమైనవి, సైన్సు వచ్చిన తర్వాత వచ్చినవి.

అప్పటి వారికి, ఇప్పటి వారికి, ఆలోచనలలో భేదమున్నది. ఒక మహా పురుషుడు జన్మించునని వారి విశ్వాసము, ఒక వ్యక్తి గొప్పవాడుకాగలడని నేటి వారు పలుకునది. ఆనాడు చేసిన గొప్ప కార్య[illegible] గురించి చెప్పెడివారు. ఈనాడు ఆ కార్యము ఎందుకు చేసిరో చెప్పుద[illegible] గొప్పతనానికి కారణమేమిటో చెప్పుదురు. ఇంతేకాదు. అతనిలో[illegible]లను కూడ చెప్పుదురు. Man is a complex being. ఈ కా[illegible]ము. ప్రతి దానిని పరిశోధించెదరు. పూర్వము ప్రతిదానిని [illegible]

The courageous search [illegible]
సత్యాన్వేషకుడు, సత్యశిల్పి నేటి జీ[illegible]

The aim of biography is the truthful transmissson of personality. 'జీవితచరిత్రఅన ఒకవ్యక్తి వాస్తవిక చరిత్ర'అని పెక్కుజీవిత చరిత్రలు రచించిన సర్‌సిడ్నెం వ్రాకుచ్చెను. ఒక వైపున సత్యము, మరొకవైపున పర్వనాలిటి వ్యక్తిత్వము అయినను వ్యక్తిత్వమునకు ప్రాధాన్యమివ్వవలెను గాని సత్యమును పేరచ్చరాదు.

Modern biography is an art and science. ఆధునిక చరిత్ర శాస్త్రము, కళకూడ. శాస్త్రకారుడు సత్యమును చెప్పును. కవి సౌందర్యమును చెప్పును. సత్యమును, సౌందర్యమును చెప్పువాడే జీవితచరిత్రకారుడు.

Biography is a story of the evolution of a human soul. Biogrophy is a work of art and of science means of expression.

జీవిత చరిత్ర అన శాస్త్రము, కావ్యము, వ్యాఖ్యానము కూడా. Biography is the reconstruction of a human life. జీవిత చరిత్రన మాటలతో లేదు. మరణించిన వానిని బ్రతికించుట. బ్రతికించుటయే కాదు, ఆతనిని అమరుణ్ణిచేయుట.

దీనికంతకు జీవిత చరిత్రకారునికి సత్యనిరతి, మానవునిదోషముల ఎడల ఉదారత, మానవత్వముమీద ప్రేమ, ప్రవీణత ఉండవలెను. ఇంతేకాదు The urge to understand, తెలుసుకోవలెనని తత్పరత వుండవలె. పత్రములు పరికరములు కాదు, సహజజ్ఞానము కావలె Intuition knows more of a man than all the documents in the world.

A true love enlightens but not blinds.

తానెవరి జీవితచరిత్ర వ్రాయసంకల్పించెనో వాని యందు రచయితకు నిజమైన ప్రేమ వున్నచో సర్వము విదితమగును.

అయినప్పటికి నిష్పాక్షికముగను, గౌరవముగను వున్నప్పుడె జీవితచరిత్ర రాణించును. The value of every story depends on being honesty and impartiality.

ఏదైనా ఒక కా[illegible] వ్రాయబూను వారికి అభిరుచి, అర్హత ఉండవలెను. జీవిత చరిత్రకా[illegible] దక్షత కూడా అవసరము.

ఇక జీవిత చ[illegible] మహాపురుషునకు గల సంబంధము కూడ ఆలోచింప త[illegible]

[illegible] వారితో అత్యధిక సంబంధమున్నపుడే [illegible] Those only who live with

a man can write his life with genuine, exactness, and discrimination.

ఆంగ్లములో తన గురువు జాన్సను చరిత్ర బాస్వెలు వ్రాసినటులే కవి గారి మనుగడ అనే పేరున మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రి గారి చరిత్ర ఆయన శిష్యుడు, సహచరుడు నగు జయంతి సుబ్బారావు రచించి ఖ్యాతి గాంచెను. అలాగే ముట్నూరి కృష్ణరావు జీవిత చరిత్ర ఆయన అంతరంగిక శిష్యుడు కోట సుబ్బారావు రచించెను. లాక్ హార్డు తన మామచరిత వ్రాసినటులే మరువాడ వెంకటచయనులు తన మేనమామ శ్రీ మద్దజ్జాడాదిభట్ల నారాయణదాసు చరిత్ర రచించి జీవిత చరిత్ర రచనలో ప్రసిద్ధి గాంచెను. అటులనే వేదము వేంకట రాయశాస్త్రి చరిత్ర, ఆయన మనుమడు వెంకటరాయశాస్త్రి తాత సన్నిహిత త్వము ఆయన నోట్సు ఉపయోగించి బాగుగా రచించెను. ఈ రచయిత కూడ తన అబాల్య స్నేహితుడగు గొట్టిపాటి బ్రహయ్య చరిత మనరైతు పెద్ద పేరున రచించినది మంచి రచనని పెద్దలు కొందరు పేర్కొనిరి.

కాని ఆంగ్ల విమర్శకులు కొందరు, సన్నిహితులు వ్రాసిన చరిత్రలు అధికముగా పక్షపాతముతో కూడుకొనియున్నవని విమర్శించిరి ఔను చరిత కారుడు సత్యశిల్పి అయినప్పుడే చరిత్ర రాణించును. అవాస్తికతతోను అతి శయోక్తితో, పక్షపాతముతోను వున్నపుడు చరిత్ర ఎలా కాగలదు? అందు వల్లనే చరిత్రలన కొందరకు అయిష్టము కలుగుట కారణమైనది.

కేవలము సన్నిహితత్వము వల్లనే కృషి ఫలించదు. ప్రతిభా సామర్థ్య ములతో పాటు ఉపయుక్తమగు కార్యమును సాధించవలెనని తృష్ణ ఉన్నప్పుడే ఏవ్యక్తి అయినప్పటికి ఒక మహత్కార్యము సాధించగలడు. అటులనే చిరంత నానందస్వామి, రామకృష్ణ పరమహంస జీవితమును అధిక శ్రమ చేసి ఒక గొప్ప కావ్యముగా రచించుట వల్లనే [illegible] అకాడమీ వారి బహుమతి గాంచినది.

అటులనే ఈ రచయిత వ్రా[illegible] చరిత్ర తెలుగు భాషా సమితి వారి వల్లను, డాక్టర్ సి.ఆర్[illegible] శేఖర[illegible]

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య ఎకాడమీ [illegible]

ముదిగొండ జగ్గన్నశాస్త్రి వీరసావర్కరు ఒక గొప్ప కావ్యము. దాని ప్రభావము పెక్కురుపైన బడినవి. కోమాండూరి శఠగోపాలా చార్యులు వ్రాసిన జీవిత చరిత్రలలో తాతా చరిత్రము గొప్పది. రమణారెడ్డిగారి కవికోకిల చరిత్ర ఒక కావ్యముగా వెలసినది.

మరల మొదటకు జీవిత చరిత్ర కారునకు తాను వ్రాయవలసిన వ్యక్తి యందు గౌరవప్రేమ లుండవలెను. రచయితకు శక్తి సామర్థ్యములతోపాటు సత్యదృష్టి వుండవలెను.

నాకు తెలిసినంత వరకు మన తెలుగులో మొట్టమొదట స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకున్నది ఏలూరు వాస్తవ్యడు ప్రథమ ఆంధ్ర చరిత్రకారుడు అగు కావలి బుర్రయ్య.

అనంతరం ఇంగ్లీషు పద్ధతిని తెలుగులో స్వీయ చరిత్రను 1910 లో చక్కగా వ్రాసుకున్నది వీరేశలింగం కవి,

మన సాహిత్యములో జీవిత చరిత్ర రచన శైశవావస్థలోనేవున్న దనవచ్చును. ప్రయోజన దృష్టితోను, కళా దృష్టితోను మన రచయితలు శ్రద్ధ వహించి కృషిచేయవలసి యున్నది ఇతరులు ఈ కార్యములో తోడ్పడ వలెను.

ఒక మహనీయుని గురించి తనకు తెలిసిన దంతయు వ్రాసిన అది జీవితమంత గ్రంధమగును. ఆయన జీవితములోని ప్రధాన ఘట్టములను మాత్రమే పేర్కొన వలెను. ఆయన గుణగణములను గుర్తించి ఘటనల ద్వారమున పేర్కొనవలె. ఒక ఘటన ఒక సంపుటమంత విలువైనది. రచయిత మహాపురుషుని భావచిత్రన చేయవలె. జీవిత చిత్రణ ఫోటోకాదు. అది ఒక కళ.

ఆయన అభివృద్ధికి [illegible] భూతులను తెలుపవలెను ఆయన గొప్పదన మెందున్నదో గుర్తించి [illegible] యన జీవిత సూత్రము పేర్కొనవలెను. మానవ స్వభావమును [illegible] యించే శక్తిని జీవిత సూత్రమందురు. వీరేశలింగం ధర్మవీర [illegible] కటరత్నంనాయుడుది దయావీరము. దేశోద్ధారక నాగేశ [illegible] ముట్నూరి కృష్ణరావుది రసదృష్టి, [illegible] ర్తి. గాంధిమహాత్మునిది సత్యాన్వే

షణ, సర్దార్ పటేల్ ప్రకాశం గార్లది పోరాటం, పట్టాభిగారిది అర్థిక దృక్పధము ఆయన ఇన్సూరెన్సీ కంపెనీల, బ్యాంకుల సృష్టే చెప్పను.

మహాపురుషుల వ్యక్తిత్వమును సమీక్షించ వలెను. గుణగణములను వ్యవచ్ఛేదము చేసి మంచి చెడ్డలను వివరించ వలెను.

'Every man is a Volume if you know how to read him Charming'

జీవిత చరిత్ర కరపత్రముగాక, దేశ చరిత్రాత్మకముగ వ్రాయవలెనని రామలింగా రెడ్డి గారు పలికిరి. జీవిత చరిత్ర ద్వారమున దేశచరిత్ర బోధించ వలెనని కొందరి ఆశయములు. సమకాలికుల చరిత్రకూడ సందర్భయుక్తముగా కలిపి చెప్పవలెను. ఆనాటి రాజకీయ సాంఘిక సమస్యలు చర్చించ బడవలెను.

అధిక శ్రమ పడవలసి వచ్చినను, జీవిత చరిత్రలు ఆధునిక పద్ధతులతో వ్రాసి మన సాహిత్యమును సుసంపన్నము చేయుట అవసరము.

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున మన ఆంధ్రదేశములో ఎందరో మహా పురుషులు జన్మించారు ఇంకను ఆశతాబ్దమున జన్మించిన వారు గలరు. వారు పూనికతో కృషి చేయనిచో భావితరముల వారికి నష్టము వాటిల్లును.

మన పూర్వులు జీవిత చరిత్రలు వ్రాయలేదని అనుకుంటూనే మనమూ పొరపాటును చేయరాదు

వీరపూజ దేశౌన్నత్యమునకు, జాతి మహత్యమునకు ఆవశ్యకమగు పవిత్రానుస్థానము. అందుచేతనే జాతి తన వీరుల ఆరాధన వల్లనే జీవించుమ అనేడి నానుడి కలిగినది.

అట్టి వీరారాధనమునకు వారి చరిత్ర రచనము కన్న అధికమగునది ఏది కాగలదు? అటువంటి కార్యమును క్రమబద్ధముగా చేసి తరింతుముగాక !

—౦—

చరిత్ర కన్నా జీవిత చరిత్ర రాయటం కష్టం. ఎన్నో రంగాలకి చెందిన ఎందరో ప్రముఖుల జీవిత చరిత్రలు అందరూ మెచ్చేవిధంగా రాసిన గొర్రెపాటి వెంకటసుబ్బయ్య గారి స్వీయ సాహితీ జీవిత చరిత్ర ఈ పుస్తకం

సుమారు గత 60 సంవత్సరాలుగా ఆయన చేసిన సాహిత్య కృషి అతిశయోక్తులు ఆడంబరాలూ లేకుండా, స్వోత్కర్ష లేకుండా సరళంగా సహజంగా సద్విమర్శతో చరిత్రీకరించిన పుస్తకమిది. వెంకట సుబ్బయ్యగారి సాహిత్యకృషికి తెలుగు సాహిత్యంలో చారిత్రక ప్రాధాన్య మున్నదని ఋజువు చేసే గ్రంథమిది.

COVER PRINTED BY NANDIN[illegible] [illegible]ERS, HYD-29.